Dublu limbaj

WILLIAM GOLDING

Colecțiile Cotidianul
EDITURA UNIVERS

WILLIAM GOLDING

DUBLU LIMBAJ

• I •

Lumină și căldură arzătoare, fără nici o diferență între ele și totuși cunoscându-se pe sine. Iată! Am reușit! Cel puțin pe cât de bine pot eu. Amintirea. O amintire ce vine de dinainte să fi existat memoria? Dar atunci nu exista nici măcar timpul, nici chiar sugerat. Și atunci, cum a fost posibil să se întâmple înainte sau după, având în vedere că nu semăna cu nimic altceva, din moment ce era ceva distinct, deosebit, ceva singular. Nu au existat cuvinte, nici timp, nici măcar eu, eul, din moment ce, după cum am încercat să explic, căldura și lumina arzătoare se nășteau pe sine, dacă înțelegeți ce vreau să spun. Desigur că înțelegeți! Era un fel de ființă goală, în afara timpului și a percepției (în ciuda luminii arzătoare), o ființă pe care nu o preceda ni-mic și în urma căreia nu venea nimic. Nelegată de succesiunea timpului, ceea ce înseamnă, cred, că este posibil să se fi întâmplat oricând în timp – sau în afara acestuia!

Și atunci, unde? Îmi amintesc lipsa de stăpânire. Doica și mama mea – cât de tânără trebuie să fi fost!

— Izbucni-seră în râs, ceea ce, de asemenea, constituia o dojana. Oare puteam vorbi chiar înainte de a o face? Cum de-am știut că în râsul lor exista și cuvântul „dojana”? Ei bine, există un întreg bagaj de cunoștințe pe care-l aducem cu noi, imediat; cunoaștem ce este mânia, durerea, plăcerea, dragostea. Fie înainte, fie imediat după acea lipsă de stăpânire, nerăbdare, imaginea picioarelor și a burticii mele îmi apăru în lumina caldă a soarelui, îmi examinez micuța fantă din-tre picioare fără să am idee unde duce, la ce folosește și nici că mă va defini pentru tot restul vieții mele. Este unul dintre motivele pentru care mă aflu aici și

nu în altă parte, însă nu aveam nici o cunoștință despre Aetolia și Ahaia, și nici despre toate celelalte lucruri. Râsetele se întețiseră și, poate puțin pe ascuns, la fel și dojana. Sunt ridicată și bă-tută foarte blând, fără durere, am doar sentimentul de a fi făcut ceva greșit.

Aproape la fel de îndepărtată este și vremea în care nu cunoșteam prea multe cuvinte și nu mă puteam explica. Lcptides, fiul vecinului nostru, îngenunchea lângă zidul înalt al casei noastre și se juca un joc. Într-o mână avea o trestie care ardea înăbușit, iar în cealaltă, o trestie goală pe dinăuntru. Sufla în trestia goală făcând flacăra să țâșnească la capătul celuilalt băț. Arăta exact ca unul dintre bătrânii servitori ai casei noastre care lucrau arama și cositorul sau argintul și câteodată, însă nu foarte des, aurul. M-am gândit că poate îmi face o podoabă din cositor, ceea ce îmi spune că mi-am început viața drept un copil plin de speranță, asta până când am început să o cunosc. M-am ghemuit ca să privesc mai bine. Însă el dădea foc la furnici, și o făcea foarte ordonat. Le lovea pe fiecare, așa cum ar fi fă-cut un vânător, iar de cele mai multe ori furnicile pârlite ar-deau complet, imediat. Mi-ar fi plăcut să încerc și eu, însă știam că mânuirea celor două bețe în același timp ar fi fost peste puterile mele. În plus, am fost sfătuită să nu mă joc cu focul! Ceea ce îmi reține atenția acum este faptul că atunci nu mă gândisem la furnici ca la niște ființe vii. Cunoașterea mea despre ființele vii mergea până la pești, însă nu și mai departe. Motiv pentru care, în continuare, trebuie să vorbesc despre pești.

Aveam un imens bazin din piatră cu pești, atât de mare încât trebuia să urci trei trepte de om mare pentru a putea să te uiți în el. Perioada la care mă gândesc trebuie să fi fost vara, căci nivelul apei era scăzut, cu toate că oamenii veneau mereu de pe plajă cu butoaie cu apă de mare, însă, după cum îmi amintesc eu, era în zadar, nivelul apei

rămânând scăzut până când cădea o ploaie abundentă. Cel mai mult îmi plăcea atunci când oamenii aduceau din bărcile noastre pești în butoaie și îi aruncau direct în bazin. Cât de jucăuși erau peștii atunci! Presupun că erau speriați, dar lă-sau impresia că ar fi veseli și agitați, însă în curând se liniș-teau, părând mulțumiți, iar dacă nu erau doriți imediat rămâneau în bazin, devenind un fel de pești domestici. Erau ușor de manevrat, precum servitorii casei. Mă întreb dacă atunci a fost prima oară când am comparat un lucru cu altul? Chiar atunci, Zoileus veni să-i ia. Și el era un servitor al casei, desigur, încep să vă încurc. Sclavii noștri se nășteau cu acest statut în casa noastră, nu erau capturați în vreo bătălie sau în vreun atac, nu erau pedepsiți pentru vreo fărădelege sau așa ceva – cum ar fi sărăcia lucie, de exemplu. Știți cum este. Voiam să fac o altă comparație și să spun că este la fel ca atunci când te naști fată, femeie, dar nu este așa. Există o perioadă în copilărie când fetele nu știu cât de fericite sunt pentru că nu știu că sunt fete, dacă înțelegeți ce vreau să spun, deși află mai târziu, și majoritatea lor, sau unele dintre ele, se sperie precum peștii dintr-o tigaie. Cel puțin cele norocoase o fac. Oricum, Zoileus aruncă peștii luați din bazin într-o tigaie cu ulei în-cins. Unul dintre pești își ridică capul peste marginea tigăii și căscă gura la mine.

Eu am țipat. Și am continuat să țip pentru că durea atât de tare. Probabil că am strigat și cuvinte, nu doar am țipat, căci mi-l amintesc pe Zoileus strigându-mi:

— Gata! Gata! Îi duc înapoi!

Apoi tăcu, căci intendenta noastră venise repede în bucătărie, cu cheile zornăind prinse în talie.

— În numele zeilor, ce se întâmplă aici?

Însă Zoileus plecase, luând și peștii cu el. Doica mea îi explică faptul că mă temeam de pești că poate ceva trebuia

oferit ca talisman norocos, poate o rădăcină de usturoi. Intendenta îmi vorbi cu blândețe. Peștii erau făcuți pentru a fi mâncați și nu simt lucrurile așa cum o fac oamenii liberi, îi ordonă lui Zoileus să aducă înapoi tigaia și peștii. El însă îi spuse că peștii erau înapoi în bazin.

— Ce vrei să spui, Zoileus, că sunt înapoi în bazin?

— Au sărit din tigaie, doamnă, și s-au alăturat celorlalți în bazin.

Nu am aflat niciodată adevărul spuselor lui. Însă peștii fripți în ulei încins nu mai pot înota, nu există nici o îndoială asupra acestui fapt. Dar Zoileus nu era un mincinos. Sau poate că a fost doar atunci. Poate că i-a aruncat, sau i-a ascuns. De ce? Ei bine, presupunând că într-adevăr se alătu-raseră celor din bazin, asta nu înseamnă că eu am avut ceva de-a face cu asta. Totuși oamenii au considerat această întâmplare ca fiind un lucru ciudat. Sclavii casei noastre, niște suflete bune, deși erau ale noastre, ar crede orice, și, cu cât mai neverosimil, cu atât mai bine. Ne-am dus cu toții plini de solemnitate la bazin, însă peștii seamănă foarte mult între ei, iar în bazin erau o mulțime de pești ascunși în umbra acoperișului de stuf. Intendenta casei o chemă pe mama mea, mama mea îl chemă pe tatăl meu și deja, fie că povestea lui era reală sau nu, Zoileus trebui să și-o men-țină, în cele din urmă cred că și el ajunsese să o creadă, ajunsese să creadă că o putere vindecase peștii pe jumătate arși, fără nici un motiv anume, lucru care, în ceea ce o pri-vea pe doica mea, era suficient de miraculos. Și o mică parte din respectul pentru această minune se răsfrânse și asupra mea. În cele din urmă, o ofrandă fu adusă zeului mă-rii, deși în cazul vindecării miraculoase Esculap sau poate Hermes ar fi fost mult mai îndreptățit să o primească. Dacă aș fi fost mai matură atunci mi s-ar fi părut ciudat că nu au adus ofrandă unei zeițe, ci unui zeu, având în vedere genul meu. Însă cărei

zeițe? Nici Artemis, nici Demetra și nici Afrodita nu prea ar fi avut ce face cu mine.

Presupun însă că mai bine v-aș povesti câte ceva despre noi. Eram etolieni, din moment ce locuiam în partea de nord a golfului. Eram o familie de focieni. Tatăl meu este – era – un om bogat, iar fratele meu cel mare l-a moștenit. Acolo unde pământul nostru se îmbina cu marea se întindea pe mai mult de o milă. Aveam mii de capre și oi, și o casă mare și veche cu dependințele obișnuite, și sclavi, și muncitori. De asemenea, dețineam o parte din bacul care naviga de la hota-rul pământului nostru până în Corint. De multe ori oamenii care traversau cu bacul credeau că locuința noastră era urmă-torul sat din partea superioară a văii, iar după ce acostau ve-neau la noi așteptându-se să li se dea un loc de odihnă, cai, sau chiar o căruță. Dar cu puțin timp înainte de a mă naște eu, onoratul meau tată pusese un semn la pontonul unde acosta bacul. Era o mână de lemn, arătând spre valea de după pământul nostru, iar sub mână, scrisese pe o placă:

CĂTRE DELPHI.

Așa că acum călătorii nu ne mai deranjează atât de mult, ci se duc direct în satul următor. După acel sat și mai departe, oracolul cu altarul și colegiul de preoți stau suspen-date pe un versant al muntelui Parnassus. Oracolul este o femeie, căreia zeitățile îi trimit inspirația de a spune ce urmează să se întâmple și așa mai departe, în mod sigur deja știți totul despre acest subiect, indiferent cine sunteți și indiferent de unde sunteți, toată lumea cunoaște acest subiect! Un om în putere poate ajunge de la bacul nostru la Delphi într-o jumătate de zi. Eu am aflat despre oracol pe când eram încă foarte mică, pentru că noi, focienii, eram respon-sabili cu paza acestuia. Bunicul meu, Anticrates, fiul lui Anticrates, a luat parte la luarea în posesie a oracolului. Sti-matul meu tată (botezat și el Anticrates) spunea că

acest lu-cru era absolut necesar. Tatăl său îi spusese, încă pe când el era un mic băiețel, că era absolut necesar ca noi să luăm oracolul sub protecția noastră. Delphi era extrem de bogat și era evident faptul că mai multe orașe (nu pomenesc nume nici chiar acum) se pregăteau să pună mâna pe comoara sa și să o cheltuiască în moduri profane. Dar, după cum spu-nea el, era necesar ca noi să protejăm acel loc căci noi du-ceam un război drept, iar zeitatea considera că noi aveam nevoie de aurul oracolului pentru a duce acel război.

Trăind atât de aproape de oracol și luând parte atât de mult la toate lucrurile care țineau de acesta, familia mea cunoaște multe povești despre întâmplările din acele vremuri. Obișnuiam ca o parte dintre lucrurile pe care le cunoșteam să le ținem doar pentru noi, dar atât de multe dintre lucruri sunt de domeniul trecutului, încât vă pot povesti unele din-tre ele acum când sunt la bătrânețe, căci acestea nu mai contează. Atunci când am convenit cu oamenii din Delphi, și în special cu colegiul preoților, să-i luăm sub protecția noastră, am consultat-o și pe Pythia – ea era oracolul, sunt si-gură că știți asta –, am rugat-o să ne transmită aprobarea zeității. Dar tot ce a făcut ea a fost să strige: „Foc, foc, foc!” A urcat treptele care duc din locul cel mai sfânt până la por-tic, continuând să strige: „Foc, foc, foc!” Și apoi a fugit dis-perată, fără ca nimeni să poată face nimic pentru ea, căci era în mâinile zeului. Nimeni nu o putea atinge, iar în cele din urmă a ajuns în mijlocul unor soldați ignoranți – aceia nu erau focieni, ci mercenari – care au ucis-o!

Este foarte adevărat, îmi spunea tatăl meu, că de atunci oracolul nu a mai fost la fel. De asemenea, mi-a mai povestit că în acea vreme au izbucnit câteva incendii în Delphi, provocate de mercenari, ceea ce a fost suficient pentru ca profeția Pythiei să fie înțeleasă de toată lumea,

însă nu poți fi niciodată sigur în privința unui oracol. Mai există și alte povești, mult mai cunoscute, din vremurile de demult. Odată unui om i s-a prevestit că va muri din cauza prăbuși-rii unei case. Așa că a stat afară până când într-o zi un vul-tur a scăpat o broască țeastoasă în capul său. Zeul vorbește într-un limbaj dublu, lucru moștenit de la un șarpe imens pe care l-a ucis la Delphi. De fapt – nu am spus nimănui acest lucru – eu însămi am înțeles ce semnificație avuse-seră cuvintele Pythiei când strigase „Foc, foc, foc!" Căci anul în care noi am preluat Delphi a fost și anul în care zeul Alexandru cel Mare s-a născut. Deci vedeți, după cum știe toată lumea, nu poți fi sigur niciodată cu un oracol. Dar să spui că noi am prădat locul este o minciună monstruoasă. Războiul a fost foarte costisitor și a durat mult timp, iar dacă până la sfârșit zeul nu a fost complet de partea noastră, nu avem nevoie de un teolog să ne explice că acesta este privilegiul său de zeitate.

Totuși, nu trebuie să rămâneți cu ideea că eu sunt o femeie înțeleaptă care a înțeles totul. Și gândurile mele sunt destul de încurcate. Băieții noștri au fost învățați să gândească, sau așa cred ei, că au fost învățați să gândească, deși în general asta însemna să fie capabili să te găsească dacă te ascundeai, și să strige „Zany! Zany!" (Bufonul!), dar gândurile mele sunt într-adevăr încurcate și nu am reușit să înțeleg nimic. Cred că am o minte încurcată, în parte mai ales din cauză că sunt femeie și pentru că nu am fost învățată să gândesc, iar în altă parte, pentru că așa sunt eu. Ei bine! Aceste table pe care le-am scris sunt pline de cuvinte, și cu toate acestea nici măcar nu v-am spus numele meu! Numele meu este Arieka și se spune că înseamnă „micuța barbară". Când eram tânără, mi-ar fi plăcut să am un nume mai răsunător, precum Demetra, sau Cassandra, sau Eufrosina. Dar am ră-mas cu Arieka și asta este. Poate

că atunci când m-am năs-cut arătam precum un mic barbar. Copiii sunt atât de urâți!

După povestea cu peștii, amintirile mele se succed în ordine, așa că nu am nici o scuză pentru faptul că sunt o ființă încurcată, însă după povestea cu peștele, lucrurile s-au înrăutățit puțin. Mama mea (nu doica mea) m-a luat deoparte și mi-a explicat că atrăsesem atenția asupra mea. M-am simțit puțin ca atunci când am fost nestăpânită. Chiar cuvintele „ai atras atenția asupra ta” constituiau o dojana. Am mai înțeles încă puțin din ceea ce însemna să fii fată.

Totuși, mai era și dragul meu frate Demetrios – binecuvântat și norocos fie el oriunde s-ar afla! El era bunul meu cel mai de preț. El m-a învățat alfabetul. Era cu câțiva ani mai mare decât mine și începuse să-i crească barba, încă nu-mi pot da seama de ce m-a învățat alfabetul, și mi-e teamă că singura explicație la care mă pot gândi este că a făcut-o din plictiseală, însă a desenat în nisip (imaginați-vă și mai multă lumină!) formele literelor și m-a făcut să înțeleg că fiecare formă exprima ceva. Apoi a alăturat două din-tre formele pe care mi le arătase și m-a întrebt ce cuvânt exprimau ele, iar eu am fost complet acaparată de asta. Mi se părea, gândindu-mă la acea vreme, că după acel prim cu-vânt reușisem să trec peste obstacolele pe care unii copii le găsesc atât de greu de trecut, și că din acel moment puteam citi cursiv. Bineînțeles că acest lucru este imposibil din două motive, în primul rând, la acea primă lecție fratele meu m-a învățat doar câteva litere și ca să continuăm a trebuit să-l rog „să mai jucăm acel joc din nou!” Iar în al doi-lea rând, eu nu aveam acces la nimic care să-mi permită să citesc în nici un fel, cu atât mai mult cursiv. Existau foarte puține cărți pe vremea când eram eu copil. Desigur că acum sunt mai multe, acum când oamenii – și nu cei mai buni oa-meni – și-au făcut o

meserie din vânzarea lor. Pe vremea când eram eu copil, dacă nu aveai norocul de a cunoaște un poet sau un scriitor destul de bine încât să-l implori să-ți dea un papirus de-ale sale, trebuia să te mulțumești cu poveștile pe care le istoriseau oamenii la gura focului, cu cântecele pe care le cântau, iar dacă erai destul de mare, pu-teai lua parte la poveștile intonate întregii familii de vreun fiu rătăcitor de-ai lui Homer.

Deși centrul lumii este la o aruncătură de băț în sus pe deal față de casa noastră, fratele meu era singurul care avea o carte. Era cartea lui de școală, cu povestea lui Odiseu isto-risită pe doar câteva coloane, împărțea un profesor cu fiul vecinului nostru, dar când a împlinit șaisprezece ani – la fratele meu mă refer –, a plecat în Sicilia pentru a se ocupa de lucruri cum ar fi trimisul cerealelor cu vase în diferite locuri și comerț. Când a plecat râzând și strigând, mi-a aruncat cartea și mi-a spus:

— Să mi-o citești când mă voi întoarce!

Tristețea despărțirii de el a fost mare și multe zile nici nu m-am uitat la carte, dar în cele din urmă am făcut-o și poate că tristețea mea nu era atât de mare pe cât am crezut, căci atunci când Demetrios s-a întors, după șase luni, am putut să-i citesc cartea, însă Demetrips se transformase într-un bărbat, era aproape de nerecunoscut și mă uitase chiar și pe mine, ca să nu mai vorbim de cartea sa. Apoi, după vreo zece zile sau cam așa ceva, a plecat din nou. Totuși, eu puteam citi și învățasem cartea pe de rost. Rezultatul a fost acela că, atunci când „un fiu al lui Homer” a fost invitat în partea casei în care stăteau femeile și ne-a povestit un fragment din *Odiseea* – după cum îmi amintesc eu chiar renumitul fragment când Odiseu este în Phaeacia –, omul povesti (înclinându-se în fața mamei mele) că acum, văzându-ne casa, înțelesese că Odiseu, ajuns în palatul lui Alcinous, nu vorbise imediat, fiind mult prea

uimit de măre-ția acestuia. După ce omul își termină povestea, eu am început să mă agit și să strig să cotinue și să ne spună cum Odiseu s-a întâlnit cu zeița Atena, pe plajă; însă agitația mea a condus doar la a mi se spune că din nou atrag atenția asupra mea. Îmi amintesc câtă invidie am simțit pentru băiatul care purta lira povestitorului și care văzuse atât de mult din minunățiile lumii. Visam cu ochii deschiși că și eu sunt un băiat și că plec împreună cu un astfel de povestitor, deși niciodată nu reușeam să născocesc un mod satisfăcător de a scăpa de băiatul lui, care se afla mereu acolo în visul meu pentru a mă aduce înapoi cu picioarele pe pământ.

Despre dragoste și durere am învățat când fratele meu, Demetrios, a plecat pentru a doua oară. Nu știu dacă înainte ca el să plece eu eram o fetiță uscățivă, dar sunt foarte sigură că după ce a plecat am devenit o astfel de fetiță. Chi-pul meu nu a avut niciodată trăsături regulate, o parte fiind inadecvat echilibrată cu cealaltă. De obicei oamenii spun că fetele de genul meu se disting printr-un chip însuflețit sau ochi frumoși, dar eu nu eram nici așa. Leptides, fiul și moștenitorul moșiei mai mici care se învecina cu a noastră, era la fel de uscățiv, dar pentru că era băiat nu conta. Avea un păr blond deschis și pistrui maroniu-deschis, răspândiți pe tot chipul său roz. Se autointitula „un aheu bălai” ca în poveștile de război. El și cele două surori ale sale aveau voie să se joace cu mine, însă toate acestea au avut un final brusc. Leptides obișnuia să inventeze jocuri în care eu și su-rorile lui eram armata sa și câteodată chiar soțiile, sau sclavii săi. Armata sa era bineînțeles cea a lui Alexandru, însă mult mai disciplinată decât armata macedonenilor, din câte am auzit eu.

Doica mea trebuia să supravegheze aceste jocuri, dar începuse să se îngrașe, să îmbătrânească și să doarmă mai tot timpul, și, fiind sclavă, merita pedepsită după cum

stăteau lucrurile, într-o zi, când eu eram sclava lui Leptides, el îmi spuse că din moment ce nu mai eram o femeie liberă trebuia să fiu bătută la fundul gol. Desigur că în realitate, și mai ales într-o mare gospodărie ca a noastră, sclavii casei nu sunt niciodată bătuți. Aceștia sunt mai mult sau mai puțin adoptați de familie, cel puțin fetele sunt. Totuși, m-a durut destul de mult, cu toate că nu m-a deranjat atât de tare pe cât ați crede. Privind înapoi, cred că Leptides era in-vidios pe casa și pe moșia noastră. Asta ar avea ceva sens, dar bineînțeles că este genul de înțelegere pe care o dobân-dești doar când ești mult mai matur; sau poate că o știi și când ești tânăr, dar totuși nu o știi – uite, Arieka, iar încurci lucrurile! Dar vă puteți da seama de cât de neștiutoare și inocentă eram atunci după faptul că am întrebat-o pe doica mea dacă sclavii casei puteau fi într-adevăr bătuți la fundul gol sau dacă își puteau purta himationul (mantie grecească pusă peste chiton și prinsă cu o agrafă pe umăr) direct pe piele. Nu eram pregătită pentru întrebările care au urmat și nici pentru agitația generată de răspunsurile mele. Doica avea palpitații, se înroșise și abia mai respira. Cum de și-a adunat curajul pentru a-i povesti mamei mele ce se întâmpla, nu-mi pot da seama, însă, nu numai că mi s-a interzis să mă mai joc cu Leptides, dar a urmat o perioadă de pedeapsă, timp în care am primit doar apă și pâine și a trebuit să cos tivuri ca să mă învăț minte.

Când perioada de pedeapsă s-a încheiat, a trebuit să apar în fața onorabilului meu tată, cu mâinile împreunate în față și cu privirea ațintită în jos, cam la jumătatea distan-ței dintre noi. Mama mea începu să vorbească, însă tatăl meu o aduse la tăcere printr-un gest.

— În astfel de situații, Demetra, este aproape întotdeauna vina fetei.

După aceste cuvinte urmă o lungă tăcere, în cele din urmă, tatăl meu sparse acea tăcere.

— Presupun că știi, tânără domnișoară, că l-ai băgat în necazuri pe tânărul Leptides? A fost trimis pentru trei luni la pregătire militară. Nu doresc să te mai văd. Acum pleacă.

Așa că am strâns din dinți și m-am întors la locul meu. Bineînțeles că, indiferent de ceea ce spunea tatăl meu, pregătirea militară nu constituia într-adevăr o pedeapsă, așa cum erau pâinea și apa, singurătatea și cusutul tivurilor. Mama mea spunea că poate pregătirea militară îi va scoate din minte toate gândurile rele și poate că ar lega chiar și o prietenie durabilă cu unul dintre vitejii noștri soldați. Desigur că bărbații din clasa noastră formează cavaleria și într-adevăr băieții care sunt trimiși de timpuriu să facă pregătirea militară consideră că au fost într-o vacanță și se în-torc debordând de fericire că au făcut de gardă, în mijlocul nopții ca și „ceilalți bărbați", în acea vreme m-am simțit foarte singură și am devenit extrem de conștientă de lipsa mea de importanță, în afară de faptul că eram foarte slabă și cu un chip nu foarte atrăgător, mă mai aflam și de partea celor lipsiți de importanță. Doica mea rni-a spus că tatăl meu va trebui să plătească o zestre foarte mare pentru a scăpa de mine, fapt pentru care se și purta atât de sever cu mine. Doica mea spunea că orice om ar fi fost sever în condițiile date, căci el cu ce se alegea? Zestrea adecvată pentru o fată din clasa mea – o aristocrată de provincie – ar fi fost de o mie de monede de argint, însă tatăl meu ar fi trebuit să plătească aproximativ două mii.

Erau momente, în timp ce mă îndreptam spre treburile mele, când încă mai speram că zeii, și în special Afrodita, vor face miracolele lor obișnuite și vor transforma un copil cu dezavantajele mele într-o creatură precum o floare, și to-tul peste noapte. Există o insultă groaznică în partea noastră de lume, și câteodată cred că am observat-o în

spatele chipurilor celor care trebuiau să aibă grijă de mine – și anume gân-dul că ar fi trebuit să fiu aruncată la naștere, deși, desigur, nimeni nu formula aceste cuvinte, iar eu singură nu îndrăz-neam. Insă gândul se afla acolo, în spatele chipurilor lor.

Stăruiam asupra tuturor acestor lucruri într-o zi, în timp ce mă îndreptam spre bazinul cu pești, când una dintre scla-vele noastre cumpărate veni scâncind cu un copil în brațe și mi-l aruncă. Sclava urla deja când a ajuns la mine. Brațele mi'S-au ridicat involuntar pentru a prinde copilul, dar aproape imediat le-am folosit pentru a-l împinge înapoi, căci era acoperit de niște pete. Iar ea, ciudată ființă, tăcu făcând o mică plecăciune și se întoarse la locul ei. Însă eu am simțit ceva în momentul scurs de când am ținut copilul și până i l-am dat înapoi. Dar este foarte greu să vă descriu mai mult. Astfel că cel mai simplu pentru mine este să vă spun că fata credea că am puteri miraculoase și că odată ce am atins copilul acesta se va însănătoși, ceea ce s-a și întâmplat. Toate acestea își au originea în povestea peștelui pe jumătate prăjit, o poveste care acum făcea parte din istoria familiei și care, ca majoritatea istoriilor de familie, fusese simplificată și exagerată. Nu cred că am puterea de a vindeca, și în mod cert eu ar trebui să știu cel mai bine acest lucru!

Însă eram înconjurați de mistere. Asta o știu. Am ajuns să cunosc acest fapt. Timpul chiar rămăsese nemișcat pentru mine. Și asta o știu. Și totuși, printre noi, elenii, fie că suntem etolieni sau ahei, sau de alt neam, misterele apar mai târziu, în funcție de statutul nostru. Eu eram în al cinci-sprezecelea an de viață, iar lucrurile aveau un înțeles des-tul de ciudat pentru mine. De data aceasta nu a fost vorba despre un pește sau despre un copil, ci despre un măgar. Nu am povestit acesta întâmplare nimănui, niciodată. Acest măgar trăgea moara care macină grâul, în

mod normal, fă-ina pentru familie era produsă la o moară rotativă, unde femeile sclave cântau cântecul pentru învârtit, de obicei cel despre Pittacus, însă dacă cel care rotea moara purta un alt nume, ele puneau în cântec acel nume. Măgarul, care se nu-mea Pittacus, mergea în cerc, iar la capătul unei bare o bilă uriașă de piatră se rotea într-un șanț plin de grâne, sau câteodată plin cu terciul de la a treia presă a măslinelor. Sunt sigură că știți cum funcționează o astfel de moară! Eu îl ur-măream pe Pittacus, foarte interesată de lucrul pe care îl avea sub burtă și care ieșea în afară rănindu-l, căci zbiera foarte tare în timp ce se rotea. Lucrul respectiv parcă avea o viață proprie și separată de sărmanul Pittacus. Din când în când se lovea de burta lui cu un sunet ca de tobă. Atunci mă cuprindea o oboseală de parcă simțeam că mă prăbu-șesc. Dar mă străduiam să-mi revin, căci eram interesată, și îngrozită, și speriată, în momentul în care am ieșit din acea stare – dacă a ieși este cuvântul corect –, unul dintre sclavii noștri cumpărați veni cu un căluș, iar eu am fost fas-cinată de lupta care se dădea între el și animal. Sclavul legă botul animalului pentru a-l trage înainte, în direcția în care trebuia să meargă. Pittacus încerca să dea înapoi, însă tot ce putea face era să lovească în laterale cu un picior îm-piedicat. Am aflat apoi că simțise una dintre iepele noastre cele mai valoroase, care urma să fie împerecheată cu armă-sarul de război al tatălui meu, astfel că lui Pittacus nu i s-a putut da drumul nici când tot terciul s-a terminat de pisat. Se întâmplă ceva foarte ciudat cu fetele înainte de men-struație. Nu mă refer la fetele drăguțe, la cele frumoase și nici chiar la cele destul de plăcute încât să fie primite *întf-o* familie, cu o zestre modestă. Mă refer la cele foarte neatrac-tive, pe care zeii le-au nefericit, care nu au nimic de vân-dut și care au devenit atât de defensive încât nu pot stabili o legătură cu nimeni, și cu atât mai puțin nu pot aparține lui Venus.

Aceste nefericite dobândesc niște aptitudini ciudate. Sau poate că aptitudini este un cuvânt greșit. Situația este destul de greu de descris, în afara faptului că fata respectivă devine foarte inteligentă, într-un mod nefolositor – în afara cazului în care inteligența sa poate folosi altcuiva, deși fata poate crede că există ceva important în această abilitate. Ei bine, este foarte posibil să fie extrem de greu de descris, însă eu voi face tot ce pot pentru a vă explica. Este o putere ascunsă. Fetele își pun o dorință: și dacă își pun do-rința așa cum trebuie – sau greșit?

— Câteodată, dacă balanța se înclină, chiar și foarte puțin, în favoarea lor – iar șansele sunt puțutniai mari să fie așa, dar doar puțin – atunci fetele primesc ceea ce și-au dorit, sau altcineva primește ce și-au dorit. Lumea este plină de coincidențe, iar fata înțelege acest lucru. Folosește acest lucru atunci când este disponi-bil. Poate pentru altcineva care obține ceea ce își dorește. Sau obține ceea ce nu și-a dorit. Acest lucru nu-l poți do-vedi niciodată. După cum am mai spus, este o putere înșelă-toare și necinstită, care știe cum să se ascundă, cum să ceară, să se mascheze, să evite, să vorbească cu dublu înțeles, precum șarpele, sau cum să nu vorbească deloc, în plus, nu este o putere care să fie exagerată. Nu este precum oracolul, nu câștigă bătălii. Nu poate vindeca bolile, ci doar unele dureri de cap, nu poate vindeca inimile rupte, dar poate fur-niza lacrimile necesare pentru acele inimi.

Când tatăl meu m-a pedepsit prima dată, dându-mi numai apă și pâine, mi-a luat și păpușa. Mi-am dorit ca păpușa să se întoarcă la mine, dar cum era posibil să se întâmple așa ceva? Însă când m-au lăsat din nou să ies din camera mea, știam unde o puseseră și rn-am dus direct la acel loc. Știam într-adevăr unde era păpușa, m-am dus și am luat-o înapoi, pentru că părinții mei erau așa cum erau și pentru că o puseseră acolo. Astfel că l-am urmărit pe

măgarul Pittacus cum se lupta cu călușul său, iar acea moleșeală m-a cuprins din nou și eu l-am liniștit pe bietul animal, simțind cum consolarea și dragostea izvorăsc din interiorul meu, prin capul care mă durea îngrozitor și prin mintea mea care dintr-o dată se învârtea precum o vârtelniță, și îl cuprind pe bietul Pittacus, oprindu-i agitația, astfel încât coada sa căzu în jos, membrele sale rămaseră nemișcate și capul ple-cat, în acel moment am auzit un râset și l-am observat pe Leptides rânjind de peste zidul curții, arătându-și dinții prin barba nisipie și strigând în gura mare ca să-l audă întreaga lume:

— Te place! Te place!

Chiar în acel moment teribil, iritat și atras de strigătele măgarului uman, Leptides, intră tatăl meu. Se opri la un me-tru depărtare și, albindu-se la chip, aproape că fugi înapoi în casă. Mintea mea se limpezi imediat, de parcă tatăl meu o eliberase dintr-un văl. Simțeam o tăcere adâncă plină de schimbări și descoperiri. Am auzit un zgomot slab, și, din instinct, privind în jos, am observat prima picătură de sânge căzută pe cureaua sandalelor mele.

Bineînțeles că după această întâmplare am dispărut în apartamentele femeilor și obișnuitele sacrificii au fost ofe-rite zeilor. Am intrat într-o perioadă de izolare care a durat cinci zile. Ceea ce nu ar trebui spus, dar o voi spune, este că perioada de rut a măgarului și strigătele și râsetele puternice, masculine, ale lui Leptides au constituit un fel de ini-țiere în noua mea stare.

Probabil că uneori am fost fericită. Cred că fetele sunt create pentru a fi fericite uneori, în copilărie. Ele pot fi mai fericite și mai mulțumite în pielea lor decât bărbații sau, mai bine spus, băieții, care întotdeauna trebuie să facă ceva, cel mai probabil pozne. Dar acum, desigur, la vârsta de cin-cisprezece ani, eram deja destul de mare. Și a fost

dificil. Câteodată cred, și într-adevăr m-am gândit la această experiență timpurie de a fi crescut, că ar trebui să fim liberi și să ne comportăm la fel de natural precum păsările cerului. Ce am spune despre o pasăre care ar fi diferită și bolnăvicioasă, care nu a zburat niciodată, ci întotdeauna a stat în cuibul ei? Însă părinții mei așteptau din partea mea o astfel de normalitate. În mod normal ar fi trebuit să fie destul de ușor, căci tot ce trebuia să fac era să mă gândesc la menstruația mea și la toate ritualurile asociate acestei perioade, însă ritualurile nu mă deranjau, iar menstruația aproape că nici nu o simțeam – ci doar se adăugase confuziei din mintea mea și îmi provocase o durere de cap de o zi și jumătate.

Însă acestea erau îndeajuns pentru a-mi aminti că femeile nu sunt libere, nici chiar cele libere, îmi părea că sunt le-gată cu un lanț, nu foarte greu, dar un lanț care așteptase să se prindă de talia mea pentru a se asigura că și eu sunt prizonieră la fel ca toate celelalte femei. Sigura consolare a fost aceea că, pentru câteva zile din lună, eram de neatins. Asta însemna că în acele zile mă puteam gândi la orice doream, fără ca zeii să își plece urechea la gândurile mele, căci și gândurile mele erau de neatins. Nu am spus nimănui aceste adevăruri căci ele constituie un mister ce doar trebuie așter-nut pe hârtie, și nu comunicat. Astfel, în acele zile în care eram considerată impură, m-am trezit gândindu-mă la tot felul de lucruri interzise și plănuind ascunderea lor într-un loc sigur. Acum dezvălui aceste lucruri căci am vârsta de optzeci de ani și ce mai contează orice din ceea ce fac?

După ce am crescut, atunci când tatăl meu avea invitați care erau adecvați – și nu cred că tatăl meu a avut vreodată invitați care să nu fie potriviți –, câteodată îmi era îngăduit să stau pe un jilț, lângă cel pe care ședea mama mea. Bineînțeles că nici eu și nici mama mea nu vorbeam deloc

cu aceste ocazii, iar dacă un musafir uita de etichetă atât de mult încât să ni se adreseze direct, tatăl meu era cel care răs-pundea în numele nostru, așa cum trebuia. Astfel că, deși l-am văzut pe lonides destul de curând după ce crescusem, nu i-am vorbit niciodată. El era un bărbat deșirat, agitat și slăbănog. Și deși nu avea cu mult peste treizeci de ani, în părul său se puteau observa câteva fire argintii, iar barba, rasă în stilul alexandrian, avea și ea o nuanță de gri. Câteodată zâmbea cu chipul său slab, și atunci puteai vedea cum mușchii se contractă sub piele. Aspectul său emana o du-rere pe care sunt destul de sigură că el nu o simțea de fapt. Se poate spune că durerea era acolo în parte din greșeală și în parte din cauza atitudinii sale, care era una deosebită. El era preotul care trebuia să interpreteze vorbele Phytiei când aceasta era copieșită de inspirația divină. La a doua vi-zită făcută de lonides la noi a existat un moment în care el chiar mi-a zâmbit, un zâmbet care la un bărbat mai tânăr și nu atât de distins ca el ar fi fost sugestiv, însă a fost un zâm-bet blând și trist, care m-a mișcat la fel de mult cum o făcea și fratele meu. Am îndrăznit să zâmbesc și eu, cu ochii plecați, și mi-am tras vălul mai bine în jurul corpului. Eram conștientă de faptul că purtam cea mai bună rochie a mea, cea cu chenarul cu model geometric. Sunt sigură că el încercase să-mi comunice ceva, după ce mă evaluase. A fost ca și cum aș fi întrezărit lumina soarelui pentru prima dată. Chiar a doua zi am fost chemată în fața tatălui meu. Nu am fost con-dusă în marea sală unde ne întrețineam invitații, ci într-o sală mai mică, de fapt în biroul moșiei, unde existau singu-rele bucăți de hârtie din casă și pachete mari de răbojuri. Ta-tăl meu lovea ușor bilele abacului său. Când am intrat, tata a aruncat tabletele unui sclav care aștepta dinaintea sa.

— Adună-le și tu singur!

Când sclavul plecă, tatăl meu se întoarse spre mine.

— Poți sta jos acolo.

M-am cocoțat pe scaunul cu trei picioare, care era puțin cam înalt pentru mine, și am așteptat. Tatăl meu deschise o cutie și scoase un document care, după cum am putut vedea, era scris complet, cu un scris foarte frumos. L-a desfășurat și a început să-i murmure conținutul.

— Cutare și cutare, fiul lui cutare, bla, bla, acordă în căsătorie, bla, mama sa fiind cutare, lui cutare, fiul lui bla. Mireasa aduce...

— Dar, onorate tată...

— Nu mă întrerupe. Aceasta este o zi importantă pentru tine, domnișoară. Unde rămăsesem? Fiul lui cutare, mireasa aduce – fie ca soțul și soția să aibă viață îndelungată – îndatoririle căsătoriei – în caz de despărțire – fie ca soțul să redea – tatăl soțului Leptides – contractul este valid, scris în două exemplare – fiecare parte...

— Tată!

— Nu mă întrerupe – și ca răspuns la întrebarea formală...

— Nu o voi face! Nu mă voi mărita cu el! Cine se crede el?

— Leptides, fiul lui Leptides. Sunt sigur că ai ghicit. Mi-am dat seama că mă dădusem jos de pe scaun și îmi strângeam'mâinile. Presupun că este ceea ce se numește a-ți frânge mâinile.

— Și ce dorește?

Tatăl meu scoase un sunet sfornăit.

— Vrea să termine treaba pe care a început-o mai demult, dacă îmi amintesc eu bine.

— Niciodată! Niciodată!

— Acum ascultă-mă, fata mea!

Și încă frângându-mi mâinile, am ascultat și am auzit toate argumentele pe care trebuia să le aud într-o astfel de situație. Părinții mei știau ce-i mai bine pentru mine. Leptides este un tânăr de ispravă – ei bine, în orice caz nu era un tânăr prea rău – și le voi mulțumi atunci când le voi naște un nepot. Luând în considerare zestrea pe care eu o voi duce în acea uniune, ar trebui să le mulțumesc părinților mei în genunchi pentru tot ceea ce au făcut pentru mine. Cine mă credeam eu? Regina Egiptului?

— Ridică-te, copilă, nu este atât de rău precum pare. Femeile trebuie să se mărite, căci, altfel, unde am ajunge? Așa au lăsat zeii și cine sunt eu să mă opun, și așa mai departe...

Și, într-adevăr, cine eram eu? Eram deja în genunchi, dar nu pentru a cere îndurare tatălui mei. Mă aflam în genunchi din teamă și panică, fapt pentru care am fost amenin-țată că voi fi pedepsită cu mai multă apă și pâine și mi s-a ordonat, pe un ton mânios, să mă întorc în camera mea și să mă gândesc la toate cele ce mi se spuseseră. Și asta am și făcut, fugind precum un șoricel în vizuina sa – nici măcar precum un șobolan. Când am ajuns înapoi în camera mea, am început să mă plimb în sus și în jos, cu brațele încrucișate la piept, cu palmele bătând pe brațe, în poziția denu-mită la femei „bătându-și sânii”, deși nici cea mai mare durere sau spaimă nu ar determina o femeie să facă așa ceva. Cred că simțeam că înnebunesc. Ghemuită pe patul meu cu saltea de paie, mi-am dat seama că nu aveam decât o singură cale de ieșire. Trebuia să scap cumva. Trebuia să fug – dar unde? M-am gândit la fratele meu și am hotărât că aceea era direcția în care trebuia să mă îndrept – către Sicilia –, ceva trebuia să se întâmple, zeii mă vor proteja.

Acum, la vârsta pe care o am, știu un lucru ciudat. Treceam prin emoțiile provocate de gândul de a scăpa. Ceea

ce făceam constituia un ultim apel disperat către părinții mei: vedeți! Sunt gata să înfrunt chiar și moartea pentru a scăpa de soarta pe care mi-ați pregătit-o! Dar în același timp subconștientul meu știa că este doar un apel. Singura hotărâre onestă din mintea mea era următoarea: voi porni spre Sicilia și voi merge *cât de departe voi putea.*

Nu voi stărui asupra planurilor pe care le-am făcut. Acestea o implicau pe sclava cumpărată, care credea că îmi da-torează viața fiului ei, și care trebuia să-mi facă rost de o tunică de băiat, însoțitorul necesar pentru această escapadă nesăbuită – nesăbuită dacă nu admit faptul că a fost doar un apel către părinții mei, însă altfel o escapadă de bun-simț – era, dintre toate ființele, Pittacus. Singurii oameni care ne-au văzut plecând prin curtea din spate erau sclavii, care dintr-o dată deveniseră uimiți și înspăimântați. Am plecat călare pe măgar, îmbrăcată cu tunica și cu un văl înfășurat peste picioare, iar Pittacus nu prea a făcut nimic, căci eu nu cântăream mult, iar el era atât de obișnuit cu moara, încât nici nu gândea că există și un alt fel de viață. De asemenea, în mod firesc avea tendința de a merge în cercuri dacă nu îl mânam drept, lucru pe care îl puteam face doar lovindu-l cu un băț. Nu parcursesem mai mult de câteva sute de metri de-a lungul cărării aflate mai sus de plajă, când am auzit de pe deal sunetul cornului. Următorul lucru ce mi-a ajuns la urechi a fost gălăgia făcută de câini și strigătele bărbaților zăpăcindu-l pe Pittacus, care vroia să se întoarcă acasă. Reușisem să-l îndrept spre Sicilia, când hărmălaia a crescut brusc în intensitate. Dintr-o dată, un cerb matur apăru de după cotitura cărării, cu trei ogari prinși de el, cu restul haitei agitându-se în jurul lui și cu oameni călare pe cai la doar câțiva metri în spatele lor. Nici chiar în acel moment nu am înțeles pericolul în care mă aflam și am simțit milă pentru bietul cerb și spaima prin care trecea. Cerbul s-a în-tors într-o parte și a început să

târască ogarii care mârâiau pe plajă, spre apă. Ceilalți ogari s-au repezit la Pittacus, iar când acesta a simțit o mușcătură, a început să se cabreze, azvârlindu-mă în aer. Am căzut peste un ogar sau doi, care mi-au atenuat căderea, însă chiar și așa impactul a fost des-tul de puternic încât să-mi pierd cunoștința.

Când mi-am revenit, am simțit tunica rupându-se, iar Leptides și lonides se aflau de-o parte și de alta a mea, stru-nindu-și caii să nu mă calce și izgonind ogarii. Mânia și disprețul din ochii lor și zâmbetele de pe chipurile călăreților care acum se adunau în jurul nostru erau mai greu de suportat decât mușcăturile ușoare pe care le primisem de la ogari. Chiar și acum, după atâta timp, mi se pare greu de crezut că Leptides a fost cel care a gonit cerbul până în apă și a ordonat vânătorilor să-i taie gâtul, în timp ce lonides m-a înfășurat cu pelerina sa și cu vălul meu și m-a așezat pe cal, în fața lui. Chiar și atunci am băgat de seamă cum a tresărit la atingerea pielii mele și cum, când a văzut ce încercam cu disperare să-i ascund, chipul său s-a umplut de dezgust, însă eu eram neștiutoare, plângeam, iar rănile mă dureau. Acum apelul meu fusese auzit, iar eu trebuia să fac față consecințelor. Următoarele câteva ore mi le-am petrecut într-un fel de nepăsare deliberata. M-au dus înapoi acasă, au chemat-o pe mama mea căreia i-au spus diverse lucruri, toți i-au spus câte ceva. La un moment dat l-am văzut pe Leptides biciu-indu-i pe sclavii cumpărați, în timp ce sclavii casei stăteau deoparte, fără să intervină, în cele din urmă, mă aflam din nou în camera mea, purtând o rochie de femeie matură, cu mușcăturile usturându-mă acolo unde fuseseră oblojite cu pomăda, iar mama mea, la fereastră, închizând obloanele de parcă în casă s-ar fi petrecut un deces. La acea vreme chiar mi-am dorit să se fi petrecut un deces. După ce a în-chis obloanele, iar camera

s-a cufundat într-un crepuscul artificial, mama a rămas în continuare acolo, privindu-mă.

— Tu, prostuțo!

Apoi a urmat o pauză lungă, mama plimbându-se prin cameră și din nou oprindu-se.

— Ce ne vom face cu tine?

Eu m-am retras și mai mult în mine, ascunzându-mă în propriile mele gânduri.

În curând mama mea plecă din cameră. Nu sunt multe de spus despre starea mea, în afara faptului că era o distanțare tot mai mare față de cotidian. Nu era o retragere în sine; sau mai degrabă presupun că era, din moment ce în situația dată unde altundeva mă puteam duce? Însă sentimentul pe care mi l-a lăsat această retragere se asemăna cu o coborâre deliberată tot mai adânc în pământ. De fiecare dată când realizam tot mai bine dimensiunea dizgrației mele, adânci-mile rușinii, mă retrăgeam și mai mult și mă lăsam să alu-nec tot mai jos, tot mai departe de lumina zilei și de oameni. Și, de asemenea, tot mai departe de zei. Presupun că acesta a fost momentul în care mintea mea neștiutoare, dar axată pe un singur lucru, a descoperit un fapt care m-ar fi uimit dacă m-aș fi aflat în starea necesară pentru a zăbovi asupra lui. Este vorba despre faptul că îmi era dor de zei și nu-mi era doar rușine, ci eram doborâtă și de durere, și când în cele din urmă am ajuns acolo unde nu există oameni, ci doar zei, am simțit cum mi se rupe inima. Să nu credeți că era vorba de un anumit zeu sau de altul, căci pentru mine se strânse-seră într-un grup divin. Chiar și sihastrul nostru, o coloană îndrăzneață cu aspectul unui bărbat și cu chipul său bărbos, ce stătea cu fața spre cărarea de la bac, chiar și el în imagina-ția mea părea fericit că și-a întors privirea de la mine.

Oh, acea copilă! Presupun că este un fel de dragoste de sine cea care mă determină să zâmbesc de câte ori îmi amintesc de ea. Ei bine, toți asceții spun că puțină dragoste de sine nu este un lucru rău. Face viața mai suportabilă, asta în cazul în care, spre deosebire de asceți, nu crezi că este un lucru complet rău de care trebuie să scapi cât mai curând. Dar orice ați crede despre acea copilă, indiferent ce îmi amintesc despre ea, nu există nici o îndoială asupra rușinii și durerii simțite de sărmana amărâtă atunci când zeii săi i-au întors spatele! Până atunci îi acceptasem ca fiind acolo, din cauza tuturor celorlalți – adulții adică –, cei care credeau în ei sau care spuneau că se încred în ei. Eram prea tâ-nără și prea neștiutoare pentru a realiza că oamenii nu cred întotdeauna în ceea ce spun. Oricum, în acea cameră mică, cu patul cu saltea de paie, cu un singur cufăr, cu cârligele sale de care atârnau una sau două pelerine, acolo, în acel crepuscul artificial, ea, copila, se cufundă în durerea și tristețea de din-colo de rușine, înaintea spatelui întors al zeilor nu exista nimic altceva în afară de durere: iar apoi ei dispărură.

Există un gol pe care-l lasă zeii atunci când pleacă în locul în care s-au aflat. Dinaintea acestui vid, ca dinaintea unui altar, nu există nimic altceva în afară de durerea contemplării lui. Timpul se scurge, însă este irelevant. Golul și durerea dinaintea lui sunt eterne. Chiar și sunetul făcut de zăvorul de lemn atunci când este deschis nu poate deranja acea contemplare. Vocea mamei era mult mai plină de amărăciune decât o auzisem vreodată.

— Și-a retras propunerea. Leptides, acel mojic, și-a retras propunerea. El – și îmi sună de parcă mama ar fi scuipat cuvintele – el ne compătimește!

Viața nu este rea. Este insuportabilă, ceea ce este diferit. M-am ridicat cu greutate și am privit țintă la picioarele mamei meld.

— Nu vrea cele o mie de monede de argint?

— Care bărbat onorabil le-ar vrea când femeia promisă lui a arătat tot ce are ea la jumătate din Aetolia? Însă el, un băiat, moștenitor doar al unei ferme, să refuze o alianță cu noi-cu noi!

Imediat m-am ridicat în picioare. Mi-am simțit rănile, deși nu erau prea adânci. Ogarii erau bine antrenați – nu erau niște simpli câini moloși! Își cunoșteau locul și cunoșteau și diferența dintre carnea de om și cea de cerb. Am luat sticluța cu ulei de măsline și m-am frecat cu puțin ulei pe față. M-am gândit că, dacă Leptides își retrăsese oferta, puteam să-i cer o oglindă – și imediat am tresărit la gândul vocii sale fără vlagă:

— La ce-ți trebuie o oglindă?

Mi-am pieptănat părul, însă nodurile le-am descurcat cu degetele. Nu aveam nici un păr atât de bogat, nici destui piepteni pentru a-mi permite să pierd niciuna, nici alta. Am privit către cufărul deschis, în care se aflau împăturite lucrurile mele. Cele mai bune haine se aflau deasupra. Am așezat cufărul pe salteaua de paie și am scos o rochie închisă la culoare, care se uzase în jurul tivului, la călcâie. Am îmbrăcat-o încet, apoi am prins-o pe fiecare umăr cu două broșe din bronz. M-am încins cu cordonul și i-am încrucișat curelușele între sânii mei mici, ca să nu spun insignifianți, și apoi am tras pe mine fusta pentru a o lăsa să atârne peste cingătoare.

Vă întrebați probabil de ce am făcut toate acestea, eu care până atunci jelisem în fața vidului, însă motivul este unul simplu. Natura este plină de imperative, iar eu trebuia să mă supun unuia dintre ele. Este ciudat cum personajele din povești nu simt niciodată nevoia necesităților fiziologice, și cum nenorocita aceea de Elena nu s-a masturbat niciodată – nu, nu, nu o nenorocită, ci un biet suflet! Așa că

am ieșit afară, pe ușa descuiată, m-am dus și m-am ușurat, gândindu-mă că acum nu mă mai aflam în fața acelui vid ce era ca o ușă către moarte, fapt ce-mi clarifica totul și îmi aduse un fel de pace, de împăcare: căci mi-am dat seama că moartea constituia o scăpare, un refugiu. Aceasta este o lecție grea pentru cei tineri, și nu o pot înțelege de-cât dacă au fost aduși în fața vidului chiar de cruzimea de nesuportat a vieții înseși! Ceilalți au dreptate să danseze și să cânte, să-și facă prieteni și să se căsătorească cu un om bun și să-și iubească copiii. După ce m-am întors în camera mea, m-am întrebat ce-aș putea face în continuare, fapt ce arăta că eram din nou plină de viață și chiar îmi era și puțin foame. Dar înainte să ajung la vreo concluzie, mama mea deschise ușa și intră repede.

— Arieka! Nu, nu acea rochie, repede, îmbracă rochia ta cea mai bună!

— Ca să o port?

— Repede, am spus! Pentru numele zeilor, dă-ți jos hai-na aceea veche și pune-ți rochia cu model. Astăzi poți purta cerceii de aur și brățara. Grăbește-te!

— Dar ce s-a întâmplat, mamă?

— Grăbește-te, ți-am spus! Vreau să arăți cât mai bine.

— Oh, nu Leptides, din nou! Nu mă voi...

— Nu. Nu Leptides. Uită-l pe el și grăbește-te. Tatăl tău dorește să te vadă.

După ce m-am schimbat cât de repede am putut – cu mama agitându-se înjurai meu, aranjând o șuviță de păr, trăgând fusta, murmurând și blagoslovindu-se singură-, am ie-șit, ea mergând înaintea mea, bineînțeles, iar eu urmând-o, cu mâinile împreunate în dreptul taliei, însă acestea se ridi-cară singure.

Tatăl meu nu era singur. Tata ședea pe un divan, iar pe celălalt stătea lonides. Lonides îmi schiță un surâs,

împreună cu tristețea care-i însoțea întotdeauna zâmbetele. Tatăl meu începu să vorbească:

— Poți lua loc, Demetra. Lonides se agită puțin.

— Și fata, vechiul meu prieten? Și fata ar trebui să se așeze, nu crezi?

Tatăl meu arată spre celălalt scaun. M-am așezat pe scaun, destul de stângace, dacă ar fi să spun adevărul. Teama mea pă-rea că se învârte în jurul meu. Tatăl meu își drese glasul.

— Lonides Peisistratides ne-a oferit, cu mare generozitate, un mod de a scăpa de – cum să spun eu?

— Dificultățile voastre, murmură lonides, dificultățile voastre temporare. Sau semăn prea mult cu un cămătar?

— Dificultățile noastre, spuse și tatăl meu. Exact. Ne-a făcut o ofertă pentru tine. Propune să te numească pupilă a Fundației.

Urmă o tăcere adâncă. Tatăl meu privi către mine, apoi către mama mea, apoi către lonides, și din nou către mine.

— Nu ai de gând să spui nimic?

Însă eu nu eram obișnuită să spun ceva. Parcă pisica îmi mâncase limba, după cum cred că este expresia, lonides a fost cel care i-a răspuns în cele din urmă.

— Cred, vechiul meu prieten, că mai bine m-ai lăsa pe mine să discut cu ea.

Se săltă puțin pe divan, se întoarse către mine și își așeză picioarele pe jos în fața sa. Stătea așezat pe marginea divanului, ca și când ar fi fost o fată! Nu voi uita niciodată acel moment. Poate că aș fi râs, dar nu am făcut-o. Însă a fost cel puțin ciudat să stau față în față cu un bărbat, în mod cert a fost ciudat, dar mult mai ușor.

— Arieka, s-a întâmplat ca după toată agitația – vreau să spun că după –, ei bine, numele tău înseamnă „micuța

barbară”, nu-i așa, astfel că, dacă îmi este permis, voi folosi și eu un cuvânt barbar, pe care l-am învățat în călătoriile mele, și voi spune că, *dupăshemozzle (confuzia)* din această dimineață, părinții tăi se află într-o încurcătură, sau gândesc ei că se află. Acum că tu ai decis să-l refuzi pe acel tânăr, și crede-mă, sunt întru totul de acord cu tine, drumul îmi este deschis spre a propune ceea ce doream să propun înainte de a auzi că tu te gândești la căsătorie. Vezi tu, eu sunt o persoană destul de importantă...

Tatăl meu râse.

— Ești o persoană foarte importantă.

— Dacă spui tu, vechiul meu prieten. Fie. Sunt o persoană importantă cel puțin în ceea ce privește faptul că pot decide dacă o fată este potrivită pentru a sluji la altarul din Delphi.

— Să nu înțelegi greșit, interveni tatăl meu. Acolo vei spăla podelele.

— Asta pune oferta mea într-o lumină cam nefastă, nu crezi? Vezi tu, draga mea, există un colegiu de preoți la Delphi. Fundația, adică organismul divin constituit care conduce acel loc, dacă înțelegi ce vreau să spun, trebuie să de-cidă și ce persoane sunt demne să intre în serviciul zeului, indiferent cât de servilă și de neimportantă ar fi poziția lor. Sunt sigur că ai auzit de Pyihia, nu? Sau, de fapt, ar trebui să te întreb dacă ai auzit de Pythii. În acest moment sunt două. Aceste distinse doamne sunt sacre și divine și glăsuiesc ca oracole ale zeului – la aceste cuvinte, părinții mei și lonides își făcură semnul sacru –, însă noi nu suntem direct interesați de ele. La urma urmei – și aici zâmbi din nou – avem sclavi care să se ocupe de ceea ce pot numi „munca de jos”.

— Trebuie să te consideri o norocoasă, fata mea, spuse tatăl meu. Să nu-ți imaginezi că nu ne coști nimic!

— Fundația, murmură lonidcs, nu este o instituție de caritate. Aceasta trebuie, dacă pot spune astfel, *să-și plătească întreținerea.* Tatăl tău, Anticrates, fiul lui Anticrates, împreună cu mine, am ajuns la un acord în numele familiei tale și al Fundației. Zestrea ta va intra în păstrarea Fundației. La moartea ta – trebuie să abordăm și aceste lucruri, draga mea, atunci când discutăm probleme legale – la moartea ta, zestrea va deveni proprietatea Fundației, pentru totdeauna. Dacă, la un moment dat, dorești să te măriți, Fundația îți va înapoia toată suma, dar va păstra dobânda.

— Lonides, vechiul meu prieten, ar trebui să-i spunem și ei suma, nu crezi?

— Sunt convins că o tânără doamnă precum Arieka nu este interesată de astfel de amănunte sordide. Trebuie să-ți spun, Arieka – acum chiar ar fi bine să te gândești să nu-ți mai ții brațele încrucișate. Așa, mult mai bine. Vezi tu, ceea ce înseamnă să fii o pupilă a Fundației se rezumă la faptul că eu te-am adoptat și voi răspunde de tine. Te deranjează asta? Crezi că poți suporta acest lucru? Voi fi responsabil de educarea ta cu privire la îndatoririle pe care le vei avea și – of, Ceruri – multe alte lucruri. Sper că vom deveni prieteni.

Am auzi-o pe mama mea agitându-se lângă mine. De asemenea, am realizat din tonul vocii ei că ajunsese la capătul răbdării, căci aproape șuieră cuvintele:

— Spune și tu ceva!

Dar cuvintele pe care am reușit să le articulez trădau doar uimire.

— De ce eu?

Tatăl meu răspunse la această întrebare, imediat și cu severitate.

— Pentru că am plătit cu vârf și îndesat să obținem...

— Vechiul meu prieten! Cred că am spus cu toții destule. Singura întrebare care a rămas este cât de repede poate fiica ta să-și împacheteze lucrurile și să vină la Delphi? Presupun că are o servitoare? O vei trimite cu un mijloc de transport adecvat, nu? Trebuie să ne gândim la reputația Fundației, știi asta! Și ca să-ți răspund la întrebare, Arieka, noi cre-dem, după toate câte le-am auzit, că în tine se află niște calități latente – adică adormite, care – să îndrăznesc să o spun?

— Te fac neobișnuită; oh, nu este ceva de care să fii mândră, te asigur, dar calități în care noi – ei bine, totul se va explica de la sine.

— Unde va locui?

— Oh, avem locuri de găzduire foarte adecvate, vechi prieten. Știi, este o Fundație mare, cu toate acele suflete de acolo! Și din moment ce eu sunt Custodele...

— Se poate considera norocoasă, spuse tatăl meu scurt. Mai este și altceva?

— Noi vom nominaliza omul nostru pentru înțelegere, iar tu îl vei nominaliza pe al tău, presupun. Dar ea poate veni înainte de asta. Nu există neînțelegeri, nu-i așa? Totul este stabilit și înțeles.

— Noi nu mai vrem fata.

— Sper că vrei să spui că în ceea ce privește înțelegerea care este făcută spre satisfacția ei, nu? Orice alt înțeles...

Mama mea se ridică, astfel că m-am ridicat și eu. Ea spuse:

— Lonides Peisistratides, îți mulțumesc. Tatăl meu îmi aruncă o privire.

— Ei bine, fată? Tot nu spui nimic?

— Onoratul meu tată...

— Lui lonides, vreau să spun.

Dar din nou cuvintele mele erau cele greșite și nu se prea înțelegea ceva din ele.

— Această zi superbă...

Ultima imagine a lui Ionides, de atunci, a fost a lui Ionides nu zâmbind, ci râzând din tot sufletul, lucru pe care-l făcea foarte rar.

Mama mea mă împinse afară din cameră, pe bună dreptate.

• II •

Ultima zăpadă a iernii de pe platoul larg al muntelui Parnassus; undeva acolo, în văile adânci de la baza muntelui, se afla Delphi, centrul pământului.

Am fost trezită dintr-un somn neliniștit în zorii zilei. Avusesem vise confuze și în acele zile am dat o mare atenție viselor, deși pe majoritatea dintre ele le consider lipsite de importanță acum. În fiecare zi scăpăm de cele netrebuincioase corpului nostru. Cred că prin somnul cu vise încercăm să scăpăm de cele netrebuincioase minții noastre. Nu că aș fi avut niște idei atât de precise în acele vremuri. Eram doar conștientă, cu un slab sentiment de dezgust, de faptul că oamenii care-și hotărau acțiunile după visele pe care le aveau încercau să pășească pe apă. Acea zi începu într-un mod neobișnuit de la prima geană de lumină. Abia mă îmbrăca-sem și mă înfășurasem într-o pelerină, că tatăl meu m-a și chemat dinaintea sa. Când am ajuns la el, cu amândouă mâinile ascunse în faldurile pelerinei, el ridică o mică de-sagă din piele moale de căprioară și mi-o înmâna, în timp ce o primeam, mâna mea atinse mâna lui, iar eu m-am re-tras. Atunci el îmi spuse pe un ton care pentru el era blând că nu era nimic că-l atinsesem:

— Mama ta mi-a spus că ești purificată. Așa că îmi poți săruta mâna.

Am făcut astfel, cu politețe.

— Deschide desaga.

Pentru cei din generațiile ulterioare va fi o surpriză – sau poate și pentru cei din generația mea, dar care provin din clase inferioare mie – faptul că nu știam ce sunt lucrurile dinăutru. Erau rotunde și galbene și aveau chipul

zeului Alexandru cel Mare pe ele. Nu am observat nici ace și nici cleme pe ele astfel încât să poată fi purtate ca podoabe.

— Nu ai nimic de spus?

— Onorate tată, ce sunt?

Urmă o pauză. Apoi el începu să râdă.

— Cel puțin nimeni nu poate spune că nu ai fost bine crescută! Ei bine, ține desaga la tine.

— Onorate tată, dar ce sunt?

— Știi povestea tinerei soții care nu se plângea de respirația urât mirositoare a soțului ei, căci credea că toți bărbații sunt la fel? Menander ar compune o piesă din asta. Ei, acum trebuie să pleci, întreabă-l pe Ion ce sunt. El îți va spune – și se va înfrupta din această poveste!

Îmi făcu semn cu mâna să plec și se întoarse la treburile sale. In cele din urmă mi-am dat seama ce erau.

— Îți mulțumesc, onorate tată. La revedere.

Am așteptat ca el să mai spună ceva, însă tatăl meu s-a încruntat și mi-a făcut din nou semn cu mâna să plec. Mama mă aștepta.

— Totul este pregătit. Vino!

Mijlocul nostru de transport era gata. Era un car ce purta cuferele mele în el și cu Chloe alături, arătând mult prea drăguță și cu o parte mult prea mare din chipul său descoperită, dar nu am spus nimic. M-am întrebat preocupată, cu mintea mea răutăcioasă, dacă lonides mi-ar da voie să o vând. Însă el era acolo așteptând, în timp ce rândașul său îi ținea calul pregătit de plecare. Imediat mama mea își puse o mână pe umărul meu, dădu la o parte vălul și mă sărută pe obraz.

— Să fii cuminte dacă poți. Cu timpul oamenii vor uita. Fie ca binecuvântările tuturor zeilor să te însoțească.

În cele din urmă, aceste cuvinte m-au făcut să plâng. Plângând am fost ridicată și așezată în car de către Ionides, plângând am auzit ordinele date, am văzut grupul de călăreți întorcându-se spre poartă. Era o adevărată procesiune și totul doar pentru o fată ce va mătura podelele. Dar Ionides era un bărbat important. Am trecut prin curtea din față și apoi pe sub Marea Poartă.

— Opriți! Opriți! Oh, vă rog! Opriți!

Împleticindu-mă, am coborât din car, mi-am ridicat fustele din praful drumului, am fugit către statuia zeului Hermes, m-am oprit în fața acestuia și mi-am aruncat brațele în jurul său. Vechea noastră statuie stătea desigur adânc înrădăci-nată în pământ, cu corpul etalat cu bucurie și cu zâmbetul său obraznic. L-am cuprins în brațe și mi-am apăsat obra-zul de buclele din piatră de pe capul său. Uram casa în care crescusem și aș fi lăsat un blestem asupra acesteia dacă aș fi îndrăznit, însă aceasta era vechea noastră statuie a zeului Hermes, care fusese dezgropată cu mulți ani înainte, după ce i se ceruse permisiunea și după ce aceasta fusese acor-dată, de lângă micuța noastră casă din Phocia, pe care statuia o veghease atât de mult timp. Iar acum și eu eram dezrădăcinată, smulsă de acolo și transplantată, însă fără ca cineva să-mi ceară permisiunea. Am plâns acolo în timp ce soarele se înălța deasupra viitorului meu, iar eu mă agățam în mod absurd de trecutul meu nefericit.

— Cred că ar fi fost mai bine să călătoresc și eu alături de tine în car. Vino, micuță Arieka. Ai plâns destul, după cum era și normal să o faci, însă să plângi în continuare ar însemna să cedezi. Iar mie nu îmi pari a fi o fată care cedează prea ușor. Vino! Acum, prinde-te cu mâna dreaptă de aici – așa – apoi pune-ți piciorul stâng acolo și ridică-te – foarte bine. Acum ia loc. Este un cal bun, nu-i așa? Vânătorul meu! Însă îl vom lăsa pe rândașul meu să-l

conducă de căpăstru. Știi, din moment ce sunt tutorele tău, iar tu ești pupila mea, ar fi chiar adecvat să-ți descoperi mai mult chipul – dar, pe de altă parte, acest car învechit ridică atât de mult praf –, nu prea știi foarte multe despre mine sau despre această călătorie a noastră, nu?

Eu nu am răspuns nimic, căci nu știam cum să vorbesc cu un bărbat, însă el ghici dificultatea în care mă aflam.

— Și acum să vedem cum oare să mi te adresezi? Iar eu cum să-ți spun ție, dacă se ajunge și la asta? Ar fi bine oare să ne mulțumim cu Arieka, pentru majoritatea timpului, și cu Tânără Doamnă în zilele importante și în zilele de sărbătoare? Cred că așa ar fi cel mai bine. Iar în ceea ce te privește pe tine, cred că „Ion" ar prezenta unele dificultăți față de „lonides", la care poți adăuga „Peisistratides" pentru oca-ziile extrem de solmne cu care ne vom întâlni la Delphi.

— Da, onorate lonides.

— Ești foarte bine crescută, fata mea. Crezi că îmi este permis să-ți văd amândoi ochii în loc de unul? Este dificil să te obișnuiești cu bărbații. Și pentru asta ai toată compasiu-nea mea. Eu unul prefer femeile, dar să nu mai spui nimănui. Nu mă refer la faptul că prefer femeile drept soții sau sclave – sclava asta a ta este mult prea drăguță, trebuie să o vindem –, nu, mă refer la faptul că prefer femeile drept prieteni. Așa că, din punctul meu de vedere, sunt încântat că am câștigat un nou prieten femeie și că mi s-a acordat privilegiul de a avea grijă de aceasta. Poate ai observat că vorbesc foarte mult. Pe de altă parte, așa cum și trebuie, tu vorbești foarte puțin – un paradox! Urmărești mărul lui Adam cum se ridică și se coboară în gâtul meu. Chiar este foarte proe-minent la mine. Noi, oamenii deșirați, suferim de acest gen de expunere, îndrăznesc să spun chiar că ai putea desena mușchii feței după chipul

meu. Ei bine, pari să te simți ceva mai relaxată, mai împăcată. Tatăl tău crește niște cor-nute foarte bune. Dar nu ar trebui să vorbesc despre asta! Nu ești curioasă în legătură cu viitorul tău?

— Mama mi-a spus că voi mătura podelele la templu, onorate Ionides.

El zâmbi cu tristețea obișnuită din ochii săi.

— Probabil că i-am lăsat această impresie. Ce nesăbuință din partea mea! Oh, acum înțeleg. Da. Tu chiar vei purta târnul sacru la una dintre procesiuni. Dar altfel...

— Nu va trebui să mă apropii de *acel* loc?

— Ei, acum la ce te gândești? În numele zeilor – da, înțeleg. Ar fi trebuit să-mi dau seama că ești extrem de religioasă. Desigur.

— Nu sunt, nu sunt! Sunt... doar speriată. Asta e tot.

— Privit în perspectivă, este cam același lucru. Lartă-mă, nu am vrut să spun asta și tu trebuie să uiți că am spus așa ceva. Înclinația mea spre dramatism a pus stăpânire pe mine. Totul pentru a demonstra un punct de vedere, o satiră, un paradox, un aforism – care este adevărul? Însă crezi în zei, nu?

— Desigur, Ionides.

— Asta este bine.

— Ei există, nu-i așa? Și tu crezi că există, chiar și fără să simți teamă?

— Cred că este foarte normal ca tu să crezi în ei, sărmană copilă. Să nu renunți niciodată la ei, la credința ta în ei. Cine știe...

Se auzi strigătul unuia dintre bărbații din cortegiu, iar procesiunea noastră se poticni și se opri. Oamenii descălecară și se grăbiră să intre în tufișurile cu țepi de pe marginea drumului. Și Ionides coborî din car, ducându-se

după ei. Până atunci eu privisem fie podeaua carului, fie chipul lui lonides. Acum, mi-am ridicat ochii spre priveliștea din jurul meu și am scos o exclamație plină de uimire, întreaga întindere albastră a golfului se deschidea în fața mea, iar în depărtare marele lanț muntos al Peloponesului își ridica spre cer piscurile înzăpezite. Chiar pe celălalt țărm al golfului, părând destul de aproape încât să-l poți atinge, se ve-dea Corintul strălucitor și învăluit în ceață, cu fortăreața Acrocorint. Nu am știut până atunci că lumea poate arăta astfel și aș fi putut rămâne să o privesc la nesfârșit.

Însă oamenii își făcuseră treburile și se întorceau la cai. Lonides sări în car și făcu un semn din cap către conducătorul bărbaților înarmați. Conducătorul strigă o dată, iar pra-ful începu să se ridice din nou în jurul nostru, în timp ce pornirăm iarăși pe drum.

— Onorate lonides!

— Da?

— Târnul sacru...

— Și zeul își are gospodăria sa, să știi – bucătarul său, servitorul său, măturătorul său. Doar nu te aștepți ca un zeu să-și mături singur lăcașul? Dar este ceva pur simbolic. Servitorul său împrăștie cu piciorul câteva grăunțe de praf de aur, iar tu miști târnul sacru deasupra sa de șapte ori. Cred că de șapte ori. De obicei, la aceste ocazii se ro-tește târnul de trei sau de șapte ori, și doar din când în când de nouă ori. Vezi tu, zeii nu pot număra.

— Cred că așa este.

— Eu cred că deja ai mai prins curaj.

— Privește la tot ce este în jurul nostru... lumea!

— Eu fac asta de foarte multe ori.

— Și pădurea noastră, acolo jos, și pășunile! Oh, Aetolia este atât de frumoasă!

— Eu nu sunt etolian, dar, da, Aetolia este frumoasă. Și că tot veni vorba, eu sunt atenian. Ai auzit de Atena?

— Acolo au fost înfrânți barbarii.

— Da. Cu mult timp în urmă. De atunci... Atena trebuie să fie acolo, la stânga, mult după acele dealuri, mai mult sau mai puțin pe aceeași linie cu Megara.

— Acela este Corintul, acolo. Sicilia ar trebui să fie la dreapta noastră, nu-i așa?

— Dumnezeule, chiar știi multe lucruri. Da. Sicilia trebuie să fie la dreapta noastră, puțin mai la sud, și, de asemenea, foarte, foarte departe.

Pentru o vreme am rămas tăcuți. Eu m-am gândit la fratele meu, dar nu am spus nimic despre el. Ce ar fi fost de spus? În cele din urmă, Ionides a fost cel care a rupt tăcerea.

— Acum la ce te mai gândești?

— La viitor. Viitorul meu. Toate întrebările legate de acesta. Unde? Cum? Ce?

— După cum probabil îți amintești, există două Pythii. Una este Pythia încoronată, o doamnă foarte distinsă. Este oarbă, însă doar în fața acestei lumi prin care noi, oamenii, călătorim în sens invers. Cealaltă este o doamnă tânără. Ea nu este... nu este precum doamna cea oarbă, însă zeul poate vorbi prin oricare dintre ele dorește. Nu există nici un merit în a fi oracol, în a fi o Pythie. Ele sunt așa precum sunt, Doamna încoronată este bătrână, distinsă și, aș spune, chiar sfântă. Pe cea tâ-nără o vei descoperi tu, căci – în mod simbolic – vei fi servitoarea ei. Bineînțeles că și noi avem sclavi care fac munca adevărată. Nu ca acea creatură obraznică a ta, ci sclavi născuți la Fundație. Câteodată chiar mă gândesc că ei știu mai multe despre oracol decât noi!

Fiecare dintre zei, dintre mulțimea uriașă de zei, are preotul și servitorul său. Împreună aceștia alcătuiesc toate sufletele Fundației, iar eu sunt Custodele lor, sau ți-am mai spus asta? Probabil. Totuși, este singura mea pretenție la renume. Ești o bună ascultătoare, draga mea, și scoți la iveală partea mea negativă, adică faptul că uneori vorbesc prea mult. Vei locui în propriul tău apartament, în ceea ce noi numim palatul Pythiilor. Vei avea propriii tăi servitori. Eu te voi învăța îndatoririle ce-ți revin și metodele poziției pe care sper că într-o zi o vei deține.

— Și care ar fi acea poziție, lonides?

— Vei învăța să asculți și să rostești cuvintele zeului. M-am simțit ca și când lumea se prăbușise peste mine.

— Zeii să mă ajute! Nu! Lonides... ^ El ridică vocea.

— Este o problemă legată de un pește pe jumătate ars și de un copil întors din pragul morții.

— Lonides, te rog! Au fost niște greșeli – iar oamenii le-au dat amploare.

— Da. Desigur că au fost niște greșeli. Două greșeli. Dar tu ești exact ceea ce trebuie. Ești – și aici ridică din umeri într-un mod ciudat, crispat – ești virgină. Și ai... ceea ce ai. Ești inocentă, iar o inocență precum a ta con-feră un aspect de profet.

— Dar pentru ce? Pentru ce?

— Privește în jurul tău, la tot ce este lumea. Ahaia pe un mal al golfului, Aetolia aici. Acolo au fost Sparta și Argos. Dincolo se află strălucitoarea Atena, Teba, insulele – atât de multe nume, atât de multă istorie –, dar Atena este doar un sat acum. Este plină de oameni falși care dețin demnități false. Aetolia, o înșiruire de ferme – și Delphi – Delphi, la care regii trimiteau ambasadori și unde Alexandru a trebuit să ceară permisiunea de a fi primit – Socrates – oh, copilă! Îți voi spune! Vezi, acolo la dreapta ta, da, acolo este Sicilia.

Dar, de asemenea, mult mai aproape, se află un vii-tor îngrozitor. Acolo se află un pericol mult mai mare de-cât orice altceva cu care a amenințat Regele Regilor.

— De ce privești astfel într-acolo, plin de ură?

— Oh, da, plin de ură. Așa sunt și ei. Ei, romanii. Vălul îmi alunecase de pe cap și atârna liber în jurul gâtului meu.

— Dar ce pot face eu? Eu nu cunosc nimic despre toate acestea.

— Tu? Poți ajuta la salvarea Hellasului. La salvarea Ate-nei și la reînvierea Delphiului.

Doar printr-o minune am reușit să nu izbucnesc în râs. Nu ar fi fost un râs vesel. Acest bărbat ciudat care acum se părea că-mi este tutore devenea tot mai ciudat și mai impre-vizibil. Părea că iese de pe cărarea dreaptă și anostă a vie-ții în care de obicei evenimentele de mâine sunt ușor de prevăzut dacă le analizezi pe cele de astăzi. Mintea mea zbură către amintirea unui sclav pe care l-am avut cândva, un sclav de casă, un sclav liniștit chiar și după standardele casei noastre în care viața era mai obișnuită chiar și decât bacul din golf. Dar într-o zi acel sclav a început să danseze și să râdă în mod inexplicabil, și nu s-a mai oprit, astfel în-cât, în cele din urmă a trebuit să fie legat și așa și-a sfârșit zilele. Ceva, ceva într-adevăr îl cuprinsese în mreje. După moartea sa am purificat toată moșia căci astfel de lucruri sunt foarte neliniștitoare. Acum, acest bărbat distins și important se apleca asupra mea rostind nume importante – Hellas, Aetolia, Ahaia – de parcă acestea ar fi fost doar niște pietricele aruncate într-un joc de copii, pe plajă. Probabil că a citit ceva în ochii mei, deși am simțit, așa cum am tot sim-țit de atunci înainte, că această capacitate de a citi pe chipul cuiva lucruri, sentimente, păreri, intenții este o capacitate su-praevaluată. De asemenea, deși eram

tentată să râd, simțeam și teamă. Cel puțin atâta lucru a fost capabil să citească în ochii mei și s-a retras.

— Este prea devreme. Ce poți cunoaște tu despre aceste probleme? Ai auzit măcar de romani?

M-am gândit la trecut. La fratele meu. Mi-am amintit că el vorbise în prezența mea despre Roma și Cartagina. Că în Sicilia se duseseră bătălii.

— Știu foarte puține. Fratele meu...

— Demetrios.

— Îl cunoști?

— Am auzit de el. Și nu este un lucru atât de surprinzător pe cât crezi tu. Delphiul cunoaște majoritatea lucrurilor. Și acolo poți vedea unele dintre cele mai înalte clădiri, ridicân-du-se sub stâncile strălucitoare.

De ce îmi descria Delphiul? Toată lumea știe cum acel loc atârnă pe un versant al muntelui lui Apollo. Aproape ajunseserăm în locul unde drumul se deschide către valea și râul de dedesubt. Oamenii vorbesc despre aerul din Delphi. Dar mai rar vorbesc și despre teama care se așază asupra ta atunci când îl vezi, proaspăt, frumos și mortal. Acolo sunt zei carp se ascund peste tot, dar care îți permit să-i simți, de parcă în orice moment, cu un fulger și un tunet, unul dintre ei s-ar arăta în toată puterea și hotărârea sa. Mai văzusem Corintul, în depărtare, peste ape, dar nu fusesem niciodată acolo. Astfel că Delphi a fost primul oraș în care am ajuns, unul mic și ciudat. Am încercat să-mi potolesc agitația.

— Lasă-ți ochii neacoperiți, Arieka. Trebuie să te obișnuiești cu asta.

Erau grupuri de oameni peste tot și, atrași de soldații noștri, păreau că se strâng în jurul procesiunii noastre. Acum soldații renunțaseră la pasul solemn, cu sulițele sprijinite pe umăr și se foloseau de mânerele acestora

pentru a împinge mulțimea înapoi, astfel că se auzeau strigăte și se vedeau îmbrânceli și agitație. Unii oameni din mulțime au reușit să pătrundă și să atingă carul nostru. Se părea că gân-deau că le va aduce noroc. O femeie mi-a întins un șirag de mătănii, iar eu, obedientă ca întotdeauna, le-am atins cu un deget. Femeia strigă triumfătoare, iar eu am înțeles că ges-tul meu a fost o greșeală căci, într-o secundă, oamenii se transformară într-o mulțime plină de urlete care se lupta cu soldații. Se chinuiau să arunce către noi mătănii, brățări, amulete, chiar și bucățele de bețe pe care eu să le ating, în spatele mulțimii cineva ținea un copil deasupra capului, așa încât să-l pot vedea. Bărbați și femei cădeau pe jos în învăl-mășeală. Un bărbat a fost luat pe sus de forța mulțimii. Chi-pul său era plin de sânge, iar ochii, închiși. Vizitiul biciui caii cu sălbăticie și carul nostru țâșni înainte, încetul cu încetul am lăsat în urmă mulțimea și duhoarea ei, iar înaintea noastră se vedeau niște porți deschise. Am trecut prin ele și acestea s-au închis în urma noastră. Carul nostru a înceti-nit până când caii au ajuns să meargă la pas sub umbra unor copaci înalți după care se vedeau niște stânci și mai înalte. Acum puteam auzi clipocitul apei. Lonides scoase un oftat plin de ușurare.

— Vino! Dă-mi voie să te ajut să cobori. Servitoarea ta poate rămâne lângă cuferele tale.

Mă aflam în fața unei clădiri din gresie albă, cu coloane și porticuri. Lonides m-a condus pe niște trepte mici către două uși mari, sculptate cu un model din frunze. Acestea se deschi-seră silențios către interior, iar noi am intrat în răcoarea unei săli mari. O statuie imensă a zeului se afla în capătul îndepărtat al sălii. Chipul său era palid și frumos și fără barbă, ca al zeului Alexandru, însă acesta era zeul Apollo. Un firicel subțire de tămâie se ridica dinaintea statuii de pe un trepied. Statuia fusese împodobită pentru acea zi cu o hlamidă și o pelerină. L-am urmat pe lonides

până la statuie și amândoi am luat puțină tămâie și am presărat-o deasupra unui bol cu cărbuni încinși. Firicelul de fum se îngroșă. Cu chipul și mâinile ridicate, lonides șopti o rugă zeului și apoi mă conduse prin spatele efigiei, unde o ușă se deschise pentru noi. Lonides începu să converseze din nou, pe un ton normal.

— Pe dreapta sunt apartamentele Doamnei în vârstă. Pe stânga se află, după cum probabil presupui și tu, apartamentele Doamnei tinere. Tu vei locui aici.

O sclavă ne deschise o altă ușă, mai mică.

Lumina inundă încăperea. Afară, peste acoperișurile orașului, se vedea partea sălbatică a muntelui, învăluită însă într-o umbră densă. Sclava deschise o fereastră afiată în par-tea opusă primei ferestre. M-am întors să privesc într-acolo. În timp ce obloanele erau deschise am simțit de parcă lu-mina explodase înăuntru, prea multă lumină, nu o lumină venita direct din soarele lui Apollo, ci o lumină iradiind de peste tot. Uimită, am observat clădiri din gresie albă care pă-reau că se ridică tot mai sus, înălțându-se ca și când ar fi scă-pat din pământ și ar fi zburat ca un stol de păsări către cer. Pe măsură ce ochii mei se obișnuiau cu acea lumină și distanța se adâncea, am observat că diferite clădiri se eviden-țiau, precum o femeie împodobită cu bijuterii, prin modele delicate de culori, care dansau în jurul arhitravelor și capite-lurilor sau străluceau în umbra coloanelor. Apoi, în spatele acestei priveliști, de parcă ar fi sprijinit bolta cerească, se ri-dica abruptul zid al Stâncilor Strălucitoare.

— Oh, este atât de frumos!

— Noi, grecii, ne pricepem foarte bine la asta, dacă nu la altceva. Ei bine, Tânără Doamnă, felicitări pentru prima ta zi de libertate. Bine ai venit acasă!

Cred că i-am zâmbit direct.

— Îți mulțumesc, lonides Peisistratides.

Am privit din nou în jurul camerei cufundate într-o umbră răcoroasă. Nu exista nici un pat cu saltea de paie, nici un scaun și nici un cufăr. Lonides râse.

— Nu în această cameră. Aceasta reprezintă doar holul de intrare. Vino!

Sclava se grăbi să traverseze camera și deschise o altă ușă.

— Du-te și cercetează-ți camerele, Arieka. Eu voi rămâne aici.

Mă amuz când îmi amintesc uimirea și încântarea pe care le-am simțit – exista o cameră de primire, apoi un dormitor cu un pat în comparație cu care patul meu de acasă pă-rea potrivit pentru un animal, și nu pentru o fată! Mai era chiar și o cameră micuță pentru toaletă, pe care am folosit-o cu ușurare, căci avusesem o zi lungă din zori când por-nisem la drum. Mai era și o cameră pentru servitoarea mea, mai mică și mai simplă, dar chiar și așa mult mai conforta-bilă decât camera pe care acasă părinții mei o consideraseră potrivită pentru mine. În toate camerele existau obiecte ale căror denumiri și întrebuințări nu le cunoșteam. De parcă ar fi ghicit ce-mi doream, sclava deshisese obloanele din toate camerele, astfel că lumina răcoroasă a după-amiezii târzii din Delphi inundă toate încăperile. Era un aer revigorant și am realizat că aici, printre dealuri și munți, deși noua mea casă se afla chiar lângă albia unui râu, astfel că nu putea fi descrisă ca „fiind sus în munți”, aerul era extrem de proaspăt. Mi-am dat seama că iarna putea fi foarte frig, și asta m-a făcut să fiu conștientă de prezență talerelor de metal din fiecare cameră, cărora nu le acordasem atenție până atunci. Erau vase de mangal. Chiar și servitoarea Pythiei Tinere trebuia

prețuită, asigurându-i-se căldură. Aproape că am fugit înapoi, în holul de intrare. Lonides râse.

— În curând te vei obișnui cu toate. Spune-mi dacă ești încântată.

— Sunt foarte încântată! Chiar sunt!

— Acum, daci ai timp – și cred că ai, căci stăpâna ta doarme la acest ceas, și, adevărul fie spus, și în alte multe ceasuri – dacă, după cum spuneam, ai timp, mai există o încăpere pe care vreau să ți-o arăt. Vino!

Ne-am întors în sala cea mare, dar am intrat printr-o ușă laterală, care se afla în peretele din spatele statuii lui Apollo. Niște trepte coborau, niște trepte destul de întunecoase. Apoi am trecut printr-o altă ușă, intrând într-un amestec de lumini și umbre ale coloanelor care se înșiruiau pe o parte a clădirii. Am văzut uși larg deschise și din nou un hol de intrare cu alte zece uși. Am intrat acolo presupunând că este un templu.

Camera era imensă, în celălalt capăt al ei nu exista nici o statuie, ci doar o fereastră deschisă. Pe vârfurile zidurilor înconjurătoare erau nișe unde porumbeii se așezau și gângu-reau. Dedesubt pereții erau traversați de scânduri din lemn care formau niște găuri pătrate precum cuibarele. Dar porumbeii mă înșelaseră. Nu erau cuibare.

— Deci, unde ne aflăm, Tânără Doamnă? Știi? Caprele dau lapte. Regii dau aur. Ce fac oare poeții? Noi o numim ca-mera cărților. O poți folosi când dorești, din moment ce poți citi. Da, știm și asta. Doar cerul mai știe de când, dar există și acum obiceiul ca fiecare autor să trimită Fundației o copie a lucrărilor sale. Unele dintre ele sunt... ei bine, avem toate manuscrisele pieselor care au fost realizate aici. Mă întreb cu ce să începem?

Acum încetasem să mai privesc acei pereți cu rândurile lor ce nu erau cuibare și am realizat că erau, de fapt,

rânduri cu locuri unde te puteai așeza și cufere mari ridicate pe niște picioare, între ele nu prea era loc. Lonides se strecură către cufărul din mijloc, exact din centrul marii săli.

— Cred că Homer este tocmai ce trebuie.

Deschise cele două clapete ale capacului; înăuntru, pe suprafața din lemn, se afla un papirus, un papirus parțial deschis.

— Îmi poți citi primele cuvinte?

— Eu – Furia cânt, o, Muză...

— Da. Foarte bine. Nu. Bineînțeles că nu este copia lui Homer! Este foarte probabil că el nu putea scrie, cel puțin nu în alfabet. Dar îți voi spune ceva. Această copie ne-a fost trimisă aici, cu multe generații în urmă, de către strămo-șul meu, Peisistratus. Nu ai auzit de el căci ești etoliană. Dar el a fost conducătorul Atenei și el a decis care versiune a lui Homer era cea mai bună și apoi ne-a trimis și nouă o copie după acea versiune. Desigur nu este scrisă de el. Un scrib a transcris-o, sau poate zece sau douăzeci de scribi au fost necesari pentru a realiza ceea ce noi numim o ediție. Dar vezi nota aceea micuță scrisă într-o parte? Aceea este ceea ce noi numim scoliast și cred, chiar sunt aproape sigur, că a fost notată chiar de către fratele lui Peisistratus – cel care a făcut toate acele falsuri după oracolele noastre! Era o persoană foarte răutăcioasă, dar foarte inteligentă. Aici, după cum poți vedea, a notat o greșeală de ortografie. Ei bine, cam atât despre *Iliadă.* Aceasta este cartea ta preferată, unul dintre cele douăzeci și patru de volume din *Odiseea.* Ai foarte multe de citit în acel volum, nu-i așa? Apoi urmează Arctinus – ceea ce noi numim *Mica Iliadă.* Eu unul nu cred că se numește astfel pentru că este o versiune mai scurtă de-cât lucrarea lui Homer, ci pentru că este inferioară. Mă aș-tept să o citești și pe aceea. Euripide. *Ion.*

Ai auzit de Ion? A fost un înaintaș de-ai mei, care a ocupat aceeași poziție pe care o ocup și eu aici. Euripide a scris piesa – papirusul acesta, destul de rufos, a fost copia după care s-a jucat piesa, iar el ne-a permis să-l păstrăm. Este o poveste destul de crudă și cred că nu-ți va plăcea. Sofocle. Eschil – oh, orice scriitor de tragedii dorești. Dar nu avem originalele tuturor. Regele Ptolemeu a trimis soli să adune originalele astfel în-cât să le poată copia pentru marea sa bibliotecă din Alexandria, în această bibliotecă noi avem copii ale lucrărilor. Ceea ce am primit înapoi nu au fost originalele, ci niște co-pii ale lucrărilor, ceea ce a fost un lucru plin de răutate. Poți să-ți dai și tu seama cum un grec decent poate fi corupt de influențele venite din est. Desigur că Ptolemeu – întâiul – a fost doar un macedonean, ceea ce nu este ca și cum... dar ce avem noi aici? Ah, da, poeții, Pindar și cred că și maestrul său, Simonides, Bacchylides, Erinna – ea a fost o fată ca și tine. Lucrările ei sunt aici, doar ale ei – vezi!

Era o altă cutie de cărți, așezată în picioare. El dădu capacul la o parte și privi înăuntru. Bineînțeles că acolo era o carte. Mai era și un inel simplu din aur și un smoc de păr gri-zonant trecut prin acel inel. O pană veche de gâscă, destul de strâmbă și pătată din loc în loc cu negru.

— A zecea muză, Tânără Doamnă. Sapho din Lesbos, insula unde capul lui Orfeu a fost adus de mare pe țărm, după ce Femeile Sălbatice l-au rupt în bucăți. Cred că Sapho îți va deveni o prietenă specială. Acum, să nu-ți vină ideea că o vei întâlni în persoană. A încetat din viață cu sute de ani în urmă, dar ce contează? A fost o tânără ca și tine, foarte emo-tivă, foarte pasională, cred, deși a fost mai fericită cu alte fete, la fel ca și mine – după cum cred că ai ghicit. Perseus! Poți să ne acorzi un moment?

Un tânăr pe care nu-l observasem apăru dintre două cufere cu cărți.

— Lonides, grațioasă Doamnă.

— Acesta este Perseus, draga mea, extrem de prețiosul nos-tru sclav. Oare nu îți vei accepta niciodată libertatea, Perseus?

— Și să părăsesc această bibliotecă, Ion? Niciodată! Ce pot face pentru tine?

— I-ai putea povesti acestei Tinere Doamne – ai auzit de ea – despre carte și despre tot restul.

— Ei bine. Pana, după cum spune și inscripția, este pana lui Sapho. Inelul a fost tot al ei și la fel și șuvița de păr, nu foarte impresionantă pentru a zecea muză, nu? Dar se spune că a fost o creatură micuță și insignifiantă – micuța privi-ghetoare maron din Lesbos, așa a numit-o Alcaeus. Pe care dintre poeziile sale dorești să o vezi?

— Nu cred că avem timp pentru asta, Perseus. Doar spune-ne povestea.

— Ei bine, s-a îndrăgostit de un bărbat, în cele din urmă, de un pescar ce nu putea nici măcar să facă diferența între alpha și beta. Nu că asta ar conta, desigur, însă el a părăsit-o, căci ea era prea mică pentru el. Lui îi plăceau femeile cu forme pline. Astfel că ea s-a aruncat de pe o stâncă, din Leuctra. El a vândut cartea și inelul pe care ea i le dăruise. Biata fată încercase să-l vrăjească cu acest inel. În ceea ce privește șuvița de păr – nu cred că asta a încercat.

— Ei bine, aceasta este povestea, Tânără Doamnă.

— Acum te rog să mă scuzi, Ion, dar sunt foarte ocupat.

— Întoarce-te la cărțile tale despre cărți. Noi ne vom mulțumi cu autorii lor. Ei bine, Tânără Doamnă, vreau ca tu să-ți petreci aici cât de mult timp dorești și, crede-mă, vei avea destul timp. În acel capăt vei găsi proza – Histiaeus, Herodot și flăcăul care a navigat în jurul Africii, îi uit mereu numele – amiralul flotei lui Alexandru. Sute de cărți, chiar sute. Dar cel mai mult doresc să citești poeziile, în

special pe cele scrise în hexametru. Vreau ca tu să poți vorbi în hexametru. Dar pentru moment tot ceea ce ai de făcut este să citești, să citești și iar să citești! Dintr-o dată își coborî vocea. Arieka! Vino, stropitoare mică, ce s-a întâmplat? Ești liberă, liberă, liberă! Aici, în această clădire, se află darul cel mai de preț al omenirii pentru tine, cea mai măreață invenție! Fără acest dar am încerca și acum să facem capete de tauri și vase cu urechi din lut! Vorbesc despre alfabet, copila mea, și mulțumesc zeilor pentru filisteni!

Insă eu izbucnisem în lacrimi și nu eram în stare să mă controlez. Deși îmi este imposibil să spun dacă eram tristă, sau fericită, sau neliniștită, sau copieșită în întregime de ceea ce mi se întâmpla.

• III •

Lonides a fost cel care m-a condus în fața celei de-a Doua Doamne. Nu era deloc ceea ce îmi închipuisem că poate fi o Pythie. Stătea întinsă pe un divan, exact ca un bărbat, sprijinindu-se într-un cot. Primul lucru pe care oricine l-ar fi observat la ea era grăsimea ei, era chiar mai grasă decât fusese vreodată doica mea. Avea câteva rânduri de gușI care alunecau în jos de parcă ar fi putut atinge podeaua oricând. Era în picioarele goale și pentru prima dată în viața mea am văzut unghii de la picioare colorate. Cu-loarea se potrivea cu cea de la mâini. Totuși auzisem des-pre acest obicei. Mama mea îmi spusese că este seninul unei „femei îngrozitoare” sau al unei femei a cărei meserie nu trebuie menționată. Se referea la „însoțitoare”, „curtezane”, deși cred că există o profesie mult mai murdară decât cele menționate. Nu știu – sau mai bine spus – nu știam cu se numește.

— Apropie-te, copilă. Ceruri, chiar ești o copilă. Paisprezece? Cinsprezece ani?

— Cincisprezece, grațioasă Doamnă.

— Stai jos, copilă. Nu, nu pe scaun. Doar nu vrei să stai incomod, nu-i așa? Așează-te pe taburet. Nu-i mai bine? Recunosc că nu vei opri tu lumea în loc pe stradă cu chipul tău, dar ai o voce plăcută. Cânți?

— Nu știu, grațioasă Doamnă.

— Nu fi prostată. Cum să nu știi?

Era destul de bună, dar fermă. O vreme m-am gândit la aceste lucruri.

— Cântece de leagăn. Nimic mai mult. Cântece populare, câteva, ca toată lumea.

— Câteva note ar fi foarte bune. Dar, desigur, mă mulțumesc și cu murmuratul cântecelor. Chiar și bocete oca-zionale, dacă tu consideri că este cazul.

— Grațioasă Doamnă?

— Este cu adevărat o copilă, nu-i așa lonides? Unde ai găsit-o?

— Cred că ar trebui să mergem la Prima Doamnă.

— Atunci duceți-vă. Asta este tot, copilă...

— Grațioasă Doamnă...

— Da?

— Când doriți să încep?

— Ce să începi?

— Să vă servesc.

— Nu mă vei servi pe mine, copilă. Tu trebuie să-l ser-vești pe zeu. Acesta este formula corectă, nu-i așa lonides?

— Nu i s-au spus prea multe, încă. Putem pleca acum? Grațioasa Doamnă se rostogoli cu greutate pe spate, privi spre tavan părând că ne ignoră. Lonides făcu o plecăciune și vorbi.

— Atunci, noi vom pleca.

L-am urmat afară din apartamentele Pythiei și ne-am îndreptat spre ușa din partea cealaltă a holului. El își duse un deget la buze și deschise ușa. Un ușier stătea liniștit înăuntru. Deveni atent când ne observă. Lonides dădu din cap spre el și mă conduse mai departe. Marea cameră de primire a Primei Doamne era încă întunecată, căci obloanele erau trase, în fața noastră abia am putut distinge o siluetă așezată pe un scaun. Părea că privește spre noi. Am așteptat. Când vocea siluetei ajunse la noi, păru un firicel de sunet.

— Lonides?

— Aici sunt. Astăzi te voi numi grațioasă Doamnă? Sau te voi numi Mamă?

— Eu sunt Pythia.

— Ți-am adus copila. Cea despre care ți-am vorbit.

— Las-o să se apropie.

— Venerabilă Mamă, nu putem vedea.

— Am spus să o lași să vină mai aproape. Așa că dă-mi mâna, copilă.

— Aici, venerabilă Mamă.

— Lasă-mă să-ți ating chipul. Ai multe trăsături de băiat în tine, nu ești niciuna, nici cealaltă. Asta s-ar putea să-i facă plăcere. Visezi? Te-am întrebat dacă visezi.

— Da.

— Îți amintești visele pe care le ai?

— Nu, venerabilă Mamă.

— Nu este potrivit ca tu să mă numești astfel, îmi poți spune grațioasă Doamnă. Mai târziu acest lucru se va schimba, înțelegi?

— Nu, grațioasă Doamnă.

— Lonides, gura ei este prea mică. Se va rupe.

— Tot mai crezi că puterea va veni din nou?

— Nu.

— Grațioasă Doamnă...

— Ce este, copilă?

— Gura mea va fi ruptă. De ce mă aflu aici?

— Ar fi trebuit să-i fi spus, lonides.

— M-am gândit că este mai bine să o faceți dumneavoastră.

— Nu cealaltă?

— Cealaltă nu este potrivită pentru asta.

— Copilă, rămâi unde ești. Lonides, deschide obloanele.

Imediat raze de lumină lungi și strălucitoare inundară ca-mera. Prima Doamnă era înveșmântată în alb, iar capul său era acoperit tot cu un voal alb, singurul lucru vizibil fiind chipul ei. Privirea din ochii săi era fixă și se îndrepta doar către lucrurile spre care își întorcea ea capul. Era greu de crezut că nu putea vedea, căci nu avea acea pânză încețoșată care se observă la oamenii orbi. Ochii săi erau strălucitori și puteai spune chiar că privirea lor te străpunge dacă nu ar fi rămas fixă. In ceea ce privește restul chipului său, acesta era însăși întruchiparea bătrâneții, atât de uscat, încât se puteau observa oasele.

— Copilă, ai fost aleasă pentru o sarcină foarte rară. Câteodată în templu există doar o Pythie, de obicei două, dar, din când în când, atunci când viitorul este orb și întunecat precum ochii mei, trebuie să existe trei Pythii în templu. La timpul cuvenit tu vei deveni cea de-a treia Pythie.

Nu mai știu ce am spus sau ce am făcut. Lonides mi-a povestit că plângeam, spunând că nu voi coborî în *acel loc,* și că el a avut mult de furcă pentru a mă împiedica să nu fug cine știe unde. Când mi-am mai revenit puțin, iar el a simțit că nu mă mai lupt cu el, mi-a dat drumul. Am auzit-o pe Pythie vorbind în spatele meu și m-am întqrs către ea.

— Grațioasă Doamnă...

— Nu are nici un rost, copilă. Indiferent cum l-ai numi, el este cel care ne are în puterea sa. Este mai simplu să te lași purtată de evenimente. El este milostiv cu ceea ce-i aparține. Când totul a devenit prea mult pentru mine, el mi-a luat lu-mina ochilor, astfel încât să nu-l mai pot vedea. Insă asta s-a întâmplat cu multă vreme în urmă. Poate că doar am visat. Dar în mod sigur vederea m-a părăsit. Și acum știi de ce te afli aici. Fii puternică și poate zeul nu-ți

va cere o gură ruptă sau o pereche de ochi orbi. Iar în ceea ce privește restul, pă-zește-ți castitatea. Zeul însuși o cere și te va nenoroci dacă încâlci legile sale. Eu nu voi mai zăbovi pe acest pământ pentru mult timp, căci sunt mai bătrână decât ar trebui să fie orice femeie. Astfel că pregătește-te!

— Dar nu știu cum – sau pentru ce!

— Lonides știe cum, sau cel puțin spune că știe. În ceea ce mă privește pe mine, toate acestea s-au petrecut cu foarte mult timp în urmă. Cu prea mult timp în urmă. Mă aștept însă ca lonides să-ți spună că trebuie să citești cărțile din templu până când frânturi din frazele altor oameni vor apă-rea în vorbirea ta precum o dulce vomă.

— Te-am salvat din acel loc pe care fuseseși învățată să-l numești casă, Arieka. Acum tu trebuie să faci precum îți spun eu. Eu sunt tutorele tău și mă voi arăta bun cu tine, crede-mă. Ține minte că deja ți-am dăruit o bibliotecă!

— Lonides știe totul. Nu vei reuși niciodată să-l descifrezi. Nici chiar eu, în toată viața mea nu am mai întâlnit un bărbat ca el. Cred că știu ce vrea, dar nu pot fi sigură. Tot ce îți voi spune este că un bun meșteșugar are grijă de uneltele sale. Vei fi îngrijită, unsă și cu mintea mereu ascuțită.

— Voi încerca să rămână simplă, încântătoare și inocentă.

— Credulă.

— Acum cine face pe deșteptul? Trebuie să uiți acest cuvânt, Arieka, la fel cum eu va trebui să-ți uit numele. Este un sacrilegiu să te adresezi Pythiei cu numele său adevărat. Cu toții trebuie să-l uităm, micuțo. Te voi chema pe nu-mele tău doar când suntem singuri.

— Nu îți vei face nici un bine dăscălind-o, lonides. Când va fi inițiată, va deveni Pythia, iar tu nu trebuie să uiți asta.

Ea va aparține zeului, nu ție.

— Mă faci să mă simt rușinat, venerabilă Mamă. Ea râse.

— Iată un alt lucru pe care nu-l pot crede. Ne luăm la revedere pentru astăzi, copilă. Să vii des să mă vizitezi, îmi face plăcere mireasma florilor simple de la țară.

— Vă voi aduce câteva, venerabilă Mamă.

— Este o fată bună, lonides. Vezi?

— Da, într-adevăr. Vino, micuțo și viitoare Pythie!

L-am urmat în camerele unde îmi spusese că va fi apartamentul meu. Odată ajunși acolo, îmi spuse că ar trebui să mâncăm ceva și mă întrebă dacă poate lua masa împreună cu mine. Eu eram copieșită de călătoria din acea zi, de bibliotecă, iar acum de gândul de a nu sta pur și simplu țeapănă și dreaptă într-un scaun, ci de a lua masa împreună cu un băr-bat – însă el era tutorele meu, iar eu am imitat-o pe cea de-a Doua Doamnă cât de bine am putut. Sclava care ne deschisese ușile dispăruse, însă se întoarse aproape imediat și înainte ca eu să mă fi curățat cum trebuie, aduse pâine și măsline, felii de castravete și cea mai slabă brânză de capră pe care am gustat-o vreodată. Mâncarea era însoțită și de un vin. Lonides mi-l oferi mie, dar eu nu știam ce trebuie să fac.

— Cred că trei la unu, grațioasă Doamnă, spuse lonides. Atentă la gestul meu de acceptare, sclava amestecă vinul cu apă, așeză cupele pe masă și se retrase fără nici un zgo-mot. Chiar și când turnase vinul nu se auzise clinchetul argin-tului lovit de argint, ci doar curgerea lină a apei peste vin.

— Ai vreo întrebare să-mi adresezi?

— Nu. Da. Cine ești?

Lonides înțelese ce voiam să spun.

— Știi deja că sunt tutorele tău. De asemenea, sunt și Custodele colegiului de preoți – căci aici în Delphi avem un preot pentru fiecare zeu – eu însumi sunt și Marele Preot al lui Apollo. Mă interesează ca oracolul lui Apollo, ca acele instruc-țiuni, acele răspunsuri pe care Apollo le transmite la întrebările noastre, prin gura Pythiei sale, să revină la starea lor originală de puritate și sanctitate. Iar dacă Apollo nu va face...

Urmă o lungă pauză, timp în care el mancă și bău, propoziția rămânând suspendată în aerul dintre noi. În cele din urmă își șterse buzele cu un șervețel și vorbi.

— Însă desigur că o va face. Dar când și cum, prin cine și în ce scop – căci un scop trebuie să existe. Neapărat. Poți înțelege ce vreau să spun?

— Așa cred. Dorești o profeție adevărată.

— Și doresc ca tu să ajuți la asta. Atunci i-am vorbit simplu și din inimă.

— Aș face orice, orice pe lumea asta pentru a te ajuta.

— Te cred. Fii binecuvântată, copilă. Delphi este centrul lumii, sau mai degrabă ar trebui să spun că Delphi a fost odată centrul lumii. Iar în acele vremuri Atena era centrul artistic și cultural al lumii. Asta este ceea ce doresc, amândouă orașele reînviate. Oh, da, orașul Delphi este încă des-tul de bine situat. Aici noi formăm o enclavă, este un loc mic și bine protejat, cu un nivel de civilizație și de sofisti-care ce nu se mai găsește nicăieri în această lume. Însă acest centru nu mai vorbește oamenilor. Pythia este tăcută. Bărbați și femei îndrăznesc să adreseze întrebări prostești, care sunt o insultă pentru oracol: „Cum să-mi numesc fiul nenăscut?”, „Unde voi găsi broșa pe care am pierdut-o?”. Iar răspunsurile sunt la fel de triviale pe cât sunt și întrebările. Avem nevoie de vechea voce pe care oamenii să o ac-cepte drept vocea zeului. A zeului Apollo.

— Ai spus mai devreme că dacă Apollo nu o va face...

— Ai răbdare. Vezi tu, eu am urmărit o legiune romană. Am fost prezent acolo, un spectator la sacrificiu. Șase sute de oameni mișcându-se ca unul, tăcuți, mortali. Ei își bat joc de noi. Știai că sulițele lor au un punct moale în oțel? Lăncile lor pot străpunge carnea, dar se îndoaie când lovesc un scut. Așa că lancea este o armă inutilă pentru contraatac. Frumos, nu-i așa? Dușmanul, creaturi naive ce sunt, aruncă spre noi lănci ascuțite și strălucitoare ce nu pot fi aruncate înapoi. Mulți barbari au fost uciși de aceste lăncii căci, înainte de a se fi dezmeticit, romanii erau deja asupra lor, lo-vind cu scuturile lor mari și cu săbiile lor scurte și late. Lovind în vintrele dușmanului, singurul loc pe care orice bărbat îl apără, indiferent de situația în care se află, și, înainte ca acesta să se dezmeticească, acea sabie scurtă, iată și ascuțită este ridicată și lovește între platoșă și legăturile coi-fului, direct în gât. Apoi legiunea pornește către un alt loc, unde repetă acest proces. Simplu, nu? Vor cuceri lumea. Așa că, vezi, avem nevoie de Apollo să ne încurajeze și să ne călăuzească.

— Da, îmi dau seama. Și ce putem face noi?

— Putem să-l determinăm pe zeu să facă ceea ce vrem noi.

— Dar cine poate obliga un zeu să facă ceva?

— Orice bărbat sau femeie. ▫Tu?

— Nu, nu chiar. Eu pot doar să contribui la acest proces. Alții trebuie să-l determine pe zeu – pe zei. Vezi tu, eu nu cred în zei.

Nici acum nu știu dacă a vorbit serios atunci. Sau, altfel spus, pentru cât timp ar fi susținut cele spuse atunci, dacă aceea era starea pentru acea săptămână, pentru acel moment Vorbele rostite atunci îi conveneau, erau potrivite scopului său. Avea nevoie de ceva care să șocheze o fată

naivă și cu siguranță i-a reușit. Faptul că unii oameni nu credeau în zei era un lucru cunoscut, însă se presupunea că acești oameni trăiau în altă parte și că erau atât de imorali încât nu mai erau umani. Dacă m-ați întreba cât de umană era familia mea, acolo pe malul mării, cu un tată brutal și o mamă obedientă și cu copii întotdeauna bucuroși să plece de acolo, ar trebui să vă răspund întrebându-vă și eu cât de fericită credeți că este sau a fost Grecia, Hellasul, Grecia în totalitatea sa? În mod cert, cu toții ne temeam de zei. Nu puteai fi niciodată sigur că un zeu era de partea ta, în afara cazului în care era un zeu mic, personal, ca un fel de amuletă norocoasă. Așa că, prima dată când am auzit un adult declarându-și necredința, nu am fost atât înspăimântată, cât șocată și neîncrezătoare în necredința sa. Însă șocul a făcut loc uimirii când el a continuat.

— Ei bine, da, da. Bineînțeles că am credința în zei. Sunt un superficial incurabil. Nu trebuie să te tulburi din cauza mea...

— Nu.

— Noi chiar avem nevoie de zeu. Da. Este atât de dificilă întrebarea pe care cineva trebuie să fie capabil să o adreseze, pe de-o parte. Haide să facem asta. Vrei?

— Orice.

— Este o întrebare în hexametru. Um-tidi um-tum.

— Nu te înțeleg deloc.

— Crezi că Homer a fost inspirat de o muză, de Apollo, de zeu? Bineînțeles că asta crezi, la fel ca toată lumea. Și cu toate acestea, ei – oamenii vreau să spun – se așteaptă ca zeul să răspundă la o întrebare ca cea despre locul în care ci-neva și-a pierdut o broșa și să spună: „Caută în dulapul din spate, dragă, pe partea stângă”. Normal că aceasta nu este vocea zeului! În vremurile de demult, când Hellasul era mă-reț, răspunsurile la întrebări veneau în hexametru,

poezii, discursuri elevate pentru că și întrebările erau elevate. „Cum putem apăra zeii Hellasului de dușmanii lor?” sau „Din mo-ment ce nu ne putem pleca în fața perșilor, cum i-am putea învinge?”. Câteodată zeul cerea moartea unui om. Cum s-a întâmplat și cu acel preot. I s-a spus de ce era nevoie pentru ca bătălia să... dar tu nu știi, nu-i așa? Răspunsul i s-a dat în hexametru.

— Dar eu nu aș putea face asta!

— Zeul te-a atins de două ori. Nu?

— Nu. Acele povești au fost inventate. Nu eu le-am inventat, însă poveștile au pornit de la mine. Sau, mai bine spus, eu le-am permis să pornească de la mine.

— De ce discutăm noi despre asta? Nu contează ce crezi tu. Într-un fel nu contează nici chiar ce cred eu. Tot ce contează este ca noi doi să ne îndreptăm spre scopul dorit. Și pri-mul pas îl constituie hexametrii. Dacă zeul nu va glăsui niciodată prin tine, atunci așa să fie. Insă instrumentul său trebuie să fie pregătit. Da?

— Dar zeii există, nu-i așa?

— Da, da. Bineînțeles. Cum să nu? La ce bun să ne agi-tăm atât cu această întrebare? Ai spus-o chiar tu. Există doisprezece zei olimpieni, plus adăugirile ciudate de mai târziu, însă acești zei sunt precum hexametrii – precum poezia – viața este astfel. Poți transforma orice într-o dezba-tere, poți pune sub semnul întrebării orice și te poți chinui cu acel lucru precum, ei bine, precum Socrate. Din punctul acesta de vedere a fost un om înțelept. Dar observi faptul că, atunci când, din când în când, oprea oamenii pe stradă – nu prieteni de-ai săi, ci trecători –, aceștia erau nerăbdători să scape de el? Vezi tu, aceea nu era lumea lor. Ei înșiși nu puneau sub semnul întrebării fiecare pas pe care-l făceau, căci mersul era ceva natural pentru ei.

— Nu am auzit de Socrate.

— Și asta cu toate că ți-ai trăit toată viața până acum în apropierea drumului care duce către Delphi. Este o adevărată crimă.

Și spunând aceastea, lonides mă privi și se cutremură vizibil.

— Draga mea copilă! Unde mi-o fi fost mintea? Probabil că ești moartă de oboseală! Ne vom vedea din nou mâine, când vei fi odihnită. Rămas-bun!

Și astfel a început libertatea pentru mine. A fost ciudat cum eu, care până atunci nu avusesem absolut nimic de fă-cut, și care mă gândeam la mine ca la o prizonieră, am descoperit dintr-o dată că pot face o mulțime de lucruri și că sunt liberă! Însă cel mai ciudat sentiment dintre toate, unul care a început să prindă contur încet, a fost acela că eram fericită. Mă simțeam ca în copilărie, când ești prea tânăr pen-tru a nu fi fericit, când nu vezi amenințările înainte ca acestea să devină reale. Lonides chiar m-a învățat despre hexametri și despre multe alte măsuri de versuri. Dar nu rămâ-neam niciodată singură cu vreun bărbat în afară de el. Un alt bărbat a venit să mă învețe cum să vorbesc astfel încât să mă fac auxită într-o cameră plină de oameni. M-a învățat acele mărețe mișcări ale corpului, care sunt ele însele un întreg limbaj și care pot fi descifrate de la distanțe mai mari decât pot fi auzite cuvintele. Un alt bărbat m-a învățat scrierea cursivă pe care o folosesc și acum, când aștern pe hârtie această poveste, înfășurată în haine, înfofolită și de nerecunoscut, îl urmam pe lonides pe străzile din Delphi așa cum o soție ascultătoare și bine crescută își urmează so-țul, sau o fată, tatăl. Am vizitat templele și trezoreriile, trezoreriile goale, am vizitat stadionul și teatrul, străzile și aleile, vilele impunătoare și casele mici, tavernele și casele de toleranță și hanurile pentru călători, în fiecare zi îmi pe-treceam ore întregi în bibliotecă. Câteodată intrau acolo bărbați ciudați

care discutau cu Perseus și o priveau pe sărmana Chloe, acolo unde stătea așezată, căscând cu chipul dezgolit și lipsit de griji. Nimeni nu se obosea să se uite la mine, o siluetă înfofolită, aplecată asupra unui pergament nedeschis. Pentru mine toate acestea constituiau o încântare. După o vreme, de câte ori mă întâlneam cu lonides – și venea la palatul Pythiilor aproape în fiecare zi – mi se adresa într-un hexametru și apoi aștepta, cu capul lăsat într-o parte, gata să-mi evalueze răspunsul. La început am fost foarte timidă și abia puteam bolborosi o frază așa după cum dorea el.

— Ei haide, măcar o jumătate de rând, măcar un um-tidi um-tum!

Apoi, într-o zi, am încercat să-i explic că nu era faptul că voiam sau că nu știam ce dorește, ci eram doar timidă, asta era tot – și apoi m-am trezit că alunec în măsura respectivă la fel de ușor ca și când m-aș fi înveșmântat în ceva larg, iar el scoase un strigăt puternic ce reverberă în toată biblioteca, făcându-l pe Perseu să vină în fugă din chilia lui. Lonides îmi adresă salutul celor victorioși.

— Un mare pas înainte!

După aceea, câteodată purtam conversații chiar foarte lungi în hexametru, iar eu am început să și gândesc în hexametru, nu doar să vorbesc astfel. Nu știu dacă am mai spus că Pythia obișnuia să dea răspunsurile în această măsură, iar lonides considera că, dacă întrebările ar putea fi formulate într-un stil destul de măreț, atunci și răspunsurile ar urma aceeași linie. Eu eram nerăbdătoare să-i fac pe plac, așa cum cred că orice fată ar fi fost. Am plănuit să mă descoto-rosesc de Chloe, era prea drăguță. Când i-am spus asta și lui lonides, acesta fost de acord. Așa că am vândut-o, spre marea ei ușurare. Eu una eram atât de bucuroasă, încât i-am dăruit lănțișorul mai mic dintre cele

două lănțișoare egiptene pe care le moștenisem din generație în generație. Ori-cum nu exista șansa ca eu să le port, însă prin acest gest l-am șocat pe Ionides.

— De ce, pentru numele zeului? De câte ori mă uitam la gâtul ei, mă gândeam mai întâi la lănțișorul prins de el și abia apoi la cum să o strâng de gât. Ai cea mai mică idee cât valora acel lănțișor? Și-ar putea cumpăra libertatea cu el! Iar acel nebun bătrân care a cumpărat-o s-ar putea îmbogăți, dacă l-ar duce mintea.

— A plecat, iar eu vreau să o uit.

Ionides mi-a mai arătat un loc. Nu știu cum să-l numesc. Cred că cel mai potrivit ar fi să-i spun columbar. Era o clădire mică pentru că în spatele ei se găsea o peșteră, ast-fel că niciodată nu știai când te aflai afară, într-o cameră, sau când te aflai sub pământ, într-o peșteră. Asta și datorită faptului că peștera fusese modificată pentru a lăsa această impresie. Ionides m-a instruit, în termeni foarte elocvenți, să nu povestesc niciodată despre acel loc. Și într-adevăr nu cred că mi-a arătat columbarul pentru că mi-ar fi fost de fo-los să-i cunosc existența, ci pentru că dorea să mă impresio-neze cu istețimea și importanța sa. Oh, da, îl citisem deja pe Ionides și pentru acest lucru îl plăceam cu atât mai mult.

Orice femeie se simte mai în siguranță cu un bărbat – cu bărbatul ei – iar dacă Ionides era să fie bărbatul cuiva, atunci era al meu – atunci când îi descifrează sufletul mai bine de-cât crede el. Un număr destul de mare de bărbați, sclavi desigur, lucrau în columbar. Era o clădire cu multe scări, sau mai bine spus trepte, după cum am învățat că trebuie să le numesc. Am urcat acele trepte și am observat că erau construite astfel încât o femeie sau un bărbat putea face asta fără a oferi o imagine indecentă celor de jos. În vârful treptelor se găseau multe colivii pentru porumbei, și,

prima dată când am ajuns la aceste colivii, o pasăre fâlfâi înăuntru, atingând un clopoțel, și apoi se prăbuși pe fundul coliviei, lonides își întinse mâna și luă un sul micuț de hârtie de pe piciorul porumbelului.

— Smyrna. Tocmai de peste Marea Egee și Attica. Uite, Ariston, ține.

— Pasărea a adus mesajul tocmai din Asia?

— Da. Vezi tu, există locuri de care probabil ai auzit, care doresc să păstreze legătura cu Delphi, care mai este încă centrul lumii, într-o zi...

— Ce fel de mesaj este?

— Asta este secret, Tânără Doamnă. Dar spune-mi, ai mai auzit despre alte oracole în afară de tine? Cum ar fi Dodona?

— Desigur.

— De Tegyra, Delos, Patarae? Branchidae, Claros și Gryneum? Siwa în Africa?

— O pasăre nu poate zbura din Africa și până aici!

— Bineînțeles că nu. Există o măsură pentru toate lucrurile, după cum spune zeul tău, al nostru. Pentru ca o pasăre să zboare din Africa până aici ai avea nevoie de o pasăre Phoenix.

— Dar ce mesaj a adus? Din partea zeului? De ce?

— Poate că este un mesaj despre prețul porumbului. Sau despre mișcările triburilor. Cine ce mai face.

— Dar cu siguranță zeul nu are nevoie să i se spună ce se întâmplă!

— Nu, să spunem că doar trebuie să i se reamintească. Este o idee teologică bună. Ce trebuie să știe zeul? La urma urmelor, trebuie să știe care este întrebarea. Și de aceea, trebuie să cunoască câte ceva. De aceea nu există nici un mo-tiv pentru care el nu ar avea nevoie să știe ce se

întâmplă în Asia, sau în Africa, sau în Ahaia... aici lonides făcu o pa-uză... sau în Roma.

— Înțeleg. Și credeam că într-adevăr înțeleg.

— Eu nu cred că înțelegi, copilă. Până la cincizeci de ani încă mai ești la adăpost de prea multe cunoștințe.

— Dar atunci voi fi bătrână!

— Pythia era, de obicei, o femeie bătrână. Nu, nu precum Prima noastră Doamnă. Ea are cam o sută de ani. Zece decenii. Și, judecând după starea în care se află cea de-a Doua doamnă, cred că procesul va trebui grăbit.

— Cu cât?

— Ai accepta la patruzeci de ani?

— Treizeci.

— Treizeci să fie. Noi doi, în secret, vom conveni ca cea de-a Treia Doamnă să devină a Doua Doamnă când va atinge înaintata vârstă de treizeci de ani. Prima, a Doua și a Treia Doamnă – știi, draga mea, de câte ori vorbesc despre cele trei doamne mă simt de parcă aș vorbi despre un poten-tat la care țin foarte mult. Ei bine, probabil că ai observat deja faptul că în această după-amiază nu sunt într-o stare extrem de pioasă, într-adevăr, zeul nu a fost foarte răbdător cu Prima Doamnă, ca să nu spun că a fost chiar brutal. Pur și simplu a violat-o. Te șochez? Lasă, draga mea, am reușit să fac un trio virtuos din voi. Să nu uit, schimbând subiectul, aceea este fântâna Castalia. Va trebui să bei din ea înainte de a rosti o profeție și mi-e teamă că uneori nu are o apă foarte limpede. Vezi acea mică clădire ridicată vizavi de fântână? Va trebui să intri acolo și un băiețel îți va da să bei din ceea ce ar fi trebuit să fie cupa de aur donată de re-gina Olimpia, în semn de mulțumire pentru nașterea fiului ei. Din păcate, compatrioții noștri din acea vreme au luat-o împreună cu alte lucruri, cum ar fi o statuie în mărime naturală a Pythiei, făcută din aur masiv.

Istoria Delphiului trebuie citită în ciobiturile și patina timpului de pe cupa din care vei bea. Vei descoperi că acum cupa pe care o avem este făcută din lemn și este legată cu un lanț din fier. A fost gravată cu cuvintele „Un dar din partea Dodonei”. Nu, mă înșel. Oh, memoria asta! Aici este Cossotis, desigur, în izvo-rul Castalia te vei îmbăia. Apa sa este extrem de rece – izvo-răște chiar din inima înghețată a muntelui și este oferită de zeu cu multă zgârcenie. Acum, după cum vezi, este doar un firicel. De aceea nu se fac profeții în cele trei luni cât du-rează iarna. De fapt, nu vei putea observa ritualul despre care îți vorbesc pentru încă două luni, două luni și ceva. Desigur, dacă o persoană eroică, un faraon sau Mithridates să spunem ar dori un răspuns rapid, este uimitor cât de adapta-bil poate fi muntele. Că tot a venit vorba, anul acesta este anul festivalului – unul dintre cele patru sau opt festivaluri organizate la solstițiul de primăvară, după cum spune oracolul. Este foarte bun pentru turism.

— Turism?

— Da, grupuri de călători care vin să fie martori la profețiile noastre – ale voastre. Mă tem că ei sunt cei care men-țin în viață economia noastră, dar nu te poți aștepta să o facă și în lunile de iarnă, îndrăznesc însă să spun că vom ve-dea primul fluture superb de primăvară cam într-o lună, căci întotdeauna apar câțiva astfel de fluturi grăbiți.

Mi-a luat mult timp să înțeleg că prin „fluturi de primăvară” lonides se referea la turiști, la acei ciudați călători care doreau să „vadă lumea” după cum se spune. Calea pe care o urmau de obicei trecea prin Pelopones către Atena, după aceea înapoi în Corint, de unde traversau cu bacul. Atunci, cu o lună înainte de solstițiu, am văzut primul roman. Am observat un mic grup de locuitori ai Delphiului care părea să urmeze foarte încet un grup și mai mic de bărbați. Lonides mă trase în spatele său până când

aceștia trecură și murmură cuvântul „romani” în urechea mea, învăluită de șalul pe care-l purtam pe cap. Romanul avea un aspect foarte blând, deloc amenințător. Purta o robă foarte largă din țesătură albă, cu o dungă purpurie în loc de tiv. Nu avea nici o podoabă în jurul gâtului și era la fel de bine bărbierit precum un tânăr, deși se observa ușor că era destul de bătrân. Avea părul tuns scurt, înspicat cu fire gri-argintii. Singura bijute-rie pe care o purta era un inel de aur cu sigiliu. Un preot al lui Zeus îi vorbea foarte încet, într-o limbă ciudată.

— Latină, spuse lonides. O limbă cu prea multă gramatică și fără nici un strop de literatură.

— Nu poate vorbi greaca?

— Doar cei care sunt foarte învățați. Metellus nu este atât de învățat. După cum ai observat, zâmbește. Zâmbetul acela îi stăruie mereu pe chip, atâta timp cât se află în Grecia. Ei, romanii, admiră artele și meșteșugurile noastre, dar pe noi înșine ne disprețuiesc. Este un paradox care nu încetează niciodată să mă enerveze. După cum ai văzut, zâmbea oamenilor. Așa doar pentru a-și ascunde disprețul. Sunt un popor puternic, asta este tot. Faptul că vor cuceri lumea este un coșmar care mă bântuie permanent. Trebuie să existe și puțină corupție. Din moment ce legea oamenilor nu poate fi perfectă, trebuie să fii capabil să te strecori, să te descurci. Ei nu înțeleg asta. În unele părți ale lumii există o pasiune pentru ceea ce ei, romanii, numesc „onestitate”, dar aceasta se limitează întotdeauna la oamenii care o de-clară. Așa este și cazul evreilor sau al romanilor, de exemplu. Funcționarii lor publici, cel puțin marea lor majoritate, nici nu iau și nici nu primesc mită. De multe ori, chiar și un om bogat este condamnat de tribunalele lor și, chiar și mai des, un om sărac este achitat. Ei nu înțeleg ideea că, acolo unde toți oamenii iau și dau mită, de fapt nimeni nu o face!

— Nici eu nu înțeleg asta.

— O vei înțelege.

Și într-adevăr am înțeles-o. Nu a trebuit să aștept prea mult. Dar despre asta vă voi povesti mai târziu. Mica mulțime care-i urmase pe Metellus și pe ghidul său trecuse mai departe. M-am gândit că lucrul cel mai remarcabil la acea mulțime era respectul arătat lui Metellus de către cei aflați în capătul coloanei, în timp cei oamenii din spatele coloanei râdeau pe înfundate, în oamenii aflați în spatele unei coloane se găsește adevărul, după spusele lui lonides acolo poate fi studiat adevăratul caracter al unei relații interna-ționale, în cazul de față, tot ce pot spune este că, judecând după mulțimea care-l urma pe Metellus, grecii îi invidiau pe romani pentru puterea și distincția lor, dar că i-ar fi folosit pentru a-și atinge scopurile de câte ori ar fi fost posibil acest lucru. Romanii nu aveau încredere în noi, prin asta dovedind înțelepciune.

În timpul acelei plimbări am ajuns în fața Templului Peșterii. Peștera era locul în care Apollo se luptase cu pitonul, cu dragonul din legendă, pe care îl sau o învinsese. Acesta era locul în care, când ucisese creatura, luase în stăpânirea sa și oracolul și desemnase o femeie – o Pythie, o femeie-dragon!

— Care să-i rostească profețiile. Trebuie să recunosc faptul că, din tot Delphiul bântuit de zei, cu aerul său strălucitor, cu splendoarea sa atât naturală, cât și făurită de om, templul oracolului era cel mai intimidant loc. Ieșea în evi-dență, atât cât o putea face o clădire într-un loc atât de aglo-merat. De asemenea, era o construcție destul de joasă, care parcă s-ar fi cocoșat. Ne-am oprit când am ajuns în fața porticului, sau cel puțin eu m-am oprit și la fel și lonides atunci când realiză că nu mă mai aflam lângă el.

— Ce s-a întâmplat?

— Acesta este templul.

— Da.

Nu pot descrie exact, dar, fără nici o îndoială, în aer plu-tea ceva. Poate era doar teama, teama simplă și irațională, de parcă porticul acela îmi apăruse mereu în coșmaruri, deși știam că nu-l mai văzusem niciodată până atunci.

— Vreau să mă duc acasă.

— Și să mă dezamăgești?

Deci lonides știa! Era la fel de dispus ca orice roman să se folosească puterea pe care o avea asupra mea.

— Nu, bineînțeles că nu vreau să te dezamăgesc. M-ai dezarmat, îmi doresc să intru... dar asta este.

— Știu, nu trebuie să-mi explici.

Am rămas tăcuți un timp, privind fațada templului.

— Ei bine, Doamnă?

— Nu vezi că tremur? Nu mă pot opri. Și dinții îmi clănțăne.

— Atunci, înseamnă că am avut dreptate.

— Eu...

Dintr-o dată am simțit cum corpul meu se întoarce cu spatele la templu, din propria sa voință. Am început să alerg, dar înainte de a mă îndepărta mai mult de un metru sau doi, lonides mă apucă de încheietura mâinii.

— Dacă pleci acum, înseamnă să te întorci la părinții tăi. Un timp, nu știu exact cât, m-am luptat cu tremurai meu. Apoi, treptat, strânsoarea mâinii sale înjurai încheie-turii mele slăbi.

— Ești o fată curajoasă.

Asta mă făcu să izbucnesc în râs. El îmi dădu drumul la mână.

— Așa este mai bine. Dacă râzi astfel înseamnă că ai câștigat.

— Mai există și un alt fel de a râde?

— Oh, da.

— Șarpele a ieșit din pământ?

— De unde altundeva? Vino!

— Nu, nu mai aproape!

— Convinge-te singură să te apropii. Eu nu te voi atinge. Un timp am stat și mi-am analizat teama. Era puternică, grea și mă înconjura, iar între mine și acel loc se întindea imposibilul.

— Dar amintește-ți că mă bazez pe tine.

Cred că toți bărbații au această iscusință când știu că au găsit punctul slab al unei femei. Nu este drept și poate, deși nu pot fi sigură, este chiar lipsit de bărbăție. Dar cu toate as-tea, cum poate totuși fi lipsit de bărbăție? Poate că acesta este punctul slab al bărbaților. Bărbați și femei – cu toții contăm prea puțin.

— Sunt gata.

Am pornit amândoi înainte. Tremurul îmi dispăruse. Teama se mai afla acolo, dar amestecată cu durere, deși nu știu cum se întâmplase sau de ce. Cred că simțeam durere pentru femei. Durere pentru ele ca instrumente muzicale la care zeii sau bărbații să poată cânta, în spatele porticului am văzut câteva trepte care conduceau în jos, dar nu prea mult. Locul arăta ca o mică sală. Era luminată, nu doar de lumina care cobora pe trepte, ci și de la două mici lămpi, care ardeau de-o parte și de alta a treptelor cam la jumătatea acestora.

— Coboară și rămâi acolo.

Ascultătoare și acceptându-mi teama, am coborât și am rămas la baza treptelor. Aici, jos, nu existau lumini, ci doar

o sală, o sală simplă. Și întuneric – dar nu un întuneric complet, căci lumina zilei radia de pe trepte chiar și în timpul iernii și în umbra muntelui – un întuneric perceptibil, modificat de lumina slabă. Unde era strălucirea lui Apollo – unde era Zeul Soare?

Acum ochii mei se obișnuiră puțin cu obscuritatea sălii și am observat că aceasta nu era complet goală, în peretele din fața mea era o deschidere. Neagră. Aceea era intrarea în altar, locul în care se aflau trepiedul și vasul de mangal. Deschiderea conducea jos, în măruntaiele pământului, de unde suflarea oracolului se ridica pentru a deveni suflarea Pythiei așezate pe trepied, în timp ce aceasta se zvârcolea și striga în mâinile zeului. Aceasta era sorta micuței Arieka pe care nimeni nu o iubea.

În cele din urmă m-am întors și m-am alăturat lui lonides, în stradă.

— Ei?

— Voi muri de teamă.

— Totuși să știi că Pythiile nu mor de teamă.

— Însă gura lor se frânge.

— Asta este spus la figurat. Vei fi cea mai venerată femeie din toată Grecia – din toată lumea.

— Poate că și romanii vor consulta acest oracol.

— Au mai facut-o. Se spune că oracolul era consultat cu privire la problemele politice – ce alianțe ar trebui încheiate, ce războaie ar trebui pornite sau oprite. Se spune că acest fel de profeții, de întrebări, au încetat cu mulți ani în urmă. Dar nu este adevărat. Doar că acest fel de întrebări sunt adresate în secret. De ce să oferi dușmanului tău informații ce i-ar putea folosi? Vezi tu, omenirea învață.

— L-ai citit pe Herodot?

— Da, copilă, l-am citit pe Herodot. De ce mă întrebi?

— Mă gândeam la comoară. La tot acel aur! Chiar și doar aurul dăruit de Cresus. Unde îl țineau?

— Până când onorabilii tăi strămoși etolieni, sau mai bine spus focieni, l-au luat, era păstrat în acea sală de intrare. De asemenea, o parte era ținută și în altar, și mai mult în alte locuri pe care nu le-ai văzut încă. Muntele a fost săpat pe ambele părți ale porticului. Acolo există niște camere, în zilele noastre acolo locuiesc gardienii lăcașului, dar odinioară acele camere erau pline de daruri prețioase. Unele dintre ele au fost donate de romani. Trebuie să-ți spun că le consider destul de... simple. Poate că dragii noștri stăpâni nu au primit răspunsurile pe care le doreau, deși nu prea pot crede asta.

Însă gândurile mele se întoarseră la propriile mele probleme.

— Mi-e groază de ziua în care va trebui să devin Pythia.

— Gândește-te la tine ca la un soldat. Un soldat grec – Thermopile, Maraton, chiar Salamis! Teama ta este aceea a unui soldat care știe că într-o zi va trebui să-și înfrunte temerile – dar nu încă.

În acest mod continuă viața mea. Prima Doamnă se stinse, deși, după spusele lui Ionides, a fost dificil să-și dea seama când s-a întâmplat. Nu zăcuse la pat niciodată, ci întotdeauna stătuse dreaptă în scaunul ei, cu ochii ei strălucitori și orbi larg deschiși și cu mâinile scheletice împreunate în poală, în cele din urmă nu a mai mâncat și nici nu a mai băut, iar într-o zi un slujitor a atins-o din greșeală, iar ea a căzut într-o parte și – după cum sunt asigurată –, mai mult sau mai putin, s-a dezin-tegrat. Dar la momentul în care cea de-a Doua Doamnă, care acum era Prima Doamnă, îi văzu corpul, așa cum era datina, și apoi, când eu, a Treia Doamnă, care devenisem acum a Doua Doamnă, am asistat-o în acel groaznic ceremonial, viața se

întorsese la normal, cu excepția faptului că aveam la dispoziție niște camere mult mai frumoase, mai mulți servitori și daruri pentru care nu făcusem nimic.

Lonides îmi spuse că trebuie să accept toate acestea.

— Nu te obligă la nimic, mi-a spus el. Oamenii nu investesc în tine, ci în adevăr. Povestea cu peștele jumătate ars și cea cu copilul care și-a revenit la atingerea ta au fost exagerate. Vei fi o femeie bogată, draga mea. Beneficiile oracolului. Veștile despre capacitatea ta de a medita între universul fizic și cos-mosul spiritual ți-au adus o ploaie de daruri de la oameni care nu doresc să întrebe nimic oracolul acum, dar care simt că ar putea să o facă la un moment dat – regi, așezați ca întotdeauna pe tronuri nesigure, negustori bogați, oameni importanți și neliniștiți din adunările preelectorale, tirani și mercenari. Acesta este viitorul, și la fel ca noi restul și acești oameni sunt condamnați să-și îndrepte atenția supra lui, până în ultima clipă, până când Luntrașul îi va duce în locul unde întrebările nu mai sunt necesare.

— Mi-așdori…

— Ce? Haide, spune! Este neobișnuit ca cea de-a Doua Doamnă să aibă o dorință a ei.

— Lasă, nu contează.

— Sunt încă tutorele tău și insist să-mi spui. Haide, co-pilă, vrei să fii neascultătoare pentru prima dată?

— Îmi doream să am o casă. Ceva la care să mă gândesc ca la casa mea. Locul acela de pe malul mării nu a fost o casă pentru nimeni. Probabil că adevăratul copil al părinților mei a fost furat, iar eu am fost așezată în locul lui. În mine nu se regăsește nimic din tatăl meu, din onoratul meu tată. O casă. Un loc care să te primească și unde ceilalți locatari să te aștepte cu dragoste. Asta îmi doresc. O casă.

— Oare rolul pe care-l vei juca în istoria popoarelor, în istoria omenirii nu-ți este deajuns, în locul unei case?

— Sigur că nu. În primul rând, nu cred în acest rol al meu – nu cred că ceva din ce pot spune eu va influența pe cineva.

— Va fi vocea ta, însă cuvintele vor fi ale zeului.

— Oare să-ți spun? M-am rugat. Odată, când m-am simțit copieșită de rușine, durere și tristețe, m-am rugat. Chiar am făcut-o. Îți amintești acea ocazie, așa că nu voi mai insista asupra ei. Însă zeii m-au părăsit. Sau, mai bine spus, i-am văzut plecând. Erau acolo, într-adevăr, dar mi-au întors spatele, mie dintre toți oamenii.

— Ai auzit vreodată de Moise?

— De cine?

— Un mare conducător al evreilor. El le-a dat legile și credința și așa mai departe. Și ritualurile, de asemenea. El și-a implorat Dumnezeul să i se arate, însă degeaba, căci, vezi tu, Dumnezeul său știa că Moise ar fi murit la vederea sa. Aproape la fel ca Semele și Zeus. Astfel că Dumnezeu l-a ascuns pe Moise într-o spărtură a unei pietre, l-a acoperit cu mâna sa, iar Moise nu a reușit să vadă decât spatele Dum-nezeului său. Dar asta nu înseamnă că Dumnezeu îl aban-donase pe Moise. Nici pe departe.

— Dar s-au întors cu spatele la mine.

— Așa că le-ai văzut doar spatele. Poate că te vor acoperi și pe tine cu mâinile lor, te vor ascunde într-o crăpătură a unei pietre și...

— Nu spune asta!

— Arieka, te asigur că ești favorizată între femei. De ce nu te mai rogi? Tu ești Pythia – sau una dintre Pythii, iar eu sunt Marele Preot al lui Apollo. Noi putem spune ceea ce

dorim, iar dacă cineva are a se plânge, putem spune că suntem inspirați.

Mi-am făcut semnul apotropaic.

— Fie ca zeii să nu te audă!

— La prânz zeii dorm, dacă au puțină minte. Cu toate acestea însă simt primăvara în aer. Încă o lună și va veni vre-mea întrebărilor. Deși, ce fel de sunete va scoate acea moluscă grasă, doar Apollo poate ști. Pur și simplu se sinucide mâncând atât de multe prăjituri cu miere. Va trebui să o că-răm până la oracol și să o aruncăm în jos pe scări.

— Lonides Peisistratides!

• IV •

Însă zeii aveau alte planuri. Noua Primă Doamnă muri chiar în acea noapte, în timpul somnului ei sforăit. Nu aduce noroc să se vorbească prea multe despre viața sau moartea Pythiilor. Oamenii trebuie doar să știe că acestea sunt acolo, sau nu. Oamenii din Delphi, fiind obișnuiți, in-conștient, să vorbească despre cele Două Doamne, s-au tre-zit acum nevoiți, în mod conștient, să vorbească doar despre O Doamnă. Iar cei care cunoșteau cât de cât istoria oracolului s-au trezit exclamând amuzați:

— Este ca în vremurile de demult!

Aceste vremuri de demult însemnau, în ceea ce privește oracolul, cam șase mii de ani. În afară de asta mai era și fap-tul că între moartea celei de-a Doua Doamne și festivalul solstițiului de primăvară nu mai erau decât două săptămâni, plus Jocurile și întrebările, o sută de alte întrebări și, de asemenea, mutarea lucrurilor mele din apartamentele celei de-a Doua Doamne în apartamentele Primei Doamne.

Eu eram terifiată. Simțeam o teamă ce nu venea din această lume, căci, în ceea ce privea această lume, nimic nu conta prea mult. Eram o siluetă înfășurată în voaluri, singura femeie din Delphi care nu avea niciodată chipul dezgolit. Eram conștientă de zvonul conform căruia eram mai tânără decât orice altă Primă Doamnă, însă cât de tânără eram nimeni nu știa. Explicația care a fost oferită oamenilor vorbea despre faptul că eram virgină, și nu o femeie mă-ritată trăind separată de soțul ei, însă destul de în vârstă – cam de cincizeci de ani. Un alt zvon se referea la faptul că deja arătasem semne că fusesem aleasă de zeu. Aerul proaspăt și strălucitor din Delphi părea capabil să

creeze povești din ni-mic, căci oamenii nu credeau doar în zeii olimpieni. Câteodată se părea că la fiecare colț de stradă exista câte un grup de oameni care erau gata să jure cu privire la existența unui demon sau a altuia, la eficacitatea unuia sau altui leac, sau cu privire la faptul că văzuseră sau nu un demon. Informați-ile pe care le aveam eu spuneau că se credea că Prima Doamnă ar avea ochi și la ceafă. Se mai spunea că era însoțită de o întreagă trupă de demoni, a căror dorință ea era obligată să o îndeplinească. De fapt Delphi era o mocirlă plină de prostii, iar eu am refuzat să am vreo legătură cu această mocirlă. Să fii o Pythie, să înveți să vorbești în hexametri, pentru cazul în care zeul ar fi ales să glăsuiască prin tine, era deja destul de greu. M-am îngropat practic în bibliotecă și nu am mai vorbit cu nimeni în afară de Perseu. Perseu cunoștea toate limbile care există și, cu toate acestea, greaca sa avea un ciudat defect, prin care/Mirile deve-neau £-uri. De asemenea, vorbea gros, astfel că nu puteai fi niciodată sigur dacă *k-ul* său nu cumva era un *kh.* Câteodată, când vorbeam cu el – mai ales dacă discutam despre cărți, așa cum se întâmpla cel mai des – puteam observa un zâmbet fluturându-i pe chipul întunecat. Deși era un bărbat educat și distins, tot un sclav rămânea și mie nu mi se părea adecvat să-i permit aceeași intimitate ca cea de care mă bucuram împreună cu lonides. Cu toate că nu eram căsătoriți – lonides și cu mine, vreau să spun –, cu toate că el avea, și întotdeauna a avut, acel dezgust înfiorător față carnea de femeie, care face imposibilă orice apropiere fizică, mă îndor iese de faptul că vreun cuplu căsătorit poate atinge vreodată acea intimitate a gândurilor și a sentimentelor de care ne bucuram noi câteodată – sau, și trebuie să fac această distincție, de care mă bucuram eu. Într-o zi el veni în bibliotecă pe când Perseu era ascuns în

locul său, încercând să descifreze înscrisul de pe o cărămida cretană, așa cum făcea de obicei. Lonides jubila.

— Primă Doamnă – două lucruri! Mai întâi – îl aduc pe *Ion* al lui Euripide! Vei citi prima ta tragedie! În al doilea rând, ei cred că decesele succesive ale celor două Doamne semnifică faptul că zeul are un scop și o nevoie speciale – imaginează-ți un zeu având o nevoie, oh, Atena!

— Are o nevoie specială de la actuala Primă Doamnă. Așa că organizează cel mai mare, strălucitor și plin de fast alai pe care Atena l-a trimis vreodată!

— Un alai?

— Părinții orașului, toți preoții tuturor zeilor, noi sau vechi, academia, cavaleri călare, ai văzut vreodată... nu, sigur că nu! Lasă, nu contează și iartă-mi sporovăială. Dar trebuie să-ți amintești că eu sunt atenian. Arhonul însuși îți va adresa întrebarea în numele întregului oraș. Desigur că Atena nu mai este ceea ce era odată, la fel ca și Delphi. Dar nu contează, noi ne vom da toată silința. Odată ce voi afla care este întrebarea lor... Se opri un moment. Nu te arăta atât de chinuită, draga mea, este destul de neobișnuit pentru zilele noastre...

— Acest lucru nu-i va face plăcere zeului. Nici nu-i de mirare că jumătate din Delphi zace în ruină, iar cealaltă jumătate este transformată în hanuri pentru vizitatori în loc de cei veniți cu diferite rugi.

— M-am pierdut cu firea. Lartă-mă, Primă Doamnă, bineînțeles că nu trebuie să cunoaștem dinainte întrebarea. Asta ar fi de neconceput.

— Pisica îmi va înghiți limba, dacă vom cunoaște întrebarea dinainte.

— Ești foarte atașată de această expresie, nu-i așa? Asta înseamnă că te întorci spre vechea teamă care îți spune că nu ești demnă de rolul tău. Ei bine. Ești o virgină. Asta

dezar-mează orice zeu, cred eu. De asemenea, se presupune că poate îmblânzi sălbăticiunile, împiedica beția și asigura recolte bune. Deci, de ce să te temi? Mi-aș dori să fiu în locul tău.

Nu știu ce a vrut să spună cu acele ultime cuvinte, căci și el era necăsătorit, și nu am vrut să cer o explicație.

— Lonides.

— Ce este?

— Am citit.

— Ca întotdeauna. Foarte bine. Cititul nu poate face decât bine cuiva. Dacă toată lumea ar putea citi și ar fi face-o – ce explozie de înțelepciune ar fi în lume!

— Am citit despre oracol. De data aceasta am citit legenda și despre faptul că Vechea Religie aparținea femeilor. Despre faptul că unele desene au fost îngropate și apoi, mai târziu, dezgropate – imagini cu femei grase, monstruoase...

— Așa s-a întâmplat. Știi că există oracole peste tot. Bineînțeles că nu la fel de vestite ca noi, dar totuși folositoare localităților lor. În această dimineață, când adunarea din Atena a convenit...

— In această dimineață?

— Ai uitat de porumbeii noștri? Ei, dar noi am știut ce s-a hotărât în Atena înainte chiar ca atenienii din suburbii să afle.

— Dar cine...?

— Haide, draga mea! Și Atena are un oracol. Un singur picior nu poate merge singur, dacă mă înțelegi.

În mintea mea se făcu dintr-o dată lumină.

— Atunci, *asta înseamnă că...*

— Așa se procedează. Da, Arieka, așa se procedează. Nu am intenționat să-ți dezvălui asta, dar sunt o gură spartă

fără speranță. Și era prea mult ca să păstrez doar pentru mine. Toate oracolele de pretutindeni – unele aflate la distanța zborului unui porumbel, altele – la distanța zborului a doisprezece porumbei; dar toate legate de Delphi.

— Dar este scandalos. Toți acei oameni!

[Aici lipsește un pasaj din manuscris].

Am început să mă plimb singură prin Delphi, o femeie ascunsă de văluri și de nerecunoscut, plimbându-se prin piață și gustând din zarzavaturile și brânzeturile aduse spre vânzare. Nimeni nu-mi acorda atenție. Am putut chiar să mă apropii de clădirea oracolului și am observat că porticul rămăsese nezugrăvit. Am urcat treptele și am privit de-a lungul celor care conduceau spre interiorul atrăgător. Acolo jos, în altar, se spunea că vaporii inspirației emanau din crăpătura adâncă a stâncii – aceeași crăpătură care este foarte posibil să fi fost bârlogul lui Pytho, pe care Apollo îl ucisese în luptă, într-un fel, eu însămi eram acum un Pytho, dar mult mai umil, transformat în umilul servitor al oracolului, instrumentul uman de al cărui glas zeul se putea folosi după cum dorea. Lu-mina zilei răzbătea întrucâtva pe acele trepte, dar foarte slab. De o parte și de alta a treptelor existau nișe cu scaune cioplite în piatră. Speram din tot sufletul că acele scaune vor și pline de oameni atunci când eu voi coborî acele trepte. Știam că și lonides va fi acolo – în apropierea trepiedului sacru, pe care va trebui să șed, lângă mangalul încins peste care va trebui să presar frunzele uscate de dafin, pentru ca apoi să le inhalez fu-mul. M-am întors și am părăsit acel loc. Acea zi avea să vină destul de curând. De ce să mă grăbesc în întâmpinarea ei?

Însă se putea observa că întregul oraș Delphi făcea un efort, nu era nici o îndoială asupra acestui fapt. Poate că

Fundația nu avea mijloacele necesare să întrețină și pe alții în afara cinstirii zeilor, dar fiecare negustor în parte părea decis să arate „vizitatorilor" adevăratul Delphi. Totul fusese zugrăvit din nou, iar florile de primăvară erau folosite ca decorațiuni și nu doar pentru a fi vândute. Marea zi se apropia de noi cu pași repezi, ce-a de-a șaptea zi a lunii, în zori sosi și Ionides, cerând o audiență la mine, dar intrând în apartamentul meu înainte de a fi avut timp să i-o acord. După ce intră, Ionides acceptă puțin vin.

— Știai că cortegiul a fost primit în casa tatălui tău? Este foarte generos din partea lui. Presupun că în cele din urmă a decis că este mândru de tine. De poziția ta, draga mea, de poziția ta! Așa că ne-a pus la dispoziție cât de mulți oameni a putut. Megarii vor veni de-a lungul țărmului, urcând dru-mul. Corintul va fi aici și el, desigur. Acum cred că avem timp să recapitulăm întrebările.

— Dar nu ar trebui să le cunosc!

— Vrei să îngreunezi lucrurile? Bineînțeles că cele mai importante întrebări sunt cele ale orșului Atena. Acestea vor fi primele. Oare noi – oare ei vor putea păstra vechea libertate a orașului? Noi va trebui să răspundem că da, desigur că vor reuși. Și apoi, desigur, va urma obișnuita portiță de scăpare, după cum știi. În cortegiu se va afla și un roman, în mod oficial, un cetățean particular. Abia azi de dimineață am aflat de venirea sa. „Doar un vizitator". O poveste!

— Dacă pretinde că este cetățean particular, atunci haide să-l tratăm ca atare.

— Din păcate, nu se poate. Trebuie să ne îngrijim de realitățile puterii, draga mea. Puterea noastră este una spirituală, în ceea ce privește puterea Romei, însă, este o cu totul altă poveste. Așa că, deși el pretinde că este un cetățean oarecare, ar fi bine ca noi să fim pregătiți să

spunem ceva despre acești copii ai lupoaicei. Nici nu-ți închipui cât de creduli sunt romanii, întrebarea acestui roman ar putea valora mi-lioane de monede de aur, din care noi avem atât de puține.

— Fundația are zece.

— Romanul vrea să știe dacă va reuși să-și înfăptuiască ambiția. Ai remarcat faptul că vorbesc la singular, ambiția lui! Vrea să devină consul, toți romanii vor asta. Chiar sunt ca regii spartani, care veneau câte doi pentru a se putea supraveghea unul pe celălalt. O idee destul de bună, care de obicei și funcționează.

— Dar tu nu ai nevoie de mine, lonides. De ce nu transmiți profețiile singur?

— Ha, ha, ești foarte amuzantă, Primă Doamnă. Romanul despre care îți vorbesc este Metellus Cimber și dorește să afle ceva despre un tânăr aristocrat, prieten al său, numit Caesar. Care dintre ei doi va ajunge mai sus pe scara politicii. Ceruri, am auzit de Caesar, ca să nu mai vorbesc despre Cimber.

— Eu nu am auzit de el.

— E și normal. Am un presentiment – oh, nu! Nu ar fi trebuit să spun asta! La ce bun să ai o Pythie, dacă tu ești cel care face treaba în locul ei? Ar fi bine să fii extrem de ambi-guă în ceea ce-i privește pe acești doi tineri romani. Ai vreun presentiment, simți vreo inspirație?

— Apollo nu a fost niciodată mai departe de mine ca acum. Nici măcar nu-i mai pot distinge spatele.

— În limba latină Cimber ar trebui să semnifice o persoană din nordul îndepărtat, cam de sub Steaua Polară, în ceea ce-l privește pe Caesar, este ceva legat de o crestătură, cred. Ce limbă încurcată este latina! Nu ai putea spune că Caesar se va afla cu o crestătură peste Steaua Polară? Acum ce mai este?

— Nu-mi place asta. Lonides, tu niciodată nu ai înțeles. Eu cred în zei – chiar dacă aceștia mi-au întors spatele – eu tot cred. În Delphi simt prezența zeilor, chiar dacă doar în ceea ce-i privește pe alții. Asta este problema – aș numi-o blasfemie, și nu mă refer la blasfemia care ar putea fi pedepsită prin lege, deși și aceea este destul de gravă. Mă refer la faptul că voi fi pedepsită chiar de zei!

— Dar exact așa ar trebui să fie, draga mea. Nu înțelegi că eu îmi doresc extrem de mult ca tot ce spui să fie adevărat – ca, atunci când cobori în templu, zeul chiar să glăsuiască prin tine – mi-o doresc, dar nu cred că se va întâmpla.

— Dacă ți-o dorești, de ce te mai obosești să pregătești toate aceste întrebări și răspunsuri?

— Uite, și îți spun cu toată seriozitatea. Eu sunt o ființă fra-gilă, nu sunt puternic precum ești tu. Când cobori acele trepte și te așezi pe trepiedul sacru, ești liberă. Ești cea mai liberă fe-meie din tot Hellasul, din toată lumea! Vei spune ceea ce vei spune. Vei apela la răspunsurile noastre în loc de cele ale zeu-lui doar dacă acolo jos vei întâlni doar tăcere. Eu mă voi afla în cea mai apropiată nișă, acolo unde încă mai pătrunde o rază de lumină. Voi avea la mine tabletele și penița. Dacă vei glăsui cuvintele inspirate de zeu, și nu pe cele conve-nite de noi, eu voi nota acele cuvinte și le voi citi mulțimii chiar de-ar fi ca acele cuvinte să proclame „lonides este un preot fals și ar trebui distrus pe loc!”

Astfel îmi vorbi lonides, încercând să se convingă pe sine. Era chiar mai bun în a se convinge pe sine decât în a convinge alți oameni, și era bun în a convinge alți oameni de spusele sale. In timp ce vorbea, glasul său căpăta o căldură și o pasiune care îi atingeau pe cei ce-l ascultau, iar

când își încheie discursul, glota sa se ridică și coborî nu mai puțin de trei ori.

— Înțeleg.

— Lartă-mă că am vorbit cu atâta pasiune. Dar am avut dintr-o dată sentimentul că tu crezi că oracolul este măsluit. Nu, nu, draga mea. Eu glăsuiesc pe limba oamenilor. Tu ar trebui să glăsuiești pe limba Mesagerilor Sfinți. Dar – și aici zâmbi cu frumosul său zâmbet trist – dacă nu putem avea un lucru, atunci măcar să-l avem pe celălalt.

— Foarte bine. Nu voi mai spune nimic.

— Oh, dar contribuția ta în acest stadiu al situației este esențială-chintesențială! Tu trebuie să trăiești în cele două planuri existențiale! Eu, din păcate, pot trăi doar într-unul! Vom lăsa deoparte întrebarea romanului, din moment ce te tulbură. Uit-o și trăiește chintesențial în cele două planuri. Așa. Trebuie să înțelegi, draga mea, că oamenii încă mai adresează întrebări politice, întrebarea romanului este o ast-fel de întrebare. Dar dacă, într-adevăr, vei găsi doar liniște atunci când îți va adresa întrebarea, crezi că putem risca fără ca Pythia să se pronunțe asupra unei întrebări care afec-tează întreaga lume, putem risca și să avem tăcere din par-tea Pythiei? Tăcerea ar fi ideală dacă zeul nu va răspunde, dar atunci cine ar mai veni să consulte oracolul?

— Înțeleg.

— Câteodată chiar și eu îmi doresc să fi fost un bărbat de la țară având în grijă un oracol dintr-un sat oarecare – o orăta-nie bătrână care citește în palmă și ghicește în ape curgătoare, sau chiar un bătrân care cutreieră provinciile făcând vrăji! Orice care să constituie o eliberare din lumea rațională și tristă! Acum, în ceea ce privește orașul Atena. Bineînțeles că întrebarea despre libertate este doar pentru

a impresiona, iar răspunsul trebuie să vorbească despre cât de liberă este Atena, acum când cei tineri au grijă de mama lor. Toată lu-mea va înțelege semnificația acestor cuvinte, însă, adevărata întrebare caută să afle ce facțiune trebuie sprijinită astfel în-cât Helespontul să rămână deschis navelor ateniene pentru comerțul cu cereale. Dacă faci alegerea greșită, atenienii vor muri de foame. Ei bine, nu contează. Pot să-mi dau seama că situația este un pic prea mult pentru tine. Voi răspunde eu la această întrebare, deși zeul știe că este o tragere la sorți în-tre doi dictatori, îți pot oferi un sfat? Eu am deplină încredere în integritatea ta, dar aceasta este o ocazie publică și drama-tică. Chiar și eu sunt înclinat, câteodată, spre dramele care de-vin melodrame. Să te comporți într-o manieră simplă, draga mea, încearcă să fii o ființă apropiată, ca o mătușă pentru toți, poate chiar ca o mamă. În cazul în care ceva nu va merge bine, pot pune să sune din corn și astfel amândoi vom avea puțin timp să ne adunăm. Oricum, amintește-ți că cel mai important lucru este că poți răspunde fără grabă, ia-ți O jumătate de oră pentru a te instala pe trepied, amintește-ți că ai tot timpul din lume. De fapt – și acum zâmbi din nou – este spectacolul tău, chiar dacă tu vei rămâne invizibilă!

Se ridică să plece, dar se opri și se întoarse din nou spre mine.

— Aproape că uitasem! Poți suporta mirosul de laur ars?

— Nu știu. Trebuie să-l suport? Nu trebuie oare să fiu copieșită de el?

— Poate că ar trebui să facem o încercare – cât de nesăbuit am fost! Bineînțeles că Prima Doamnă îl folosea încă înainte ca eu să mă nasc, iar a Doua Doamnă nici măcar nu a ajuns vreodată în apropierea trepiedului. Ce ne facem?

— Din nou îți spun că nu știu. Se pare că nu prea știu multe, nu?

— Nu mai este timp. Va trebui să ne încercăm norocul. Cât de mult mi-aș dori să fi fost o simplă chestiune de incubație.

— Ceea ce înseamnă...?

— Este un termen latin. Persoana care invocă zeul adoarme în incinta templului și visează. Asta este tot. Foarte simplu. Ei bine, draga mea, să îndrăznesc să-ți spun „Mult noroc”?

Apoi făcu o plecăciune.

În afara palatului Pythiilor suflătorii sunară din corni, înfășurată în văluri, m-am îndreptat spre carul pe care, conform tradiției, nu îl văzusem până atunci. Am fost ajutată să urc în el și am pornit, mișcându-ne pe roțile de bronz, știind, deși nu puteam vedea, că acesta era tras pe drumul bolovănos de bărbați tineri, onorați de sarcina lor. Zgomotul roților era aproape la fel de puternic precum cel al suflătorilor din corni, iar atunci când carul se opri am auzit un al treilea zgomot, ca murmurul mării, venind dinspre mulțimea adunată. Vocile oamenilor îmi pulsau în urechi, astfel că cu greu am suportat iară să-mi acopăr urechile cu mâinile și cu șalul, însă în pu-blic Pythia trebuie să rămână o siluetă înfășurată, chiar și mâinile sale trebuind să rămână acoperite de veșmântul de fecioară în care se înfățișează mirelui său celest. Nu am văzut vestita procesiune ateniană, care oricum se oprise la intrarea în Delphi, căci în oraș nu mai era loc. Apoi am auzit cum agitația mulțimii se topește într-o tăcere plină de respirația oamenilor și de tropăitul cailor din depărtare, în acea tăcere vie, cornul sună de patru ori și, în timp ce ultima notă se stingea, am simțit o mână căutând-o pe a mea și am

auzit vocea Ma-relui Preot al lui Apollo murmurându-mi la ureche:

— Vino!

Am fost coborâtă din carul cu care mă deplasasem și am auzit cum capra aleasă era sacrificată.

— Ține-mă de mână. Treptele încep chiar înaintea ta. Am pipăit după trepte ca o creatură oarbă, sprijinindu-mă pe brațul său pentru ajutor și siguranță. Un pas. Doi.

— Încet.

Un alt pas. Mai mulți. Mi se părea că respirația celor vii se închidea asupra mea, eu însămi respirând precipitat, cu inima zvâcnind.

— Oprește-te!

M-am oprit și mâna lui m-a părăsit. Chiar și la adăpostul vălului ce-mi acoperea capul am încercat să mă separ de zgomotele din jurul meu, căutând siguranța și ignoranța. Aici jos era întunericul, în spatele meu, zgomotul mulțimii, atât de puternic precum valurile din golf când se lovesc de țărm. Însă golful era departe, iar aici, nimic. Am pipăit în jurul meu cu mâinile, mi-am întins brațele, știind că nu trebuie să mă mișc, sau aș fi fost pierdută. Cuprinsă brusc de teamă, mi-am încleș-tat mâinile pe vălul de pe cap și am început să mă lupt cu el până când l-am dat jos. Însă tot nu puteam vedea nimic. Dintr-o dată întregul meu corp începu să tremure, nu pielea la suprafață, ci carnea și oasele, convulsionându-se în mod re-petat, rotindu-mă și întorcându-mă dintr-o parte în alta. Genunchii mei loviră pământul tare, iar eu am simțit cum mi se julește pielea și veșmântul mi se rupe.

— Evooee!

Era vocea zeului. Venise. Ce a fost asta? Un strigăt iar piep-tul meu încerca să inspire, mușchii convulsionându-se din nou.

— Ecooee-ee, Bacche!

— Ce-a fost asta? Zgomotul se stinse în urechile mele, iar dinspre mulțimea din fața porticului, inundată de lumina soarelui, se ridică o liniște bruscă și copieșită. Era zeul. Ce zeu, care zeu, unde? Dintr-o dată întreaga criptă se umplu de un râs exuberant și vesel, reverberând iar și iar, din ce în ce mai tare, și, în timp ce corpul meu se muncea ca o mași-nărie automată, eu mi-am dat seama că râsul era al meu. Apoi, la fel de brusc și de groaznic cum începuse – nu, nu groaznic, acel sunet metalic –, dar la fel de brusc precum începuse, se făcu liniște. Sunetul de corn rupse tăcerea, și, când și acesta încetă, mulțimea prelua acest sunet și apoi din nou tăcere. M-am trezit că sunt îngenuncheată, mâinile mele preluând o parte din greutate, sprijinite în fața mea. O vreme, nu știu cât, am fost mult prea obosită pentru a mă mai teme. I-am vorbit zeului care răsese: „Ai milă!”; și a fost atât de ciudat să simt aceeași gură care se deschisese și sângerase când vocea zeului ieșise din ea, cum acum rostea cuvinte pentru o biată femeie îngenuncheată. M-am rugat ca oricare zeu să aibă milă de mine. Veșmintele de fecioară îmi atârnau greu, și am gândit că probabil erau îmbibate de su-doare. Am deschis ochii și am văzut. Acum era lumină. Nu ceea ce s-ar numi lumină în lumea soarelui, ci acea lumină care se poate zări în lumea aceasta subterană, sau acea lu-mină care se poate recunoaște pe sine dacă nu mai există și altceva. Era strălucirea vasului de mangal; și cu o înfiorare care mă făcu să mă mișc am observat acea creatură schele-tică, de pe altă lume, stând pe cele trei picioare ale sale, trepiedul sacru. Am simțit că în acel moment zeul a fost cel care m-a ajutat să mă târăsc pe podea spre trepied și să-mi așez mâinile pe gleznele groase, din bronz rece, ale acestuia. M-am ridicat de parcă aș fi urcat un munte, gemând, câteodată chiar văitându-mă, însă acum nu mai exista cale

de scăpare. Zeul voia ca eu să stau acolo, pe acel trepied sfânt, chiar dacă eu vroiam sau nu. Oh, da, era un viol, Apollo era cel care mă așeză în scaun, răsucindu-mă cum vroia și apoi părăsindu-mă acolo. Dintr-o dată m-am simțit plină de cu-raj, atunci când el îmi dădu dramul, și am strigat cu propria mea voce, deși maxilarele și buzele mă dureau:

— O gură sau cealaltă!

Râsul exuberant se auzi din nou.

Apoi, la fel de brusc după cum se întâmplase totul, se opri. Vreau să spun că nebunia din mintea mea se sfârși, în timp ce inima și plămânii mei se liniștiră. Eram așezată pe trepied, deși incomod, deasupra podelei pe care nu o puteam vedea. Strălucirea slabă a mangalului din vasul aflat la un metru sub chipul meu semăna cu o lună plină, răsărind dintre cețuri. Niciodată nu mi-am simțit mintea mai limpede. Acesta era locul unei fe-mei, locul Pythiei. Ei transpăruseră, acel zeu extrem de masculin, acei doi zei care veniseră și-și forțaseră strigătele de venerație prin gura mea contorsionată care încă mai simțea gustul sângelui. Răspunsul simplu față de nebunie era refuzul de a le împlini voia. Acum stăteam, încălzindu-mi mâinile deasupra aerului cald emanat de vasul cu mangal. Oare ce înțelesese din toate acestea acea mulțime de afară? Pythia aco-perită de văluri coboară în altar. Apoi o pauză, apoi cele două strigăte mai mult de bărbat decât de femeie și apoi râsul. Apoi: „O gură sau cealaltă!” Vor discuta pe tema aceasta.

Acum puteam vedea mai clar. De pe trepte răzbătea lu-mina zilei și nișele erau goale, toate în afară de una, în care abia puteam distinge genunchii lui lonides, Stătea ghemuit în locul său. Oare râsul acela îl înspăimântase? Tot nu credea în nimic? Acum apăru și forma capului său. Privea

fix în întunericul din jurul meu. Apoi vorbi, pe un ton de conversație, fără nici o emoție.

— O întrebare din partea oaspeților noștri romani, care au fost de acord ca numele lor să fie rostite cu voce tare. Aceștia sunt lulius Caesar și Metellus Cimber. Întreabă zeul care dintre ei doi se va înălța mai mult.

În mintea mea stăruia râsul. De parcă unui zeu i-ar fi păsat de treburile lor și de competiția dintre ei doi! Dar știam că, dacă aș fi râs, râsul acela ar fi fost al meu, și nu al Pythiei. În tăcerea din jurul meu am putut auzi însă râsul mulțimii, înțele-seseră întrebarea ca pe o glumă făcută de oaspeții romani pentru a-i amuza; așa, ca niște buni oaspeți ce erau! Apoi l-am auzit pe Marele Preot al lui Apollo transmițând mulțimii răspunsul pe care el nu-l auzise și pe care Pythia nu-l dăduse.

— Va fi o competiție, și unul dintre ei se va afla cu o crestătură deasupra celuilalt.

Urmară râsete și aplauze, de parcă lonides și cei doi oaspeți romani jucau un joc la o petrecere. Dar eu însămi, Pythia, nu dădusem nici un răspuns – și uitasem și de frunzele de laur! Acestea se aflau acolo, în grămăjoare ca un brâu în jurul magalului din vas! Mi-am băgat mâna în cea mai apropiată grămăjoară. Aceasta se transformă în praf, frunzele rupându-se și căzând. Tocmai mă pregăteam să le împrăștii peste mangal, când am observat că o legătură de fixare sau un zăvor fusese lăsată nelegată de-a lungul părții din față a trepiedului, în mod clar, era făcută pentru a-mi fi petrecută peste talie și legată în partea cealaltă a trepiedului. Fără această legătură, dacă mirosul frunzelor arse m-ar fi amețit, aș fi căzut foarte ușor cu fața exact în mangalul încins. Dintr-o dată m-am înspăimântat din nou. Totul era necunoscut, nimeni nu mă avertizase. Făcea parte din ritualul oricărui sanctuar de profeție să

riști în ceea ce privește credința – căci ce altceva ar fi putut însemna acel cuvânt? Capra își asumase un risc și pierduse. Oare se credea că zeii mă vor apăra? Credea oare Ionides că Apollo m-ar fi bătut ușor pe umăr și mi-ar fi șoptit:

— Te rog să-ți amintești să prinzi legătura, dragă. Nu am vrea să-ți arzi chipul.

Sau poate că ar fi vrut, ca tatăl meu, care cu mulți ani în urmă îmi spusese:

— Ei bine, chipul tău nu va fi niciodată atuul tău, dragă. Apollo ar fi putut crede că aceasta era o glumă de care Nemuritorii să se bucure. Ea o spusese, acea Pythie iară nume, stând în același scaun, scaunul ei, al meu, al nostru:

— Vei muri prin prăbușirea unei case. *Și un râs nepotolit se ridică dintre Zei.* Corpul meu tresări la gândul acestui râs. Dintr-o dată, un tremur puternic mă contorsiona din nou. Mâna mi se ridică – chiar acolo în peștera zeului – și făcu semnul apotropaic. Praful și frunzele zdrobite căzură și plu-tiră ca un nor. O parte din acest nor ajunse în vasul de man-gal. Izbucniră scântei strălucitoare ce păreau că dansează în aer. Apoi, brusc, mici flăcări și fum. Păreau să se îndrepte spre chipul meu de parcă cineva țintise cu o armă. Speriată, am tras aer în piept, fumul înecându-mă. Am început să tușesc puternic, întreaga peșteră crescu și apoi se contractă, părând să micșoreze mișcarea până la o simplă pul-sație. Am auzit un sunet ascuțit și apoi nimic.

M-am trezit, conștientă doar de durerea de cap pe care o simțeam. A trecut mult timp până am îndrăznit să deschid ochii. Mă aflam întinsă în somptuosul pat al Primei Doamne. Mi-am întors capul pe pernă și am gemut la durerea puternică ce o simțeam. Ionides stătea în partea cealaltă a camerei. Se ridică atunci când mă văzu mișcând.

— Bea.

M-am ridicat într-un cot. Mi-a dat să beau ceva amar, cred că din scoarță de salcie, dar aproape imediat capul mi se limpezi.

— Ce s-a întâmplat?

— Aproape că ai stârnit un incendiu, asta s-a întâmplat. Din peșteră ieșea destul fum cât dintr-un vulcan.

— Cum am ieșit de acolo?

— Nu știu. Este un loc ciudat. Au apărut oameni, servitori, și am văzut că ești cărată de acolo, printr-o parte a grotei.

— De unde veniseră acei oameni?

— Ți-am mai spus că muntele a fost săpat, iar ei au grijă de Pythia, asta este tot. Eu te-am găsit aici.

— Mulțimea...

— Mulțimea s-a distrat de minune, cu tot râsul acela și fumul. Sper doar să creadă că au fost niște lucruri sfinte și nu comice.

— Zeii erau acolo.

— Zeii?

— El. Și el.

— Și băiatul de pe deal? Și Dionysus?

— I-ai auzit și tu.

— Te-am auzit pe tine, asta am auzit. Dar totuși...

— Lonides. Ce a auzit mulțimea?

— Mai întâi cele două strigăte ale tale, apoi acea propoziție ciudată: „O gură sau cealaltă”. Câteva chicoteli. Apoi le-am spus oaspeților noștri romani răspunsul la întrebarea lor. Apoi, o vreme ai murmurat ceva. Toate fac așa. Oare de ce zeul nu poate fi clar? Apoi a venit rândul atenienilor, al întrebării oficiale, bineînțeles, nu cea despre cereale și Helespont. Le-am transmis răspunsurile asupra cărora ne-am înțeles, dar tu mur-murai în continuare – din

ce-am putut auzi, în cea mai mare parte, ai murmurat ceva despre „minciuni și mai puțin”. Iar asta nu este suficient pentru o delegație oficială, nu-i așa?

— Cred că nu. Lonides, chiar am spus diverse lucruri? Vreau să zic, în timp ce am murmurat, așa cum spui tu.

— Bineînțeles că ai spus. Ca oricine altineva. Nu este nimic magic sau sfânt în asta. Așa se întâmplă oricărui somnam-bul. Și apoi a urmat micul tău incendiu, iar acei servitori, înveșmântați în straie închise la culoare, au năvălit înăuntru. Dar nu-ți face griji. Nimeni nu a văzut ceva ce nu ar fi trebuit. Noi avem cunoștință despre aceste lucruri.

— Totul este atât de confuz. Nu-mi place.

— Nici nu ți se cere să-ți placă. Mai bine te-ai odihni cât de mult poți. Mâine o luăm de la început.

— Dar am crezut că voi face asta doar o zi!

— Doar două răspunsuri, cel pentru romani și cel pentru atenieni? Oh, este adevărat că acestea erau cele mai importante, dar nu-i putem ignora pe ceilalți, toată mulțimea aceea. Până la urmă, Primă Doamnă, așa ne câștigăm noi existența. Mâine va fi vorba în general de oameni mărunți, lipsiți de importanță. Nu trebuie să-ți faci griji în privința lor.

— Dar nici nu vreau să-mi fac griji în privința lor!

— De ce crezi că aveam trei Pythii? Dar de data asta am fost surprinși de cele două decese neașteptate, însă nu te îngrijora. Spionii noștri caută. Ei bine, nu chiar spioni, ci agenți. Atenienii au adus chiar cu ei o fată pe care ne-o oferă. Să nu fii surprinsă dacă dintr-o dată vei vedea o figură ciudată.

— O figură drăguță?

— Îți amintești de Chloe a ta? Nu știu ce să zic. Nimeni nu-mi spune nimic – trebuie să aflu totul de unul singur. Ei bine, trebuie să plec și să mă împrietenesc cu tânărul Caesar, cu Iulius. Acel tânăr pune prea multe întrebări pentru gus-tul meu. A, și întrebarea atenienilor va fi amestecată printre cele lipsite de importanță, de mâine. Mă refer la întrebarea importantă, la cea care contează. Mi-e teamă că nu ne pu-tem juca cu răspunsul la acea întrebare.

— Dar noi nu ne jucăm cu răspunsul nici unei întrebări! Zeii au fost acolo!

— Bineînțeles, în cazul în care aflu ceva nou până atunci, am să te anunț, însă totul trebuie să rămână secret. Atenienii insistă ca tu să nu știi nimic. Sunt foarte speriați de gândul că tu chiar ai puterea de a vedea în viitor. Așa că fii o fată bună și încearcă să-l convingi pe zeu să ne comunice o opi-nie divină și onestă.

— Nu-mi place treaba asta, Ionides.

— Te-am adus la noi cu niște recomandări foarte bune. Dar, dacă stau să mă gândesc, la fel s-a întâmplat și cu moluscă aceea grasă. Of! Asta înseamnă viață trăită pe muchie de cuțit. Tocmai mi-am dat seama. Oare să îți adresez eu o întrebare? O întrebare despre mine? Despre treburile mele? Să o strecor printre celelalte întrebări? La urma urmelor, eu îți transmit întrebările, nu-i așa? Ne vedem mâine.

A doua zi erau mult mai puțini oameni adunați. Am tre-cut în carul meu, prin pâlcuri de tăcere, și doar din loc în loc puteam auzi discuții între doi oameni care îmi ignorau trecerea. Judecând după sunetul auzit, sacrificiul era o ca-pră, care consimțise la acest ritual, sărmana de ea, la fel cum și eu consimțisem, amândouă folosite, amândouă lău-date pentru o anumită calitate, dar fără să fim răsplătite pen-tru acea calitate, în afară de – ce? Aceasta era

întrebarea la care încă mă mai gândeam când am fost coborâtă din car și așezată în fața treptelor. Coborând treptele într-o stare atât de meditativă, întreruptă doar de mici florari de venerație, am devenit conștientă, într-un mod ciudat, de faptul că zeii se vor comporta cu blândețe față de mine de data aceasta. Am putut să-mi desfac vălul cu calm, am clipit și am privit înjurai meu, așteptând ca întunericul să devină o semiobscu-ritate, în timp ce așteptam, am realizat brusc cât de adâncă era liniștea oamenilor de afară. Este adevărat că erau puțini; dar, cu toate acestea, nici un murmur nu venea dinspre ei, nici o voce mai ridicată, nic un strănut sau tuse. Oamenii se aflau totuși acolo, fiecare concentrat asupra întrebării sale – poate o chestiune de viață și de moarte, sărăcie și prosperitate pentru ei. „Primă Doamnă, Pythia, oare această durere pe care o simt într-o parte va spori? Cum mă pot vindeca? Doctorul spune că nu mai am nici o speranță, Primă Doamnă”, însă cea care întreba era doar o femeie bătrână, obișnuită, nici măcar o mamă sau o frumusețe, doar o femeie simplă, suferind de nenorocirea pe care zeii o aruncă asupra oamenilor de acea vârstă.

Întunericul dispăruse. Vedeam ca într-o noapte luminoasă. Podeaua peșterii era ciudată. Din loc în loc erau blocuri de piatră șlefuită și cel puțin într-un loc o bară de fier ce se ridica din piatră fusese ruptă. M-am gândit că probabil acela era locul în care strămoșii mei focieni găsiseră comoara pe care o smulseseră din măruntaiele stâncii, statuia din aur masiv, în mărime naturală, cele o sută șaptespre-zece lingouri de aur, fiecare dintre ele lat de aproximativ nouă centimetri, gros de trei centimetri și lung de optsprezece centimetri; vase, stropitori, havuze, un leu de aur care cântărea aproape jumătate de tonă. Oare acea piatră de acolo, cu găuri plumbuite, ținuse legat acel leu? Sau oamenii templului fuseseră atât de ignoranți în ceea ce

privește lăcomia, încât crezu-seră că doar greutatea leului va fi suficientă pentu a-l proteja de furt? Și au mai existat în această cameră cingători și podoabe pentru Pythia, nu-i așa? Însă acestea au dispărut de mult, la fel ca și Pythia, insesizabile pe termen lung precum picăturile de ploaie. Ei bine, m-am gândit, afară sunt oameni zeloși, înăuntru ești tu cu micile tale griji, ca și picăturile de ploaie, deci voi face tot ce pot pentru tine! M-am așezat încet pe trepied, observând pentru prima dată modul în care mește-şugarul combinase scaunul cu vasul de mangal, astfel încât legătura dintre cele două să fie inevitabilă. Am observat și picioarele vasului de mangal, bronzul acestora fiind gravat cu șerpi și șoareci. Multe mâini lucraseră la această grotă de pia-tră, iar eu, stând în scaunul meu și încă privind-o, am observat că în partea din spate atârna o perdea. Vederea acesteia m-a umplut de teamă. Oare perdeaua ascundea faimoasa crăpătură din stâncă, de unde, odată ca niciodată, vaporii se ridicaseră la suprafață din centrul pământului? Cu greu m-am întors cu spatele la perdea și m-am așezat mai bine pe locul meu.

Tăcerea a domnit mult timp, iar la sfârșit a avut loc și puțin din acea comedie de care lonides se temea atât de mult. Insă chiar el a contribuit. Apoi de afară s-a auzit sunetul unor timpane și din nou liniște. L-am văzut pe lonides din nișa sa străpungând cu privirea de jur-împrejur.

— Am uitat să-ți spun. Astăzi nu vor suna din corni.

Asta era o prostie și mi-a venit să râd, nu cu acel râs exuberant al zeilor, ci cu vocea mea, destul de profundă pentru o femeie, dar nu atât de profundă ca a zeilor. Lonides începu să transmită întrebările, una câte una. Am uitat care a fost prima întrebare, dar m-am trezit așteptându-l pe zeu sau așteptându-i pe zei și apoi vorbind cu ei. Părea ceva destul de trivial.

— Iată-mă, am spus eu, pregătită și voitoare. Faceți-vă voia. Sunteți acolo? Voi, amândoi, Dyonisus, zeu al iernii pen-tru cele trei luni de iama, și Apollo, tu, care m-ai stăpânit cu o zi în urmă, vă veți face din nou voia? Eu sunt Pythia voastră.

Nu veni nici un răspuns. Nimic. Cu mult timp în urmă, când toți zeii își întorseseră chipul de la mine, ajunsesem la un vid. Oare acum vorbesc din nou cu acel vid? Apollo? Ești aici? Sau ești plecat la vânătoare în Parnassus? Sau căutând un copac de laur? Apollo, eu cred în tine. Oamenii aceștia vor să știe ce se va întâmpla. Fiecare dintre ei ți-a adus daruri. Le vei răspunde?

Poate că zeul a fost cel care mi-a insuflat ideea, dar pen-tru prima dată m-am gândit la frunzele uscate, așezate în grămăjoare în bolul de lângă mine. Am luat câteva, le-am ținut deasupra mangalului, ca o lună roșie, și apoi le-am dat dru-mul să plutească în jos, dintre degetele mele, astfel încât mici scântei urcară către mine, iar din când în când câte o sămânță izbucnea în flăcări și fum. A fost destul de plăcut, ca și cum ai arunca pietricele în apă, sau ca atunci când te joci cu o minge pe care încerci să o prinzi într-o cupă. Am repe-tat mișcarea din nou și din nou și din nou.

Din nou și din nou, dar mâinile mele erau strânse în ju-rul taliei, iar eu mă aflam pe cuvertura patului meu.

— Apollo?

Nu veni nici un răspuns. Am auzit pe cineva mișcându-se și m-am gândit că este Dyonisus. Însă la mine ajunse glasul lui lonides.

— Sunt eu, fetiță. Culcă-te la loc.

Mai târziu în acea zi a trebuit să „apar” din nou. Am început să înțeleg că lonides era foarte atașat de reprezentațiile pline de dramatism, o artă cu propriul său limbaj, nu doar cel vorbit pe o scenă în fața publicului, ci și

cel al actorilor atunci când sunt singuri sau însoțiți doar de regizorii pieselor. Am început să fiu îngrijorată de faptul că, în modul nostru de a trata cu zeul sau cu zeii, folosim un limbaj mult mai adecvat genului modernist de dramă, căreia, după cum mi se spune, îi lipsesc demnitatea și sentimentul de religiozitate, fiind interesată mai mult de problemele lumești ale oamenilor. Prin limbajul utilizat de lonides, am început să înțeleg modul în care se schimbaseră împrejurimile oracolului. Am observat cât de neîncăpătoare este clădirea ce adăpostește oracolul și lipsa locurilor suficiente pentru spectatori. Mi-am dat seama că în Delphiul de demult acest loc fusese unul mult mai sim-plist, nu mai mult decât un oracol de sat, poate. Dar Apollo îl alesese dintre celelalte, ucisese monstrul care-l păzea și – indiferent cu cât timp în urmă – crease condițiile care au per-mis ca adevărul său să fie grăit aici. Puțin câte puțin, faima sa s-a răspândit în lume, iar profețiile rostite aici au început să fie crezute din ce în ce mai mult, căci cuvintele rostite aici erau privite întotdeauna ca păstrătoarele adevărului. Și noi? Noi, oamenii moderni? Noi am transformat totul într-o piesă, cu scenariu și distribuție, cu trivialități astfel încât și oracolul să se asemene cu împrejurimile sale. Singurul lucru care strălucea acolo era aurul, nu și cuvintele. Eu am rostit cuvinte, dar nu am știut că le-am rosti. Erau cuvintele zeu-lui, în afara celor rostite de lonides.

Cu un fior brusc mi-am amintit. Lonides răspunsese ce-lor doi romani după cum dorise el. Și eu. Zeul nu avusese nici o legătură cu acel răspuns. Lonides ar fi trebuit să se re-zume la porumbeii săi. Apoi lonides apăru să mă ducă din nou la templu.

— Lonides. Am dat naștere unei blasfemii.

— Da.

— Văd că iei totul cu mult calm.

— Aproape tot ce facem noi legat de zei este o blasfemie, dacă vrei să folosești acest cuvânt. Adevărul unui zeu este blasfemie pentru alt zeu.

— Nu face pe deșteptul.

— Ceruri! Și de ce nu?

— Pentru că eu așteptam din partea ta o alinare, asta este tot. Văd că nu poți să-mi oferi asta, sau nu vrei.

— Dar am făcut-o deja! Nu mă asculți? Uite ce este, aruncă o privire asupra prăzii.

— Asupra ce?

— Asupra prăzii, a răsplatei. Acei doi romani – of, zei! Ar trebui să vezi punga pe care au lăsat-o Fundației și colierul pe care l-au lăsat pentru tine. Iar atenienii, dragii și plictico-șii ateneni, orașul inimii mele pentru toți acei profesori, doc-tori și cercetători pe care-i adăpostește, ei au lăsat un trepied, destul de elegant după părerea mea. Ne-a fost înmânat așa cum a fost lucrat el. Nici unii dintre noi nu mai suntem ceea ce am fost. Și, că tot a venit vorba, ție ți-au trimis un alt co-lier. Dar să nu te temi că ai prea multe. Prima Doamnă – prima moluscă – avea o înțelegere cu Leontes, bijutierul. El poate preschimba orice în bani căci, bineînțeles, nu poți umbla tu însăți să vinzi aceste lucruri.

— Prada.

— Exact așa cum am spus. Ah, și încă nu te-am felicitat – așa că o fac acum – pentru spectacolul tău de ieri. Ai fost superbă, draga mea.

— Ieri? Dar ieri nu am făcut nimic!

— Nimic? Răspunsurile pentru toți acei oameni insignifianți?

— Dar am adormit.

— Mie mi s-a părut că erai destul de trează – exact cât trebuia pentru o a avea tentă numinoasă în voce, care să transmită o totală convingere.

— Numinoasă?

— Un cuvânt utilizat de romani, înseamnă fantomatic. Ai încredere în ei, sunt cei mai superstițioși oameni din lume. Numai zeii pot ști cum de au ajuns acolo unde sunt. Dar când i-ai răspuns femeii care vroia să știe despre fata ei moartă, cu toții au început să plângă. Aproape că am plâns și eu. De unde ai știut că pe copilă o chema Lelia?

— Ce copilă?

— Oricum, draga mea, avem niște clienți extrem de mulțumiți, încă nu sunt sigur dacă nu cumva punctul tău forte se află în a răspunde oamenilor simpli, și nu celor importanți! Fe-meia aceea și-a scos propriii cercei și i-a adăugat drahmelor pe care le plătise deja. Nu că ar fi cine știe ce cercei – spune ea că sunt din argint. Leontes ne va spune sigur.

— Nu știu despre ce vorbești. Eu eram adormită! Nu mă poți crede?

— Dacă așa spui tu, desigur. Dar dacă doar fapul că presari frunzele de laur peste mangal și că inhalezi fumul lor te aduce în starea asta, mă întreb cum te-ai fi descurcat în vremurile de odinioară? Pythiile de demult obișnuiau să mes-tece frunzele de laur, frunze verzi. După cum cred că ai observat, nici un animal nu paște frunzele de laur, nici chiar insectele nu se ating de ele. Știu cu toții, îmi doresc să fi știut și noi, dar acum este vremea să te pregătești.

• V •

Lonides spusese că își dorea să fi știut, dar eu nu cred. Începeam să-l înțeleg. Mintea sa era în mare parte un fel de cochilie de opinii și subterfugii fragile, în interiorul cochiliei se afla o minte cu păreri deja formate și închisă în fața schimbă-rilor, căci principala lui teză era aceea că *el știa deja.* În interiorul cochiliei existau și opinii contrare, pe care le gândea o dată cu opusurile lor, astfel încât să nu trebuiască să creadă în niciuna dintre ele. Am început să-mi dau seama că oracolul, la fel ca lonides, era înconjurat de contradicții. Indiferent de ce se afla în centrul oracolului, acum credeam, nu simțeam că *știu* că acea inimă misterioasă a sa, care adesea vorbea în ghicitori astfel încât doar o preoteasă înțeleaptă și umilă să poată alege interpretarea corectă, era conectată cu acel centru ascuns al existenței și că, uneori, glăsuia.

Acea zi era cea de-a treia zi de profeții, iar lonides îmi spuse că ar fi amânat-o dacă ar fi știut că vor veni doar două persoane cu întrebări și dacă ar fi știut că vremea va fi atât de închisă. Mi se pare prostesc să descriu din nou tot ceremonia-lul care avea loc în afara templului – Pythia înfășurată în veș-mintele ei, carul pe care nu-l văzusem niciodată și solemnul ritual al Coborârii, însă, așa înfășurată cum eram și fără să văd, mi-am dat seama că de data aceasta carul nu mai era același și, din moment ce nu am auzit zgomotele unei mulțimi, am îndrăznit să privesc. Am descoperit că mergeam într-un car obișnuit și destul de murdar. Carul avea un singur vizitiu și era tras de un cal păros și încet. Asta este bine. Este exact așa cum trebuie să fi fost în vremurile de demult, imediat după ce zeul a ucis monstrul. Mi-am imaginat că într-o zi ca-rul acesta va fi

singurul vehicul care mă va duce la peșteră și că preotul lui Apollo va trebui să-l mâne el însuși. Dar acum ploaia cădea din cer, bătând pe mantaua mare pe care se gândiseră să o înfășoare înjurai veșmintelor mele, iar eu nu-mi doream decât să ajung în peșteră și să mă adăpostesc de ploaie. La un moment dat calul se opri, rămânând acolo, în mijlocul străzii pustii, și eu aproape că am țipat la vizitiu să pornească mai departe. Când am ajuns la portic, lonides în-suși mă coborî din car, murmurându-mi la ureche:

— Nu te pot ridica. Va trebui să te ajuți singură.

Odată ajunsă înăuntru, am lăsat mantaua să cadă la pă-mânt, și am văzut treptele coborând dinaintea mea. În ciuda pelerinei, eram udă și irascibilă. I-am vorbit pe un ton tăios lui lonides, numindu-l Ion, întrebându-l de ce nu a avut atâta minte încât Pythia să nu trebuiască să suporte ploaia, iar el mi-a răspuns că Pythia, cu ajutorul zeului, ar trebui să fie capabilă să se ferească de o simplă ploaie, însă acolo, pe treptele ce conduceau spre oracolul zeului, acest lucru nu era ceva edificator. Mi-am dat seama de asta în timp ce co-boram treptele ude și alunecoase și zeul a făcut în așa fel în-cât să cad, lucru pe care eu îl meritam, deși lui lonides, care era la fel de vinovat ca mine, nu i-a făcut nimic. Mi-am amintit vorbele tatălui meu, spuse cu foarte mult timp în urmă: „în astfel de cazuri, draga mea, aproape întotdeauna este vina fetei”. Mă lovisem la cot și am rămas în picioare în fața trepiedului, frecându-mi locul dureros. Presupun că durerea și întârzierea – lasă să aștepte și ei!

— M-au făcut să cercetez atent perdeaua agățată în partea din spate a grotei, deși nu m-am apropiat de aceasta. Acum am observat faptul că era o reprezentare a luptei dintre Apollo și monstru, într-un mod care chiar și eu îmi puteam da seama că se inten-ționase a fi arhaic. Dar înainte nu observasem că acolo erau de fapt două perdele, una lângă cealaltă, acționate de niște sfori. Tot ce trebuia să

faci era să tragi de una din aceste sfori pentru a da la o parte perdelele și să scoți la iveală ceea ce acopereau acestea. Mi-a trecut prin minte să fac asta și să rezolv o parte dintre misterele lui Apollo. Dar în timp ce mă gândeam la asta am auzit glasul lui Ionides:

— Crates din Corint – of, prosperul Corint – imploră zeul să-i spună...

Am uitat exact ce dorea Crates. Însă a primit o profeție rostită brusc de gura servilă a lui Ionides, care menționa mari sume de bani. Cealaltă persoană care dorea un răspuns din partea zeului a fost un fermier a cărui moșie era, după cum spunea el, „bolnavă”, iar el vroia să știe ce ar trebui să facă. Am început să simt că eram foare nedrepți. Ionides urcă scările, privi strada și se întoarse:

— S-a terminat. Voi rechema carul.

Mă gândeam să-i spun să nu se mai deranjeze, căci voi merge pe jos. Noi doi, împreună, ne-am fi putut plimba pe jos, el cu simbolurile sacre de pe brațe, eu cu voalul prins lejer în jurul gâtului și cu chipul dezgolit, precum actorii unui tea-tru de păpuși care ies din cabinele lor atunci când se încheie spectacolul și se amestecă cu publicul lor. Mi-am spus că oracolul ajunsese să semene foarte mult cu un astfel de teatru.

Dar pe de altă parte, întotdeauna au existat suspiciuni și îndoieli cu privire la oracol, chiar și în zilele sale de început. Acei hexametri străvechi – adevărul fie spus – nu erau chiar atât de buni. Ca profeție, aceștia aveau un dublu înțeles, nu era nici o îndoială asupra acestui fapt. Fie zeul își trimitea râ-sul acela plin de exuberanță, fie „căderea unei case”, fie o interpretare atât de subtilă, încât putea înșela pe oricine. Toate acestea erau de la sine înțelese. Nimeni nu se aștepta ca oracolul să exprime altceva în afara ghicitorilor, iar dacă îl con-sultai îți asumai șansa de

a înțelege adevărata semnificație a profețiilor, însă mai era ceva. Hexametrii nu erau foarte buni, cu toate că Apollo era zeul artelor, al poeziei! Oare de ce ver-surile sale erau inferioare celor ale lui Homer? Oare de ce o mulțime de poeți puteau crea versuri mai bune decât Apollo? Exista, oare, un răspuns la toate aceste întrebări? M-am gân-dit la prima mea întâlnire, groaznică, cu oracolul, cu zeul, și la cum acesta îmi însângerase gura. Poate că o parte dintre profețiile unei Pythii erau întotdeauna pătate de sânge, co-rupte inevitabil de moralitatea acesteia, astfel încât zeul ne-muritor putea să se folosească de ea doar în măsura în care accepta ea, la fel cum un flaut poate fi folosit doar în gama sa muzicală. M-am gândit că acesta ar putea fi răspunsul.

Lonides aștepta.

— Am chemat carul. Acel corintian... bună afacere. Ne-am furișat acolo sus...

— Și acolo jos.

— Da. Te-ai rănit? Ar fi trebuit să investigăm mai mult. Am detectat la el o anumită proastă dispoziție. Pe bună dreptate a fost deranjat de faptul că s-a aflat printre cei care au invocat oracolul în cea de-a treia zi. Aceşti mari negustori nu agreează să aștepte și chiar ne-a spus-o. A trebuit să-l invit la cină în palatul Pythiilor.

— Oh, nu!

— Va trebui să o faci. Ne aflăm în Delphi, nu în vreun târg de țară plin de prostănaci. O tușă de mister, draga mea. Crezi că te poți descurca?

— Cred că suntem chiar imorali! Vreau...

Să plec. Dar unde? Lonides era destul de inteligent pen-tru a înțelege ceea ce rămăsese nerostit.

— Acesta este genul de lucru asupra căruia trebuie să me-ditezi, draga mea Primă Doamnă. Aceste ocazii, când

lucrurile par să scadă și să devină sordide, sunt foarte obositoare. Noi ne ducem viața în funcție de Marile Ocazii. Vei vedea. Până la urmă, există una în fiecare lună. Nu-ți este deajuns atât? În ceea ce mă privește pe mine – ei bine, presupun că sunt un șarlatan bătrân – sau, ai putea spune, un bărbat foarte onest care înțelege ceea ce face și – aici lonides im-primă brusc o notă de pasiune în argumentul și opinia contrare – care realizează că singurul lucru care contează este oracolul, oracolul și iar oracolul! Dacă reușești să conservi asta, atunci totul se va păstra.

Delphi era ciudat. Devenise un orășel mic, aproape părăsit și mort pe durata celor trei luni de iarnă – Dionysos era bine venit –, însă mustind de viață în celelalte luni ale anului. Populația scăzuse constant. Aproape o treime din case erau goale, în afara perioadelor de festival, când erau rezervate pentru vizitatori. Moșierii din împrejurimi – dar nu și tatăl meu, care prefera să meargă cu bacul în Corint – își cumpăra-seră case prea mari pentru oameni prea puțini, și, cel puțin într-un caz, chiar și câte un templu era abandonat Acești oa-meni și familiile preoților zeilor erau, îndrăznesc să spun, încă vii și formau societatea noastră. Noi, femeile, puteam merge cu chipul descoperit. Asta din cauză că adoptasem ci-vilizația ateniană de demult. Unii oameni, cred eu, erau chiar bucuroși că nu trebuiau să-și țină femeile cu chipurile acoperite, căci astfel erau scutiți de costul vălurilor pentru acoperi-tul chipului. Poporul nostru, ca întregul Hellas, în afara câtorva orașe favorizate, știa ce înseamnă sărăcia. Câteodată m-am întrebat chiar și eu când se va sfârși această situație și m-am gândit să-l întreb și pe Apollo, dar știam deja prea multe despre oracol pentru a mai crede că merita să întreb, însă l-am întrebat pe lonides. S-a întâmplat la cina oferită im-portantului negustor. Acesta venise însoțit de o femeie cu chi-pul dezgolit și foarte frumoasă. Nu cred că era soția lui – sau,

cel puțin, nu principala sa soție. La cină au mai fost prezenți Aristomâchus și soția lui, Demareta. Ei erau doi dintre moșierii locali, de care am vorbit, deși nu unii dintre aceia care-și luaseră drept locuință de oraș un templu. Demareta era foarte vorbăreață, lucru cu care nu erarn încă obișnuită la o femeie. Aceștia doi chiar aveau nevoie de o casă de oraș, căci, cu fiecare an ce trecea, zona de sat devenea tot mai periculoasă. Soțul ei i-a spus că nu trebuia să vorbească despre astfel de lucruri, dar apoi, după cum am observat eu, el a început să discute exact despre același lucru, explicându-l totodată.

— Este vorba de macedoneni. Trebuie să-și apere granițele, iar asta înseamnă să se înțeleagă cu Epirul. Dar munții sunt plini de tâlhari. Nu știu, Primă Doamnă. Unii sunt iliri, alții sunt din – ei bine – chiar și din Aetolia, și mulți alți oa-meni de nimic, veniți de pretutindeni și din diferite motive! De fiecare dată când macedonenii fac câte un raid de-a lun-gul graniței lor sudice, noi simțim efectul acestuia printr-o creștere a nelegiuirilor. Acum, ceea ce nu-mi place este că acești tâlhari nu se mai răfuiesc între ei și operează, mai mult sau mai puțin, oriunde vor.

Corintianul a fost cel care i-a răspuns.

— V-ați plâns guvernatorului? Nu este rău pentru un roman. Un dar ar fi indicat pentru ca acesta să trimită trupe sau chiar să organizeze o expediție punitivă. Eu îl cunosc și-i voi vorbi despre această problemă. La urma urmelor, mereu se plânge că oamenii săi nu au nimic de făcut acolo în Pelopones.

Lonides se schimbă la chip. ▫ Soldați romani?

— Nu văd ce este rău în a angaja oamenii în funcție de calitățile lor.

— Vreți să spuneți, bunul meu domn, că romanii pot lupta, în timp ce elenii, și chiar macedonenii, nu o pot face?

— Da, la asta se rezumă totul. Eu sunt realist. Un negustor trebuie să fie realist. Este foarte bine ca preoții și mica no-bilime să venereze vechii zei, în timp ce munca zilnică este făcută de sclavi, dar cu negustorii lucrurile stau altfel. Când v-ați referit la soldații romani în acel mod obraznic – iertați-mă, doamnelor –, v-ați comportat într-un mod care, în negoț, v-ar costa o avere. Voi, grecii...

— Nu sunteți și dumneavoastră tot grec?

— Nu vă puteți da seama din modul în care vorbesc? Sunt fenician. Nu, voi, grecii, puteți fi viteji, dar, în general, atunci când vă luptați între voi.

Aristomachus se înroși. Poate că se simțea lezat.

— Nu sunt sigur că părerea dumneavoastră este la fel de bine venită ca dumneavoastră.

Era rândul meu.

— Dar spuneți-ne despre romani. Noi vedem foarte puțini aici, iar când vin la noi, vin pentru a consulta oracolul, desigur. De ce sunt atât de buni în arta războiului?

— Nimeni nu știe, spuse corintianul. Dintr-un motiv anume, ei au învățat încă de la începutul civilizației lor un lu-cra pe care noi, elenii, nu l-am învățat niciodată, nici chiar acum, în prezent.

Soția corintianului surâse cu dulceață lui Ionides.

— Vă rugăm, împărtășiți-ne gândurile dumneavoastră, Mare Preot.

— Vă pot spune ceea ce gândesc. Este o părere personală. Nu am nici o dovadă. Totul se leagă de acel cap însângerat. Când au pus bazele Romei și au început să o construiască, au săpat una dintre cele șapte coline și au descoperit un cap de om, recent tăiat, încă sângerând. Locul acela mai poartă încă numele de capitoliu, care, nu-i așa, înseamnă locul capului. Ei bine, dacă așa ceva s-ar întâmpla

oricui altcuiva, acea persoană s-ar speria. S-ar speria de moarte. Ar fi foarte speriat, pentru totdeauna. Vedeți, ei nu sunt pioși așa cum suntem noi, ei sunt doar superstițioși. Gândiți-vă! Să găsești un cap de om în groapa pe care ai săpat-o și să continui să sapi. Un roman speriat este cel mai periculos lucra din lume. Vedeți voi, au început imediat. Au pornit războaie cu vecinii lor – un oraș micuț luptându-se cu altul – *căci,* dacă nu-ți împingi vecinul mai departe de tine, cine știe ce ar putea face acesta? Acesta – sau unii dintre acești vecini au și pus deja pe pământul tău un semn prevestitor de rău, iar la acea vreme cine era cel mai aproape de tine, urmărindu-te? Astfel că, ori îi împingi mai departe, ori îi obligi să ți se alăture, în același timp aranjând lucrurile în așa fel încât acesta să te recunoască drept conducător. Doar că, după aceea, pentru a fi sigur, trebuie să devii și conducătorul noilor vecini și așa mai departe. Sfârșești prin a-ți împinge teama până la Marea Roșie, într-o parte, și până la punctul nordic cel mai îndepărtat, în cealaltă direcție! Ne vor stăpâni pe toți înainte de a termina. Teama este sentimentul care face ca lumea să se miște.

— Mărite Preot, nu ar trebui s-o spun, dar îmi păreți aproape superstițios! Teama este sentimentul care face ca lumea să se miște!

— Ei bine, spuse corintianul, nu face ca lumea să se miște, asta este sigur. Dar, revin la ceea ce am spus. De ce să nu an-gajezi oamenii în funcție de talentul lor?

Din nou era rândul meu.

— Dar, bunule domn, tot nu ne-ați spus care este lecția pe care prietenii noștri, romanii, au învățat-o la începutul vremilor. În mod sigur nu aceea că trebuie să se teamă!

— Dragă Doamnă, au învățat să contopească. Doar atât. O legiune este de fapt o singură fiară. Sub comanda unui

general bun, iar zeii știu că romanii au generali buni, o duzină de legiuni se vor strânge, devenind brațele unui singur trup – trupul generalului, dacă vreți, într-adevăr, sunt o adunătură obtuză, cu o mare poftă pentru măcel, poftă pe care și-o satisfac la festivalurile organizate pentru plăcerea bărbaților, femeilor și copiilor, și pe care le numesc religie. Tot ce se găsește în Roma este împrumutat de la voi, grecii, din păcate, cu excepția lucrurilor care-i transformă pe ei în stăpânii voștri.

— Și ai dumneavoastră.

— Oh, da, Mărite Preot. Dar noi suntem un popor mic. Apoi, fenicianul, mare negustor, se întoarse spre Aristomachus.

— Și dumneavoastră, domnule, ce părere aveți despre stăpânii noștri?

— Adică despre romani? Dacă guvernatorul roman poate menține pacea pe pământurile mele de sus prin crucificarea câtorva nelegiuiți și tâlhari, atunci, cel puțin, voi obține ceva în schimbul dărilor pe care le plătesc, în ceea ce-i privește pe romani, eu nu sunt precum Doamna noastră, Pythia, și Sfinția Sa, Marele Preot al lui Apollo. Nu trebuie să ajung să-i cunosc.

— Dar nu vă deranjează faptul că vă conduc? Gândiți-vă – întotdeauna există o facțiune în Atena! Să o numesc facțiu-nea „secretă” – care dorește Domnia pentru Hellas. Un lucru foarte frumos de mâzgălit pe zidurile unui oraș plin de profesori – și chiar pe unele dintre cele mai frumoase ziduri! Indiferent cine ar fi aceștia, nu pot fi atenieni adevărați. Sunt lipsiți de gust și nici nu sunt capabili să scrie corect. De fapt, sub conducerea romană, Atena este un oraș liber! Pe de altă parte, unii oameni nu sunt niciodată mulțumiți cu ceea ce au. Dacă romanii s-ar retrage, așa cum au făcut-o nu cu mult timp în urmă, Teba

ar trece prin Atena la fel de repede ca prin sparanghelul fiert. Iertați-mă, Primă Doamnă. Cred că vinul dumneavoastră a fost adus direct din Olimp. Acel copil viclean, Ganymede, probabil că a băut pahare întregi. Este pur și simplu nectar.

— Cu toate acestea, spuse lonides, îi poți înțelege, sunt ti-neri și nu își dau seama de ce niște străini fără știință, religie, filosofie, astrologie și astronomie, trebuie să fie atât de importanți în viața lor. Haide, Aristomachus! Ești tot atât de elen precum oricare dintre noi – chiar mai mult decât majoritatea, de fapt. Nu ești de acord, măcar într-o mică măsură, cu fap-tul că fiecare om ar trebui să fie propriul său stăpân?

— Dar cine spune că nu sunt de acord?

— Aristomachus, dragule, spuse Demareta, amintește-ți ce a spus doctorul!

— A bea acest nectar, după cum l-a numit cineva, cred eu, Domnia Voastră, merită o durere de burtă. Și să nu-mi spui că nu sunt propriul meu stăpân, căci vom avea necazuri!

— Ești propriul tău stăpân în aceeași măsură în care sun-tem și noi, spuse lonides, și, într-adevăr, câteodată...

— Noi, femeile, nu suntem niciodată libere, murmură doamna feniciană. Este destul de bine.

M-am gândit că scriitorul din care citisem cu o zi înainte avea dreptate. Există sclavi naturali. Dar nu am spus nimic. Evident, corintianul gândea că este rândul său.

— Am călătorit mult, a spus el. Este o educație la fel de bună ca oricare alta. Concluzia la care am ajuns, în ceea ce privește chestiunea libertății, este următoarea: este o problemă de mărime. Cărei mărimi de grup de oameni vom aparține? Nu cred că zeii ne-au creat pentru a fi capabili de a gândi rațional, ceea ce și este aspectul asupra căruia

filosofii dumneavoastră se înșală. Să ții de un grup este un instinct. Luați-l, de exemplu, pe acel nebun Diogene, crezând că era liber când, de fapt, trebuia să cerșească pentru o bucată de pâine! Libertatea nu este un lucru simplu doar pentru că oamenii emit teorii referitoare la ea. Lucrul în sine, elabora-rea unei fraze, nu este o chestiune de gândire, ci o chestiune de simțire. Dacă sunteți liberi să vă supuneți voluntar legi-lor locale, atunci sunteți atât de liberi pe cât poate fi orice om. Dar dacă sentimentele voastre nu se întind și asupra unei entități mai mari, care face legea, atunci nu vă simțiți li-beri. Din câte îmi dau eu seama, să înveți, vreau să spun, să te educi, știind ce și cum, având experiență de viață – și cu toți filosofii voștri, la asta se rezumă totul –, este capacitatea de a avea sentimente față de o entitate mai mare. Eu simt că la voi, grecii, există un sentiment neliniștitor pe care ar trebui să-l simțiți pentru o regiune mai mare, o voi numi Panelenă! Acum puteți oare avea sentimente pentru ceva mai mare de atât?

— Ne confundați, spuse Aristomachus. Noi eram un popor al orașelor, și moșierii ca mine întotdeauna au avut case de oraș, precum și de țară. Nu poți avea sentimente pentru ceva mai mare decât un oraș...

— Iată, vedeți, spuse fenicianul. Credeți în Panelenia, dar aveți sentimente doar pentru... care este orașul dumneavoastră, domnule?

— Phocis, presupun. Deși de ani de zile nu m-am mai gândit la el în acești termeni. Tatăl meu a trebuit să vândă casa de la oraș, de aceea și am nevoie de una aici.

Era rândul meu, din nou.

— Oare romanii nu formează ceea ce dumneavoastră, domnule, numiți o entitate? Mi-aș fi închipuit că, dacă iei în

calcul granițele locului condus de ei, atunci vei descoperi că este cea mai mare țară din lume!

— Ei chiar au și o sintagmă pentru asta, spuse Ionides. O numesc *imperium romanum,* Imperiul Roman.

— Ei, deci vedeți, am spus eu, cine ar putea avea sentimente față de ceva cu un nume atât de plicticos precum acesta?

— Umblând prin lume, spuse fenicianul, întâlnești oameni care gândesc la fel ca noi, care au sentimente față de cele mai ciudate grupuri. Dar am ajuns la concluzia că oamenii s-ar lăsa conduși mai degrabă de un nelegiuit de-ai lor, oricât de dură ar fi domnia acestuia, decât de un conducător bun și drept, dar străin. Nu mă întrebați de ce. Este în natura omului. Și astfel, cu cel mai mare respect pentru dumneavoastră, trebuie să spun că nu vă place domnia romană și nu aveți nici un sentiment pentru *imperium romanum.* Ceea ce vă împiedică să mâzgăliți pe zidurile voastre „Eliberați Hellasul” sau „Eliberați Panelenica”, sau chiar „Romani, plecați acasă”, este un lucru atât de subțire, încât ar fi nevoie doar de un cap mai înfierbântat pentru a aprinde întreaga țară. Nu am dreptate?

Eu am făcut semn sclavului să mai toarne un rând de vin.

— Este un noroc faptul că în această seară nu avem și invitați romani alături de noi. Nu cred că ar fi fost foarte încântați.

— Dragă și venerată Doamnă, spuse Aristomachus, cine s-ar obosi să le spună? În afară de asta, Delphi este Delphi. Chiar și romanii recunosc faptul că noi suntem centrul lumii.

— Chiar și așa, spuse Ionides, trebuie să spunem clar că dis-cuțiile noastre sunt pur ipotetice. Nici unii dintre noi nu

suntem liberi, în ciuda lui Pitagora, nu noi alegem să ne naștem sau să murim. Doar alexandrii își pot controla soarta, într-o anumită măsură, într-adevăr, spuse el, întorcându-se și zâmbindu-mi, îmi aduc aminte că odată i-am spus Primei noastre Doamne că uneori este liberă și că, de fapt, ea este singura persoană din lume cu adevărat liberă.

— Oh, nu, lonides, nu liberă! Dar nu este cazul să spun mai multe legat de acest subiect. Dumneavoastră ați călătorit mult, domnule. Ați întâlnit o țară mai frumoasă decât Grecia?

— Am întâlnit țări destul de frumoase, Doamnă, dar niciodată femei mai frumoase.

Bărbații murmurară pentru a-și exprima acordul, iar femeia corintianului suspină și chicoti. Eu însă, din păcate, nu aveam motive să fac niciuna, nici cealaltă.

— Deci, spuse corintianul, suntem de acord că domnia romană trebuie suportată?

— Ce altceva am putea face, dacă nu să o suportăm? Spuse lonides încet.

— Nimic, spusearistomachus.

— Nimic, spuse corintianul.

— Cu toate acestea, spuse lonides, există o facțiune „secretă” în Atena. Dumneavoastră, domnule, un om care a călătorit atât de mult, nu ați auzit oare despre astfel de alte facțiuni în alte cetăți elene?

Fenicianul îl privi pe deasupra cupei sale.

— Mai exact de ce doriți să știți asta?

— Dumneavoastră, domnule, sunteți străin. Dumneavoastră puteți spune unele lucruri pe care noi am putea ezita să le menționăm.

— Am auzit, spuse acesta. Am văzut diverse lozinci mâzgălite ici și colo.

— Și ce crede guvernatorul despre asta?

— De ce ar crede ceva? In Hellas este pace.

— În afară de tâlhari, spuse Aristomachus.

— În afara piraților, spuse lonides. Soția corintianului se întoarse către el.

— Povestiți-ne despre pirați, vă rog!

— Nu am ce povesti în afara faptului că devine periculos să mai călătorești oriunde pe mare în această zonă a Mediteranei. Romanii au în stăpânire apele dintre ei și noi. În vremurile de demult, țara dumneavoastră deținea jumătatea estică a mării, dar nu mai este cazul acum. Nu vă mai permiteți.

A urmat apoi o lungă discuție despre piraterie, iar eu am fost recunoscătoare, căci eram obosită și nu doream să mai ascult nimic sau să fac altceva în afară de a mă retrage. L-am auzit pe jumătate pe fenician explicând cum, la începutul carierei sale, nu aveai a te teme decât de vasele ciudate, câteodată doar niște bărci cu trei pirați la vâsle pe care trebuiau să le trimită în larg înainte de abordaj. Câteodată, spu-nea el, îi puteai convinge să rămână în barca lor în timp ce îi plăteai. Era un fel de dare, de fapt. Dar, pe parcurs, lucrurile s-au agravat, au apărut pirați sângeroși și buni marinari cu nave care pot întrece orice alt vas, cu excepția triremelor. Acum însă, pirații erau cei care dețineau trireme, și câteodată chiar și o flotă de trireme, patrulând bucăți de mare, cum ar fi coasta vestică, de-a lungul Smyrnei, atacând și scufundând orice le apărea la orizont. Guvernele? Guvernele locale nu fac nimic – chiar și având bani sau, să spunem, resursele financiare necesare – cum ar fi cazul Delosului sau Rhodosului. Această sarcină va reveni romanilor. Deși nu sunt deloc niște marinari

înnăscuți, dar ar putea învăța și chiar au început să o facă, așa cum au aflat cartaginezii pe pielea lor.

• VI •

Ar fi obositor să povestesc festivalurile lunare ale oracolului și coborârile mele în grotă, odată atât de temute și niciodată complet dezaprobate. Uneori am dat câte un răspuns în hexametru, deși niciodată nu a fost ușor. Pentru așa ceva era necesară o anumită înălțare a spiritului, deși asta genera o și mai mare agitație decât eram eu conștientă la acea vreme. Realitatea era că acest gen de răspunsuri versificate nu mai fuseseră folosite de generații. Când vestea că Pythia folosea din nou propriul limbaj al lui Apollo ajunse în Atena, chiar dacă nu tot timpul, a existat un nou motiv pentru ca oracolul să fie vizitat. Imediat lonides a început să-și limi-teze propriile răspunsuri și a început să dea direct răspunsurile mele celor ce consultau oracolul. Am fost flatată de acest lucru și chiar și acum mai cred că unele răspunsuri au fost foarte reușite, dar nu le voi reda. Lonides chiar m-a amenințat uneori că le va menționa într-o carte. Există un număr de colecții care cuprind răspunsurile noastre – nu ale mele, ci ale oracolului – despre care cred că se poate spune că au fost „publicate" de-a lungul generațiilor, deși doar Fundația se afla în posesia copiilor și nu permitea „lecturarea atentă a acestora fără acordul său". Nu știu de ce găseam această frază atât de nostimă și de ce o utilizam atât de des, încât lonides îmi spuse că deveneam plictisitoare. După prima mea coborâre terifiantă în grotă, am descoperit că încă mai simțeam venerația pe care cineva o simte atunci când intră într-un templu sau chiar atunci când stă în fața unui templu, în starea pe care Fundația o numește „reculegere". Mi se pare că după – îndrăznesc să-l numesc „violul" asupra mea –, zeu-lui i s-a părut suficient și, supusă cum eram,

puteam fi îndru-mată cu cele mai blânde atingeri. M-a făcut să înțeleg acea piesă a lui Euripide mai bine decât reușise poetul însuși! Într-adevăr, când am urmărit-o – căci a trebuit să stau lângă preotul lui Dionysus în timpul dramaticei reprezentații –, am plâns la adăpostul vălurilor mele, fără a putea spune dacă am plâns de fericire sau de tristețe. Acestea sunt misterele. Se prea poate, după cum obișnuia să spună Ionides în zilele sale cele mai cinice, ca aceste vechi legende să nu ascundă și să nu releve adevăruri religioase profunde, ci mai degrabă să afirme direct cele mai mari adevăruri umane, care pot fi la fel de valoroase. Dar cred că Ionides se schimba. Am descoperit în ceea ce spune el câteodată că nu toate religiile erau niște prostii, și nici toate obiceiurile lor, și că universul locuit de noi era un loc mai straniu decât credeau câteodată oamenii. Odată mi-a spus că nu trebuie să considerăm înțelepciu-nea noastră modernă ca pe un fapt de la sine înțeles, ca pe un fapt final.

După festivalul din acea primă lună am fost uimită nu doar de numărul darurilor lăsate pentru mine, ci și de varieta-tea acestora. Cred că am menționat ce daruri bogate erau cele lăsate de cei doi romani. Dar celelalte daruri mergeau până la cele mai umile, dacă asta este direcția corectă, până la legume și chiar până la un iepure mort. Pe măsură ce lu-nile treceau și Ionides ducea podoabele la bijutier în numele meu, am descoperit că devin rapid o femeie bogată. Acum am înțeles de ce apartamentele Primei Doamne cuprindeau un bufet zăvorât, un cufăr modern zăvorât și, extrem de interesant, un cufăr foarte vechi care părea că geme de bogății când l-am deschis. Ionides jura că nu-l mai văzuse niciodată și l-am deschis împreună cu o nerăbdare plină de venerație, să spunem; căci chiar și apartamentele Pythiilor avea ceva din aerul grotei. Plin sau nu, am deschis cufărul și am descoperit că înăuntru se aflau

doar niște cărămizi. Acestea aveau niște semne ciudate pe ele, ceea ce îl făcu pe Ionides să strige. Erau la fel cu cele utilizate de cretani în vremurile de demult, Ionides îl chemă pe Perseus care ne traduse acele semne. Ne-a spus că erau o listă de lucruri și că rezonabil era să considerăm că lista se referea la lucrurile conținute cândva de acel cufăr; lingouri de aur, dacă puteai crede asta, picturi și o că-delniță. Perseus se opri la mijlocul propoziției și se înroși la chip, încât eu am crezut că va face o criză de apoplexie. În loc de aceasta, a izbucnit, sacadat:

— Nu înțelegeți? Lingouri de aur! Acest cufăr făcea parte din comoara trimisă de Cresus oracolului. Vă amintiți – erau centuri și coliere pentru Pythia și, în mod clar, unul sau două lingouri. Asta este – și era ciudat să vezi cum cuvintele scrise pe acele cărămizi îl făcură să creadă, pentru un moment, că bogățiile erau încă acolo! –, în mod sigur a primit și ea un lin-gou sau două. Scrierea este cea folosită de hitiți. Asta este tot, oh, șase sau șapte sute de ani vechime – incredibil!

Nu-l mai văzusem niciodată pe prietenul nostru, Perseus, atât de agitat. Era înduioșător, căci acolo nu mai exista aur, ci poate doar ceea ce Platon ar numi Ideea Aurului. Ionides a numit-o astfel, cu oarecare amărăciune, după ce și-a revenit din excitația provocată de deschiderea cufărului, cu ben-zile sale de metal și cu încuietorile sale. Ionides își reveni, ținându-ne o scurtă lecție despre hitiți, cum descoperiseră aceștia fierul și cum cuceriseă tot teritoriul, până în inima Egiptului, căci armele lor erau moderne. Mi-e teamă că Ionides este un atenian tipic pentru vremurile noastre, adică un profesor. Dar când am aruncat cărămizile cu înscrisurile lor ciudate, când am curățat cufărul și i-am uns balamalele, acesta a devenit un suport foarte bun pentru banii pe care Ionides mi-i aducea mie după întâlnirile sale cu bijutierul.

Ar trebui să adaug faptul că atunci când am găsit cufărul ve-chea sa cheie se mai afla încă în broască, dar s-a rupt după câteva încercări de a o folosi, așa că a trebuit să aducem un lăcătuș care să ne făurească una nouă. Așa că iată-mă deci o femeie bogată, dar fără nimeni căruia să-i las bogăția mea. Nici de cheltuit nu o puteam cheltui, căci deși apartamentul Pythiei era plin de bogății, ele nu aparțineau Pythiei, spunea lonides zâmbind cu zâmbetul său trist, ci „Ideii de Pythia, iar tu, draga mea, ești copia sa individuală”.

— Și tot ce este în acest cufăr?

— Îți aparține. Nimeni nu ar contesta asta. În cele din urmă, de câte ori îți dau ție un dar, îmi dau și mie unul. Dacă ce-i al tău nu-i al tău, atunci unde ajungem?

În ceea ce-i privea pe oamenii din afara Delphiului, am început să înțeleg natura extraordinară a credinței lor în mine. Și dacă tot vorbim despre asta, a credinței lor în oricare Pythie! Dar în mintea lor parcă ar fi existat o singură Pythie, și anume cea originală. Este posibil să fi auzit – și chiar au auzit – că existau trei Doamne de când am ajuns eu la oracol. Au auzit, au înțeles și cu toate acestea credeau tot într-o singură Pythie, acea Pythie! Auziseră că două din cele trei doamne muriseră, dar într-un fel această veste fusese ajustată în mod misterios la ceea ce simțeau ei. Dacă două femei muriseră, ei bine, însemna că Ea, Pythia, nu murise – nu pot explica această gândire căci nici eu nu am înțeles-o vreodată. Dar cum rămâne cu mine? Să spunem că atenia-nul simplu s-ar putea să fi împăcat ușor credința sa în Pythia cu ilogica sa, pentru că, probabil, s-a gândit la această chestiune doar de câteva ori pe parcursul vieții, și asta dacă a avut vreo întrebare pentru oracol. Dar eu – cum mă vedem eu? Oare credeam în ceea ce făceam? Sau, mai degrabă, din mo-ment ce nu făceam nimic, credeam oare în ceea ce îmi făcea mie cineva, ori

ceva? Câteodată femeile sunt isterice, fac și spun cele mai ciudate lucruri. Dar această remarcă va circula învârtindu-se în cerc – și poate că adevărul vieții și minciu-nile se află exact în acele lucruri ciudate pe care le fac și le spun femeile atunci când sunt isterice. Poate că am fost isterică prima dată când, învăluită, am coborât treptele ca spre propriul meu mormânt. Ca o boală. Sau posedată de un zeu. De El. El. A fost un lucru asupra căruia am meditat. M-am decis curând că cel mai rezonabil lucru pe care-l puteam face era să mă sacrific lui Apollo cu regularitate. Să vorbesc cu el când vroiam eu. Dacă avea ceva de obiectat față de impertinența acestei abordări, atunci avea la dispoziția sa toate mijloacele prin care să-și facă știută dezaprobarea. Existase o mare brutalitate în violul său asupra mea sau în isteria mea. Până la urmă, el își demonstrase posesia asupra mea. Îmi da-tora ceva; o afirmație complicat de făcut în prezența unui zeu! Răspunsul pe care nu-l aștept ar putea fi dureros – extrem de dureros! Dar ajungi într-un punct, da, un punct plin de pustie-tate și praf, în care neliniștea și îndoielile se învolburează până când puterea lor scade, lăsându-le să se aștearnă în grămezi necurățate. Da, punctul acela este un loc, iar riscul ace-lui răspuns dureros revine. Mai sunteți acolo, domnule? Odată mi-ați întors spatele sau eu v-am întors spatele. Tu, Zeule, Zeule, Zeule! Aș putea striga în hexametri, în latină, în bitită, dar care ar fi diferența?! Oh, sufletul meu, cum oare să rămân tăcută? Aha, recunoști asta, nu-i așa? Creusa, vio-iată, mâniindu-se pe zeul care a violat-o și care l-a născut pe Ion pentru a deveni preotul templului său.

Această piesă s-a jucat exact acolo pe deal. Eu am fost acolo, după cum v-am spus, încadrată de Preotul lui Dionysus și de lonides, Preotul lui Apollo. Nici un bărbat nu poate înțelege ce este violul. Nimeni din public nu a înțeles. Acest subiect nici măcar nu se „învârte în jurul cozii”, dar

se învârte în cercuri. Noi o cosmetizăm. Lonides mi-a spus dinainte care este subiectul piesei, prima mea piesă, el mi-a arătat cartea din bibliotecă, însă el nu avea dreptate în ceea ce privește subiectul. Eu înțelegeam ce simțea personajul. Cum să vă explic mai simplu? El o răvășise. El îmi răvășise măruntaiele, iar gura îmi sângerase. Femeie isterică.

Așa că, iată-ne, timpul scurgându-se în josul dealului. Aveau loc jocurile delphiene, alergări și sărituri. Toate pentru zeu și premii. Vizitatorii sunt cei care plătesc premiile, de fapt, deși și acestea, ca tot restul, nu sunt ceea ce par. Eu a trebuit să-mi fac apariția, dar niciodată în viață nu am fost mai plictisită. Când alergătorii au venit la noi să-și primească premiile, nu am știut unde să privesc. Oricum, toate acestea erau bune pentru afaceri, iar dacă Delphi își păs-trează aparența de prosperitate în fiecare lună, când Doamna grăiește cuvântul zeului și în timpul jocurilor când rămâne tăcută, atunci orașul înflorește. Ai crede că negustoria nu va înceta niciodată. Dar apoi vine iarna. Oficial atunci totul se termină pentru Dionysus, sau v-am mai spus asta? De fapt, în acea perioadă Delphi se stinge pe picioare. Locul devine chiar mort. Noi, localnicii, cinăm unii cu ceilalți și ne prefa-cem că suntem la fel de civilizați ca și atenienii, dar nu pu-tem trece niciodată complet peste sentimentul că nu suntem tot atât de moderni, ci suntem sfinți. Acest fapt ia toată bucuria conversației de petrecere, iertat să-i fie unei femei bătrâne și frivole.

Destul de uimitor, Ionides a fost cel care mi-a definit statutul pe care-l dețineam.

— Draga mea, Arieka – căci atunci când eram singuri el mi se mai adresa, din când în când, pe numele de botez –, nu există nici o femeie în Delphi care ar îndrăzni să refuze o invitație din partea Primei Doamne! Și chiar putem mări această zonă. Nu există nici o femeie, nici măcar în Megara, probabil nici în Teba și *în mod sigur* nici în Corint, căci toți

fiind implicați în negustorie venerează orice instituție mai veche de o zi – iar tu i-ai putea aduce aici, cu bacul tatălui tău, în roiuri, doar cu un semn. O vei face?

— De ce?

— Pentru că ar mai întrerupe monotonia iernii. Și în plus, în plus, mi-ar fi de folos.

— Nu vrei să-mi explici?

— Oh, dragă. Nu cred că ar trebui. Pe de altă parte – să spunem că mi-ar fi de folos să discut cu alți crescători de porumbei.

— Te referi la adunarea de informații. Dar în întreg acest se-zon nu pot să-mi amintesc vreo întrebare la care ceea ce știi tu despre lume să fi ajutat sau afectat în vreun fel răspunsul.

— Mă rănești cu aceste vorbe.

— Îmi pare rău.

— Nu. Nu vreau să te schimbi. Ești mult prea sinceră.

— Oh, dacă ai ști!

— Îndoieli? Cu toții le avem. Eu nu mă refeream la asta. Eu mă refeream la atitudinea ta față de întreaga situație. Nu poți vedea ce se întâmplă?

— Nici nu trebuie să văd.

— Romanii.

— Pirații.

— Tâlharii.

— Zeul nu pare interesat de aceștia.

— Iată, vezi? Chiar ești prea sinceră, îl restricționezi pe zeu la a avea grijă de oile rătăcite sau la a găsi colierul pierdut al bunicii cuiva.

— Acestea sunt întrebările pe care le primesc.

— Arieka – Primă Doamnă –, nu-l poți oare constrânge pe zeu?

— Nu am auzit niciodată de așa ceva! Nu sunt sigură...

— Așteaptă. L-ai citit pe Theocritus?

— O parte.

— Simaetha?

— Fata care-și vrea iubitul înapoi? Oh, lonides! Ce blasfemie!

— Desigur că nu rnă refer la magie. Dar cumva răspunsurilor zeului le lipsește o anumită universalitate.

— Dar vina pentru asta, dragă lonides, nu este a zeului.

— Ci a întrebărilor?

— Da.

— Mă întreb ce ar spune lumea dacă ne-ar auzi? Vrei săți spun adevărul despre situația ta?

— Sună periculos.

— Chiar este. Tu îmi ceri mie să măsluiesc întrebările, iar eu îți cer ție să măsluiești răspunsurile.

— Cred că ar fi mai bine să pleci.

— Nu. Gândește-te.

— Nu.

— Gândește-te la ce ți-am spus. Nu te voi mai ruga din nou.

Era adevărat că zeul mă violase. De asemenea era adevărat că îmi întorsese spatele, cu ceva timp în urmă, și că și acum părea să facă același lucru.

— Nu pot, Ion. Nu se pune problema că mă tem de consecințe, ci din cauză – nu știu nici eu de ce.

• VII •

În acea noapte, după ce el plecă, am încercat să fiu filosof, dar fără a ști cum. Zeul era. Lonides mi-a spus că în Egipt aveau un nou zeu, unul format de filosofi din rămășițele a trei vechi zei. Mi-am propus să-l întreb pe Lonides numele acestui nou zeu, iar Lonides mi-a spus că se numea Serapis. Însă trebuie să fi fost o greșeală. Problema cu vechii zei este aceea că, dacă îi reunești, ei se vor lupta. Până la urmă, comportamentul lui Ares și al Afroditei pe acea câmpie bătută de vânturi era necuviincios. Nu poți ajunge nicăieri prin alcătuirea unei adunături de zei, pentru că înseamnă să privești în două direcții în același timp și astfel rămâi blocat. La un moment dat în gândurile mele mi-am amintit cum zeii îmi întorseseră spatele – dar în același timp mi-am amintit că lucrurile se schimbaseră. Ei îmi întorseseră spatele – sau eu mă întorsesem de la ei, ca de exemplu atunci când ai o mică pictură a zeului tău favorit și o întorci cu spatele la tine astfel încât să nu poată vedea ce faci. Asta înseamnă că și pe când eram doar o copilă nu am avut prea multă credință – nu am avut mare nevoie de olimpieni. Oare acel vid pe care l-am simțit și în care am zăcut îndurerată este posibil să fie un fel de zeitate? Nu. Un vid este un vid, este goliciune. Am simțit cum îmi îngheață pielea de pe spate. Eram o necredincioasă. Eram anatema. Rapid mi-am rearanjat gândurile până când acestea au devenit acceptabile – Zeus, Tatăl oamenilor și al zeilor, Artemis cea nemiloasă, Hera, soția geloasă, din cauza căreia toate soțiile sunt ge-loase, din câte îmi pot da eu seama – sau invers, îmi doresc, chiar îmi doresc să mă fi născut băiat; nu datorită liberații de a călători oriunde, ci datorită libertății de a gândi orice, de a

urma orice gând oriunde m-ar conduce acesta dacă asta înseamnă logica. Mi-am pus în minte să-l întreb pe Ion, Cât de tipic pentru o femeie! Dar mă deosebeam de celelalte femei prin faptul că eu nu-l credeam pe Ion, sau, cel puțin, în unele cazuri nu-l credeam. Oare în ce crede Ion? În foarte puține lucruri, dacă e să creadă în ceva, iar aceste lucruri se schimbă pe măsură ce vorbește, urmând cuvintele spre un fel de inteligență. Orice pentru un zâmbet. Dar el nu considera olimpienii ca pe un lucru grecesc. Oh, da! De când îl cunosc, lonides s-a schimbat. La începutul relației noastre el mi-a permis să văd că nu crede nici măcar în Tatăl tuturor, însă acest lucru nu-l dezvăluia și străinilor – barbarilor – căci asta îi diminua dragostea reală pe care am descoperit că o simte pentru Hellas, pentru ceea ce este grecesc, acel cata-log de nume sonore de la începutul vremurilor, nume cum nu mai întâlnești în nici un alt loc de pe pământ. Dar de cu-rând mi se părea că poate a început să creadă puțin și cred că a fi preot, așa cum este el, este ceva real. Așa că fără Ion sau fără întrebări din partea mea care i-ar putea perturba abordarea învechită asupra misterelor. Lasă-l să continue să creadă că, în ciuda romanilor, într-o zi Grecia, Hellasul vor reveni la ceea ce erau odinioară.

Dacă nu Ion, atunci cine? Exista doar un singur răspuns. Zeul. Întreabă oracolul în numele tău! Întreabă oracolul dacă există cu adevărat! Ce prostie mai era și asta? Un paradox, ast-fel s-ar numi? Și atunci, vidul. Și hexametrii. Și, din când în când, oracolul care părea că funcționează, în general toate acestea erau ceea ce Ion numea clauza de scăpare, întotdeauna exista în răspunsuri ceva ce putea fi interpretat în mai multe feluri. Chiar dacă eu eram sigură pe răspuns, Ion transmitea cuvintele modificându-le subtil, temperând siguranța și sugerând o alternativă. Oh, da! Între noi eram inteli-genți. Și câteodată norocoși. Dacă

adăugați ocazionalul noroc la serviciul de informații împărtășit de porumbeii lui Ion cu toate celelalte oracole, din Siwa până la oracolul din Cassiterides, din Polul Nord, câteodată chiar eram foarte norocoși. Dar niciodată la fel de norocoși precum Cresus cu mie-lul său și cu broasca sa țestoasă într-un vas din bronz! De asemenea, întrebările erau din ce în ce mai puține și mai neîn-semnate. De aici și darurile. Decăzusem de la aur, trecusem prin drahmele ateniene pentru a ajunge la argint. Câteodată primeam doar o scrisoare de mulțumire. Câteodată nici măcar o astfel de scrisoare nu primeam. Totuși acesta era Delphi, iar bogățiile sale erau legendare. Lonides remarcă într-o zi faptul că acoperișul sălii Pythiilor – Pythionul – necesita reparații. Imediat un renumit arhitect atenian se afla la treabă, târându-se peste țiglele acoperișului. Andocides era un omuleț micuț, pă-ros și nereligios. Se referea la templele noastre numindu-le „cutiile zeilor", iar la trezorerii drept „cutiile de bani". Nu știu cum mă numea pe mine, pe la spate, dar în prezența mea era destul de civilizat, deși acum mă obișnuisem să umblu cu chi-pul descoperit. Până la urmă, doar era atenian, iar acolo totul se poartă, în afara plictisului, însă era foarte direct.

— Va trebui să vă mutați. Am privit spre Ion.

— Nu poate fi chiar atât de rău.

— Este, spuse Andocides. Nici chiar lucrarea miceniană nu rezistă pentru totdeauna. Locul acesta probabil are o mie de ani vechime. Plumbul este ros și jumătate din zidă-rie este complet uzată.

— Nu o putem lăsa așa?

— Ba da, spuse Andocides, acru, dacă pe Doamnă nu o deranjează ca la iarnă totul să se prăbușească peste ea.

— Unde mă pot duce, atunci?

— Eu sunt tutorele tău, spuse Ionides, deci te poți muta la mine, în cel mai rău caz.

— Am văzut mai multe case goale aici, spuse Andocides. Dacă voi rămâne aici pentru a supraveghea reparațiile la acoperiș, voi avea nevoie de o locuință.

— Alege-ți una, spuse Ionides. Majoritatea sunt abandonate și stau să se prăbușească. S-ar putea să ai noroc.

Andocides și-a ales temporar o locuință, una foarte mică. Însă majoritatea timpului și-l petrecea pe acoperiș. Apoi, când coborî, ceru să ne vadă pe amândoi. Și nu se pierdu în explicații:

— Acoperișul trebuie dat jos și reconstruit în întregime. Și asta repede. După părerea mea nu mai puteți aștepta nici măcar până în vară. Este o chestiune riscantă.

— Nu-l poți sprijini pentru moment?

— Cum! La această înălțime? Unde sunt copacii?

— Ai idee cât va costa?

— Vă pot spune estimativ.

— Te rog. Cât de curând poți.

— M-am gândit și la asta, cât am stat pe acoperiș. Vă pot da pe loc o sumă estimativă, în mare, cu condiția să nu mă învinuiți dacă o depășesc.

— Vorbește.

Andocides ne spuse. Suma nu însemna prea mult pentru mine. Sumele ce depășeau o sută de drahme întotdeauna mi se păruseră la fel și lipsite de semnificație. Dar Ion se așeză jos atât de încet încât am știut că o face pentru a evita să cadă.

— Atât de mult?

— Așa cred. Asta fără să adaug ceva și pentru mine. Numiți-o o ofrandă pentru zeu.

— Dar tu ești un vestit ateu!

— Dar nu pot să las o clădire veche atât de frumoasă să se prăbușească într-un morman de moloz.

— Atunci avem o problemă, spuse Ionides. Doar știi că nu avem atâția bani aici. Va trebui să plec la Atena și să cerșesc.

— Încearcă în Corint. Acolo sunt bani.

— Eu sunt atenian, spuse Ionides, înțepat. Atena va avea prima șansă. Până la urmă, este vorba de Delphi și întreaga lume va contribui.

— Cu cât îmi dai un răspuns mai curând, cu atât mai bine, spuse Andocides. Eu îl voi propti cum voi putea, pe timp de iarnă. Dar la primăvară, trebuie dat jos.

— Eu nu pot face nimic, Ion. Știi că am... Andocides râse.

— Imploră zeul să trimită o iarnă blândă, Doamnă, spuse el. Dacă ne va trimite o iarnă grea, greutatea zăpezii pe un acoperiș în asemenea stadiu... poate că vremea era mai blândă în timpurile de demult. Ei bine, eu vă las, vă voi da și în scris suma estimativă. Mare Preot, Doamnă.

— Nu cred că mai pot sta în picioare, spuse Ionides. Când mă gândesc cât timp am petrecut sub acest acoperiș fără măcar să ne gândim la el!

— Ion.

— Ce este?

— Vei pleca spre Atena în iarna asta?

— Așa se pare.

— De ce nu pot veni și eu?

— Draga mea Arieka!

— Dar nu există nici un motiv pentru care nu pot veni și eu. Dionysus va avea grijă de oracol pe timpul iernii, întotdeauna o face și nimeni nu-l deranjează cu întrebări. Te rog!

— Draga mea Primă Doamnă, cum să faci asta! Gândește-te la scandalul care ar izbucni.

— Asta este o prostie. Sunt o femeie bătrână, în plus, dacă este necesar, putem sta în locuri diferite. Aș vrea să călătoresc măcar o dată în viață.

— Nu știu ce să spun.

— Măcar gândește-te la asta – te rog!

— Ești o cerșetoare bună? Căci asta va trebui să fim. Un milion de drahme! Știi tu oare ce înseamnă asta?

— Acum o să începi să vorbești despre cifre și o să-mi provoci o durere de cap. Cred că pot să fiu o cerșetoare, poate o bună cerșetoare. Voi încerca.

— Eu mă voi gândi.

— Delphi chiar este atât de renumit pe cât pretindem noi?

— Da, da, bineînțeles. Este cunoscut de la Stonehenge până la Aswan. Poate și mai departe, prin voia zeilor.

Îmi stătea pe vârful limbii să-i spun că el nu credea că zeii au vreo voință. Dar am decis să tac.

A doua zi lonides mi-a spus că s-ar putea să fie posibil să merg și eu cu el. Trimisese un mesaj, iar răspunsul nu era ne-favorabil. Atena, sau persoana de contact a lui Ion în Atena avea nevoie de câteva zile pentru a pune la punct lucrurile. Apoi ar putea exista o invitație oficială. El ghici că nimeni nu prea știa cum să organizeze primirea unei Pythii sau dacă acest lucru era măcar posibil din punct de vedere teologic, ca să spun așa. Pythia și Delphi, în limbajul simplu, erau unul și același lucru și cu asta basta; ceea ce însemna că ar fi trebuit să petrec alte trei luni retrasă într-un sat înzăpezit.

După două zile Ion îmi spuse că răspunsul era afirmativ. Atena se gândise și decisese că posibilitățile ce se

deschideau erau minunate! Așa ceva nu se mai întâmplase niciodată. Toc-mai se pregăteau să trimită soli în toate direcțiile pentru a anunța că oracolul venea în Atena, chiar în sezonul vizitatorilor! Calculaseră că va veni o adevărată invazie de vizitatori romani, ca să nu mai vorbim de grecii din est și din Egipt. Or-ganizau o adevărată procesiune care să mă primească și să mă conducă pe acropole și la templul lui Pallas. Ion, desigur, va locui cu Apollo în propriul său templu atenian.

Ultima lună de vară trecu. Mie mi se părea că erau din ce în ce mai puțini oameni decât de obicei. Urma să ne întâl-nim cu cei trimiși să ne conducă în casa tatălui meu de pe malul mării, iar eu urma să călătoresc în carul pe care nu-l văzusem niciodată. Asupra acestui subiect, Ion și cu mine am ajuns cel mai aproape de ceea ce s-ar putea numi o ceartă între noi. Eu eram hotărâtă să inspectez acel car. Una era să fii mutată pe o distanță mică, învăluită în veșminte și singură, într-un fel de car, și cu totul altceva era să urci pe acea pantă abruptă spre casa mea și, dacă supraviețuiam acestei încercări, să călătoresc mile întregi până în Atena. Până la urmă am reușit să-mi impun punctul de vedere. Carul fu scos dintr-una din acele clădiri secrete sau foarte retrase din Delphi, cu uși bine zăvorâte, și apoi adus în sala Pythiei pen-tru ca eu să-l inspectez. Era un obiect foarte interesant. Avea patru roți, iar primele două împreună cu osia se puteau mișca puțin într-o parte și în cealaltă. Era foarte mare și acoperit cu picturi. Totuși în aceste picturi nu se regăsea nimic despre Apollo și m-am gândit că a fost făurit în zilele dinainte ca Apollo să pună stăpânire pe grotă și pe oracol. Spun că a fost „făurit” în acele vremuri; dar era clar pentru oricine care avea ceva cunoștințe despre viața pe o moșie că fusese reparat de nenumărate ori. De asemenea, mi-am dat seama că picturile fuseseră refăcute de fiecare dată cât mai aproape de cele

originale. Pictura care se vedea cel mai bine era cea care-l înfățișa pe piton în peșteră, pitonul pe care Apollo avea să-l ucidă într-o zi, și, de asemenea, o altă pictură înfăți-șând-o pe marea noastră mamă, Gaia. Din punctul meu de vedere, carul, căci asta era, fusese bine îngrijit și deci pu-team călători cu încredere în el – chiar fusese mai bine între-ținut decât sala Pythiilor! I-am permis micuței Menesthis să mă înlocuiască drept oracol al lui Dionysus. I-am spus că nu trebuie să intre în peșteră, dar că poate sta sub portic și poate răspunde oricăror întrebări i s-ar fi adresat. Era o copilă ciudată și avea un fel al ei de a se face „simpatică”, după cum spunea ea, și chiar așa și făcea, răspunzând la întrebări. Mi-a spus că va examina și palmele celor veniți să adreseze întrebări, căci astfel puteai spune multe despre viitorul cuiva. Am întrebat-o dacă a ghicit vreodată în apa dintr-un vas, iar ea mi-a răspuns că nu. Mama sa obișnuia să facă astfel, dar o avertizase că este un lucru periculos. Așa că am fost sigură că, în ceea ce-l privea pe Dionysus, oracolul se afla pe mâini interesante, chiar dacă acestea nu erau neapărat profetice.

Nu pot spune că vizita la casa tatălui meu m-a afectat prea mult Fratele meu, care o moștenise, era plecat – însă el era întotdeauna plecat și oricum nu ne-am fi recunoscut unul pe celălalt. Soția sa era acolo, grasă și înspăimântată de Pythia, după cum m-am bucurat să observ, și astfel nu am putut să leg acea casă cu nimic familiar în afară de amintirile micuței Arieka. Acea ocazie a fost una dintre puținele dați în care m-am bucurat cu adevărat de prerogativele poziției mele. Ion însă nu era tot atât de bine dispus și a insistat să ne petrecem noaptea acolo pentru că el călătorise pe jos și îl dureau picioarele, calul său fiind condus de un sclav, în plus, alaiul nu so-sise încă. Venea cu bacul și rămăsese blocat în Corint.

A doua zi dimineață sosi și alaiul și am pornit la drum. Trebuie să spun că m-aș fi simțit mai în siguranță dacă am fi mers prin Megara și apoi în Atena, decât cu bacul; însă, la acea vreme, Megara și Atena se aflau în mijlocul uneia dintre nesfârșitele lor neînțelegeri. Dar lucrurile între aceste orașe nu puteau ajunge prea departe, acum când suntem su-pușii aliați ai romanilor, iar o Pythie este la fel de sacră pre-cum imaginea unui zeu. Nimeni, în afara cuiva cu insolența generalului atenian Alcibiades, nu ar fi maltratat o imagine divină! Însă megarienii erau neliniștiți și de aceea noi și ala-iul nostru a trebuit să trecem cu bacul în Corint.

Să văd orașele de peste apă, în special Corintul, a fost un lucru destul de frumos, însă clădirile, despre care în copilăria mea îmi imaginasem că sunt locuințele zeilor, erau doar niște depozite construite pe malul apei! Aici am fost întâmpinați de prietenul nostru corintian, care urma *să* fie gazda noastră. Locuința sa, sau mai bine spus palatul său, era o clădire grosolană. Cu toate acestea însă, era confortabilă și păzită de soldați romani. De când aceștia incendiaseră Corintul nu mai erau atât de populari și la fel se întâmplase și cu prietenii lor, printre care se număra și gazda noastră, iar în oraș existau deja scandalagii. Lonides m-a înspăimântat puțin atunci când mi-a spus că aceștia erau precum sarea din pământ, și a trebuit să-l descos de mai multe ori pentru a fi sigură că înțelesesem bine ce vroia să spună. Această problemă era precum o sămânță purtată de vânt, care putea prinde rădăcini oriunde, însă nu este nevoie ca eu să mă preocup de organizarea internă a orașelor. Este suficient să spun că prietenul nostru a contribuit din plin la fondul pen-tru refacerea acoperișului Pythionului. După doar o noapte de odihnă ne-am continuat drumul, călătorind o zi întreagă pentru a ajunge în Eleusis după lăsarea întunericului, la lu-mina torțelor. Am stat aici

două nopți, însă nu voi povesti multe despre asta. Am fost întâmpinată cu respect de către preoții locului și mi-au fost acordate anumite privilegii, pe care nu le voi numi, deși inițiații au ghicit, desigur, care au fost și sunt acelea. Și totuși, într-un fel eram dezamăgită. Delphi și Eleusis sunt brațul drept și cel stâng ale zeului. Sau poate ar fi mai bine să spun că, în timp ce Delphi este vocea zeului, Eleusis semnifică brațele zeului! Dar nu sunt o specialistă în astfel de probleme, în cea de-a doua dimineață, după sărutul păcii, am pornit din nou către Atena.

Cei care nu au văzut niciodată Atena pot sta liniștiți. Este exact așa cum se spune că ar fi. O populație de sculpturi de care romanii nu s-au atins. Atena este un oraș liber, astfel au declarat romanii în Senatul lor. Cetățenii săi pot purta arme dacă doresc, deși, din câte pot vedea eu, foarte puțini se folosesc de acest privilegiu, în oraș sunt mulți sclavi și liberți. Femeile de viță nobilă umblă cu chipul aproape dezgolit, ca și noi, cele din Delphi. Totuși, nu întâlneam decât filosofi și profesori și, bineînțeles, scriitori și poeți, deși în acel moment niciunul nu era renumit. Sunt foarte atenți la modul în care vorbesc, astfel că sună aproape ca în vremurile de demult.

Din nou am fost întâmpinați cu respect și venerație. Nu cred însă că venerația era un sentiment simțit din tot sufletul. Mai mult, se părea că acești domni venerabili afișau o formă a ceea ce credeau ei că ar trebui să simtă. Dintr-o timi-ditate bruscă, și nu din modestie, m-am acoperit cu vălul. To-tuși am fost destul de șocată să descopăr că unul dintre noi urma să fie găzduit în Parthenon, iar celălalt, în camerele din spatele statuii colosale a zeiței. Dacă vă imaginați că Vic-toria înaripată pe care zeița o ține în mâna dreaptă este în mărime naturală, vă veți face o idee despre cât de oribil de prost este făcută statuia. Pentru început, nu există nici un loc din care să

poată fi privită în liniște, în toată mărimea ei. Din cauza faptului că statuia este foarte înaltă, capul acesteia este foarte sus și pare foare mic, iar mâna care este mult mai jos, fiind mult mai mare decât o mână normală, pare groaznică, întreaga imagine sacră nu degajă deloc impresia unui lucru sfânt sau a puterii zeiței, ci te face să mergi cu gândul la niște furnici, care prin munca lor asiduă au creat statuia din bucăți puse laolaltă. Sulița care se odihnește în curbura brațului stâng al zeiței este mai mare decât catargul unei trireme. Nici un atenian, dintre cei cu care am vorbit, nu ad-mira statuia. Mă trăgeau într-o parte și mă rugau să admir alte lucrări elegante și parcă aproape vii, prin care sculptorul reușise să redea o extraordinară complexitate a imaginii. Dar de cele mai multe ori culorile mi se păreau prea țipătoare, eu fiind mult mai obișnuită cu imaginile vechi din Delphi, unde trecerea timpului luase din strălucirea culorilor până când acestea au ajuns aproape de aspectul inițial al pietrei brute. Picturile din colonade erau o altă problemă. Aici chiar aveai impresia că ești prezent la asediul și incendierea cetății Illium. Puteai privi chipul furios al lui Ajax și puteai admira robustețea bătrânului Nestor.

Însă mă las atrasă în amintirea călătoriei mele. Până la urmă, atunci a fost prima oară când am parcurs mai mult de-cât cele câteva mile din apropierea casei în care m-am născut și nici nu mă aștept să mai călătoresc vreodată. Căci unde m-aș putea duce? Am văzut Atena și am locuit în Delphi! Este însă timpul să continui povestea.

Am fost întreținuți cu banchete la care femeile stăteau întinse pe divane în loc de scaune, și aveau chipurile descope-rite, cam la fel ca și noi, femeile din Delphi. Asta te face să te simți parte dintr-o civilizație avansată. Desigur că eu, dată fiind poziția mea, îmi trăgeam voalul peste partea inferioară a chipului, din când în când, dar cred că

celelalte doamne considerau acest gest ca fiind un memento delicat și adecvat. Chiar și soția arhonului. În anumite momente din tim-pul acestor banchete-în afara celor foarte exclusiviste-Ionides ținea câte un discurs. Aceasta se întâmpla în conformitate cu obiceiul atenian, de parcă ar fi fost o întâmplare. Cineva fă-cea o referire, în timpul discuțiilor sale, la vremea în care bu-nicul său consultase oracolul și la cât de impresionat fusese de una sau de alta. Apoi urma o întrebare adresată direct lui lonides, despre oamenii pe care respectivul îi întâlnise în Delphi, ceea ce-i permitea lui lonides să rememoreze perioada lui Sulla, dictatorul roman, și modul în care acesta râ-sese de declinul clădirilor din Delphi, spunând că grecii puteau construi, dar nu-și puteau întreține construcțiile. Și de aici se ajungea la problema acoperișului nostru, în pericol de a se prăbuși. La un moment dat cineva interveni cu inteligență, în acest punct al conversației:

— Dragul meu Mare Preot, până la urmă Eschil a fost un înțelept!

Și astfel, odată ce gheața a fost spartă, o tânără femeie, ex-trem de frumoasă – cred că era una dintre acele femei pe care le numim curtezane –, mărturisi că își dorise să mi se adreseze, dar nu îndrăznise, căci toată lumea ardea de curiozitate să afle *cum este să fii în locul meu.* Această abordare îndrăzneață genera o conversație în adevăratul stil atenian, un fel de dialog plin de aluzii și remarce spirituale, pe care un străin nu l-ar fi înțeles – eu nu l-am înțeles – dar care privea și zeii. Eu am pierdut șirul. Aceste conversații erau, după cum le nu-mesc eu, delicat blasfemiatoare. Într-adevăr, un tânăr cu un râs zeflemitor îl acuză pe lonides de faptul că ar inventa el în-suși profețiile. La aceste vorbe se așternu o tăcere bruscă și, cred eu, șocantă. Dar lonides rămase calm.

— Niciodată nu am inventat o profeție. Cred că mergem prea departe cu discuția noastră despre inspirația divină, având în vedere cine și ce se află, învăluită și tăcută, printre noi. Dar dați-mi voie să vă spun că întotdeauna am transmis mai departe exact ceea ce am auzit, iar când nu am fost sigur pe ceea ce am auzit, nu am transmis nimic. Știu că oracolul s-a întors, uneori, la vechiul mod de glăsuire, în hexametri. Eu sunt doar un canal. Nu sunt un poet și nu aș putea inventa astfel de versuri. Acestea vin de pe niște buze pure și sfinte, prin care glăsuiește zeul.

Tăcerea se prelungi, în mintea mea apăru ideea de a-l acuza pe Ionides de blasfemia finală din expunerea sa, dar nu am facut-o. Cum aș fi putut? Însă mai era ceva care m-a făcut să mă abțin. Acum vorbise ateul; și îl cunoșteam destul de bine pentru a-mi da seama că vorbise cu toată sinceritatea. Credea în ceea ce spusese, sau eu nu-l cunoșteam deloc. Deci Ionides cel cinic, ateu, descurcăreț și mincinos, credea în zeu!

Presupun că toți ne schimbăm cu timpul. Eu crezusem în olimpieni, în toți doisprezece. Cât de mult mai credeam oare acum, după modul în care l-am auzit pe Ionides inventând profeții pentru mine? Cât de mult mai credeam după anii în care eu singură mi-am inventat profeții? Cât de mult mai credeam după anii în care îmi aminteam faptul că zeul mă violase, anii de credință înjumătățită, de căutare a unei dovezi care să-mi arate că tot în ceea ce crezusem era adevărat și că, dacă cei doisprezece zei nu trăiau pe vârful acelui munte, trăiau de fapt undeva, într-un alt mod, pe un munte mult mai măreț? Era prea mult pentru mine. Dar nu am vorbit, ci am rămas tăcută, acoperindu-mi complet chipul cu vălul.

Ionides gândi că acesta a fost un gest calculat, însă eu o făcusem din pură rușine.

El continuă și înainte ca eu să fiu atentă la discuție din nou, se părea că reușise să conducă dialogul din zona delicată a venerației religioase către respectul datorat bogăției.

— Da, spunea el, se pune problema faptului că oracolul a fost redus – fără să insist prea mult asupra acestui lucru – la condiția de a cerși! El unul nu se gândise să plictisească distinsa asistență cu sordide chestiuni financiare. Dar, bineînțeles, dacă cineva dorea...

Și da, cu toții doreau. Arhonul ceru pana și tabletele sale și scrise o sumă. Ceilalți promiseră niște sume. Femeile pro-puseră să dea în dar bijuterii. Era clar că Atena, deși nu purta arme, încă mai avea resurse.

— În principal datorită vizitatorilor, îmi spuse lonides, pe când ne întorceam la apartamentele noastre, prin Câmpul lui Marte. Și datorită universității, în aceste zile Atena nu prea mai este altceva decât o mare universitate. Și asta este ceva.

— Atena arată precum curtea unui sculptor. Toți acești eroi în mișcare și aceste altare goale, curate!

— Ceea ce-mi amintește, dragă Primă Doamnă, oare nu ai putea contribui și tu, câteodată, în timpul acestor banchete – nu l-ai auzit pe arhon?

— Nu ai putea să-ți pui mintea la contribuție pentru a fi puțin mai... prof*etică\'7d Eu* desigur știu că ești*, dar* acestor oameni trebuie să li se amintească mereu faptul că Delphi este un *oracol viu și* vital pentru bi-nele țării și al lumii.

— Și este?

— Îmi dau seama că ești obosită. Dar amintește-ți de acoperiș!

După zece zile de când ne aflam în Atena, începusem să înțeleg realitățile ateniene. Profesorii ei erau excepționali chiar și în excentricitățile lor. Niciodată nu mă mai

simțisem înconjurată de așa un respect și înțelegere, blânde, calde și amuzante. Studenții lor erau curtenitori. Mulți din-tre ei erau romani trimiși la Atena pentru a-și desăvârși edu-cația. Unii dintre ei erau mai greci decât grecii, la fel cum unii greci, mi-e rușine să o spun, se prefăceau a fi romani. Ne învârteam în cele mai înalte cercuri ale societății, dar cu toate acestea nu am ajuns niciodată aproape de a face rost de cele un milion de drahme. Am primit respect adevărat, poate și ceva credință adevărată, multe declarații de afecți-une, și foarte puțini bani.

Lonides deveni din ce în ce mai supărat. Consulta mereu un mic papirus pe care își notase diferitele sume deja donate, într-o zi a dorit să afle ce sumă reieșea dacă aduna toate dona-țiile. Adună mult timp și, în cele din urmă, îmi mărturisi că de fiecare dată obținea un alt rezultat. Astfel, descoperind că nu se descurcă, rugă un profesor de matematică să-l ajute.

— Dragul meu, spuse profesorul, ar trebui să rogi un vân-zător. Ți-ar face socoteala într-o clipită pe abacul său.

Dar lonides insistă, nedorind ca puținul donațiilor primite să devină un subiect public. Așa că profesorul se apucă să le adune, după cum spunea el. Avea o metodă simplă de a socoti în cincimi, zecimi și douăzecimi și, poate după o oră, după cum indica clepsidra, ajunse la un rezultat.

— Noi numim această metodă „calculul pe degete”, spuse el.

Când lonides văzu totalul, rămase tăcut un timp. Profesorul părea că se pregătește să facă un nou comentariu, dar se răzgândi și, după ce i-am mulțumit, am plecat de acolo, lonides nu era într-o dispoziție bună.

— Asta nu ne va ajunge pentru mult timp, spuse el. Nu știu ce altceva am mai putea face. Dyonisus este ultima noastră șansă.

Și nu era doar ultima noastră șansă, ci și ultimul nostru angajament în Atena. Urma să pornim într-o procesiune că-tre altarul său și acolo să aducem un sacrificiu.

Procesiunea era mică, însă mulțimea de oameni strânsă era mare. Atunci a fost prima dată când am *realizat* că oamenii de la oraș sunt un fel diferit de oameni. Nu existau mulți sclavi. Atena prefera oamenii liberi. Presupun că acesta era un pas înainte pe scara civilizației, deși gândurile mele sunt confuze cu privire la problema sclaviei, îmi amintesc de Perseus, din biblioteca noastră, fericit cu munca sa și privind „libertatea" cu multă neîncredere. Până la urmă, dacă sclavia este o limitare a libertății, în mod cert există și sclavi adevărați, de exemplu, eu. Dar mai sunt și oameni care trebuie să are, trăgând ei înșiși plugul pentru că nu au bivoli care să facă această muncă. Ceea ce caut este o frază, dacă mi-o pot aminti, pe care lonides mi-a spus-o. Da, mi-am amintit. Este o problemă de nivele. Există angajarea unui om de către al-tul. Aceasta *variază* de la abjecta sclavie până la o căsătorie, plăcută și din proprie voință, dintre om și munca sa, ca și în cazul lui Perseus. In orice caz, se poate spune că suntem cu toții sclavii zeilor sau ai ideii de zei, sau supuși legii, dacă se ajunge la asta. Limitarea este un fapt de viață. Da, gândurile mele sunt confuze. Odată lonides mi-a spus:

— Atunci când șezi pe trepied ești cea mai liberă ființă din lume.

V-am povestit, oare, că, atunci când a spus-o, eu am izbucnit în lacrimi, fără să știu de ce? Acum știu. Eram sclava zeu-lui sau a ideii de zeu. Vedeți cât de învățată am

devenit după tot cititul din bibliotecă?! Da, aceasta este ideea lui Platon.

Procesiunea către templul lui Dyonisus a fost un triumf și un dezastru, în același timp. Imediat ce procesiunea își făcu apariția un om strigă: „Iat-o!” iar o femeie țipă și căzu la pământ, ieșinată. Apoi mulțimea începu să se agite – această mulțime sofisticată de atenieni –, și, la vederea unei femei acoperite de văluri, parcă înnebuni. Gărzile înalte, cu bastoanele lor, se strânseră în jurul nostru și începură să lovească în mulțime, dar cred că ne aflam într-un mare pericol de a fi striviți. Niciodată nu am apreciat mai mult gărzile dis-ciplinate, ca în acel moment. Erau de-a dreptul brutali. Dacă o țeastă trebuia crăpată, atunci era crăpată. Dacă înaintarea însemna să calci peste trupuri căzute la pământ, atunci acești bărbați puternici, cu sulițele și scuturile lor, cu coifurile sim-ple, cu vizieră, călcau peste trupuri, și, urmându-i și noi, a trebuit să călcăm pestre trupuri însângerate și strivite. Nu am mai ajuns la templu, ci ne-am întors de unde am venit. Trupurile au zăcut o vreme acolo unde căzuseră, căci începuse ninsoarea. Preotul lui Dyonisus, după cum am auzit mai târziu, văzuse trupurile acelea și decretase că sacrificiul fusese adus. Dar noi eram deja pe drumul de întoarcere în Delphi. Chiar cu toată vremea aspră, trebuie să spun că plecarea noastră a fost mult mai lipsită de strălucire decât sosirea. Musafirii care plecau nu erau atât expediați, cât ignorați. Un mic contingent de gărzi ne-a escortat până la ieșirea din oraș (ningea în continuare). Acolo am fost preluați de o mică delegație din Eleusis, căci altfel ne-ar fi fost foarte greu să gă-sim drumul. Mai târziu Ionides mi-a dezvăluit că ignoranții din rândul atenienilor, și în special femeile, credeau că eu, Pythia, cauzasem nenorocirile ce se întâmplaseră pe stradă, deși cei educați văzuseră clar că aceea fusese lucrarea lui Pan, pe care chiar îl ignoraserăm,

așa că nici nu era de mi-rare ce se întâmplase. Eleusienii ne-au oferit adăpost și mâncare, deși nu cu prea multă grație și cu ceva teamă. Megara a trimis o escortă pentru noi, demonstrând că atenienii ne ne-glijaseră. Am fi putut fi atacați pe drum, au spus ei. Vremea rea îi determina pe tâlhari să fie foarte îndrăzneți, în cele din urmă am descoperit că megarienii nu propuneau să ne conducă acasă prin orașul lor, ci așa cum un păstor își conduce turma prin ținutul de la granițele Corintului, care deja conve-nise să ne primească, tot așa cum o făcuse și în drumul nos-tru spre Atena. Am intrat în Corint pe o furtună de zăpadă, iar prietenului nostru corintian i-a fost ușor să ne găzdu-iască, căci nu eram decât patru oameni. Escortei megariene i se comunicase la granița Corintului că acest oraș ne pri-mea pe noi, dar nici un singur megarian. De fapt Corintul și Megara se aflau din nou într-o neînțelegere; însă ce orașe cu granițe comune nu au diferite neînțelegeri?

Bogatul nostru prieten corintian ne-a tratat cu foarte multă amabilitate. Nici nu voia să audă că vom lua bacul atâta timp cât vâslașul nu putea vedea celălalt mal din cauza vremii. Ne-am îmbăiat în apă fierbinte, am fost masați și apoi întreținuți la un banchet unde muzica a fost la fel de ex-celentă ca și mâncarea. La întoarcerea de la baie am găsit pe pat o rochie atât de frumoasă, cum cu siguranță nici o Pythie nu mai purtase vreodată, ci, m-am gândit eu, doar vreo zeiță corintiană. Dar nu o puteam purta. Nu s-ar fi cuvenit. Așa că a trebuit să îmbrac o robă cafenie, potrivită pentru oracol. Mi-am dorit foarte mult să fiu inspirată de zeu pentru a-i oferi prietenului nostru promisiunea unui noroc sau a unei vieți lungi și pline de bogății. Dar deja avea bogății și nu am considerat că o viață îndelungată ar fi o promisiune credibilă pentru cineva care trăia, mânca și bea așa cum o făcea el. Era păcat, căci, deși în secret, așa cum credea el, era un devotat al demonilor

ciudați și avea pereții plini de simboluri și statui ale olimpienilor, era un om cu adevărat religios, care credea în oracole. Vizitase cele mai faimoase oracole din lume, după cum spunea el, în vremurile în care nu putuse strânge nici măcar o drahmă, dar o dată cu averea se îngrașă și el și deveni indolent. A fost foarte dezamăgit când a văzut că nu port darul său. Eu i-am mulțumit pentru rochie și i-am spus că aș fi foarte mulțumită să o văd purtată de cineva mult mai potrivită decât mine. Astfel că, după primul fel de mâncare, el bătu din palme și – ce să vezi!

— Cea mai frumoasă fată pe care o văzusem în viața mea intră înveșmântată pre-cum o zeiță, purtând darul refuzat de mine, acea rochie din material aurit!

— Dacă nu te pot convinge, Doamnă, să porți un veșmânt demn de o regină, spuse el, atunci, cel puțin te rog să primești o coroană.

Atunci intră o altă sclavă, purtând o coroană așezată pe o pernă. Coroana era unul dintre acele delicate obiecte de aur, din rămurele subțiri, cu frunze și flori. Presupun că nu cântărea mai mult de una sau două uncii, dar prin delicatețea sa inspira chiar natura și geniul aurului, fără a fi ostentativă. M-am gândit că, purtată de persoana potrivită, poate de olimpieni, sau chiar de Elena, frumusețea sa ar aduce lacrimi în ochii pri-vitorilor. Dintr-o dată un gând mi-a reverberat în minte așa cum era de așteptat, în hexametri – cum, dinaintea Illiumului fumegând, Menelaus a stat cu sabia într-o mână, chemându-și soția falsă, pe Elena, și cum din fum a apărut Elena, purtând această coroană, iar sabia lui Menelaus i-a căzut din mână. Acest gând s-a transformat într-un poem, în maniera ex-travagantă, modernistă. Corintianul era plin de admirație, întrebându-mă cine îl scrisese, în mod pripit și încurajată de versuri, i-am spus că eu am compus poemul. Apoi l-am văzut pe lonides albindu-se la chip, iar pe

corintian căzând într-o tă-cere adâncă. M-am gândit să îndrept lucrurile, spunându-i că învățatul hexametrilor era singurul mod în care se putea pre-veni ca Pythia să nu fie ucisă de o comunicare prea puternică cu zeul. Apoi l-am întrebat dacă era posibil ca tânăra fată să poarte și coroana? El își dădu permisiunea și bineînțeles că imaginea a fost ceva demn de admirat. Apoi m-am gândit că făurirea acestei coroane constituia diferența dintre eleni și barbari, prin faptul că meșteșugul elenilor încoronase o femeie chiar cu spiritul aurului, și nu cu substanța acestuia. Atunci corintianul spuse că i s-a părut că-și aude celălalt oas-pete în atrium, însă era doar secretarul lui Lucius Galba, care venise să anunțe că stăpânul său era reținut de niște probleme și că va sosi mai târziu. După ce reveni în cameră, corintianul îi spuse fetei să plece, cu tot cu rochia și coroana sa, și se interesă de succesul călătoriei noastre. Lonides a trebuit să recunoască faptul că drumul de întoarecere fusese dezamă-gitor. Corintianul insistă să afle detalii, iar când Ionides recunoscu, destul de rușinat, cât de mult ne lipsea din suma necesară, acesta strigă:

— Dar este de neacceptat!

Și pe loc trimise după tabletele sale pe care scrise ceva. Apoi le înmâna lui Ionides, al cărui chip deveni și mai pa-lid și apoi roșu.

— Dar asta este ceva divin!

Chiar în acel moment am auzit, destul de clar, patru cuvinte rostite de undeva din afara camerei. Sunt sigură că fă-ceau parte din serviciu și că au fost rostite de un om care avea un motiv bun să le rostească, fără a ști ce ecou vor avea în sala de banchet.

— A fost vâslașul bacului.

Bineînțeles că orașul Corint era punctul de plecare al bacului în drumul său spre Delphi – foarte multe drumuri

por-nesc din Corint, chiar și ruta drahmelor către Roma. Dar aceste cuvinte mi-au răsunat în urechi, făcându-mă să fiu la fel de temătoare ca o femeie de la țară care vede un corb așezat unde nu trebuie. Dar lonides îmi dădu și mie tabletele și am observat că prietenul nostru corintian se angajase să ne doneze restul sumei de care mai aveam nevoie pentru a ne repara acoperișul. Lonides nu-și putea exprima admira-ția și mulțumirea și vorbi despre incapacitatea sa cu cuvinte atât de elegante încât corintianul, cu burta zguduindu-se de râs, îl sfătui să se exprime în hexametri, în aceste vorbe existau multe semnificații ce pluteau în jurul mesei de banchet precum izvoarele subterane, și nu era nevoie de un ghicitor pentru a le tălmăci. Corintianul o giugiulea pe fata cea drăguță într-un mod care m-a făcut să fiu sigură că aceasta era cumpărată – oare ce fel de sclave își adusese un astfel de om în casă – un om fără familie? La vederea lor am devenit geloasă într-un mod ciudat, simțind că o frumusețe pre-cum cea a fetei nu trebuia tratată cu atâta ușurință, deși fata nu se putea împotrivi. Apoi, el îi dădu drumul spunându-i să se ducă și să-și scoată podoabele.

— Este lucrătură macedoneană, spuse el, și foarte ve-che. Se spune că a aparținut familiei regale chiar dinainte de perioada zeului Alexandru cel Mare.

Eu m-am gândit că și acea fată este din aur, aur uman, turnat și modelat extraordinar. Dacă mi-ar fi dat mie acea fată, eu aș fi avut grijă de ea așa cum nici o mamă nu ar fi putut! Însă Lucius Galba, guvernatorul Greciei de Sud, fu anunțat și cu toții ne-am ridicat în picioare. Acesta intră pre-cum o furtună, întârziase din cauza zăpezii. Prostul care conducea vasul – chiar vâslașul bacului – spusese că nu poate menține un curs drept cu toată perdeaua de zăpadă ce cădea în jurul său, deși oricine i-ar fi putut spune că vântul bătea liniștit dinspre nord-vest, iar el doar trebuia să țină

bacul aproape de malul stâng. Guvernatorul se liniști și ne rugă să luăm loc. Și el făcu la fel în timp ce pallium-ul din centrul sălii flutură din cauza curentului, iar luminile pâlpâ-iră. Nu a stat prea mult. A fost foarte respectuos cu mine, ca să nu spun servil. Romanii sunt foarte superstițioși și nu îi deranjează să arate acest lucru, însă nu era o venerație religioasă. Nu cred că acești barbari din vest sunt capabili de așa ceva. Imediat ce i se serviră mâncarea și băutura începu să discute cu noi într-o serie de întrebări abrupte.

— Dumneavoastră, Doamnă, puteți profeți oriunde?

— Nu, domnule guvernator.

— De ce nu?

Lonides interveni în această conversație ridicolă în modul său calm.

— Dar ce oracol poate profeți oriunde, guvernatorule? Dumneavoastră ați cere ca Sybila din Cumae să-și părăsească peștera? Sau ca unul dintre stejarii Dodonei să-și desprindă rădăcinile din pământ și să alerge pentru a vă îndeplini poruncile? Bineînțeles ca un guvernator poate da un astfel de ordin și presupun că un stejar, cu ajutorul stimulen-telor necesare, ar putea să-l îndeplinească – și apoi, mai este vorba și despre...

— Cine este acest om?

— Tocmai vroiam să fac prezentările, spuse corintianul. Acesta este lonides, Marele Preot al lui Apollo. Și *aceasta* este Pythia din Delphi.

— Este pentru prima dată când văd o femeie șezând precum un bărbat.

— Prima Doamnă, spuse lonides cu o voce înghețată, este prin ea însăși o lege și nu se supune decât zeului.

— Nu și pe teritoriul meu, spuse Galba. Dacă nu vrea să facă o profeție pentru mine, asta este treaba ei. Însă îmi va da ascultare la fel ca toți ceilalți greci. Și tu – îmi amintesc acum de tine. Tu ești crescătorul de porumbei.

Chipul lui lonides nu păli, dar am observat cum vinul din cupa sa începe să tremure.

— Mă simt onorat de interesul pe care mi-l arătați, guvernatorule.

— Și acest interes al meu va continua.

— Muzică, spuse corintianul. Haideți să ascultăm niște muzică. Niște muzică ar fi bună, nu credeți?

Se auzi glasul unui băiat, frumos și pur precum aurul din coroana fetei. Era un glas atât de frumos încât îmi venea să plâng. Cu toate acestea mi-am reținut lacrimile, nedorind să par sensibilă în fața acestui barbar grosolan, în ceea ce-l privește pe el, acesta rămase tăcut, ascultând. Cântecul pluti încet spre un final blând, iar când se sfârși Lucius Galba în-cuviință din cap.

— Sunteți niște performeri foarte buni. Nu am contestat niciodată acest lucru.

— Dar de fapt ce anume ați contestat? Întrebă lonides grav. Spuneți-ne, domnule guvernator.

— Dreptul oricărui om de a instiga la rebeliune împotriva unui guvern drept.

— Ah, spuse lonides, exact. Dar ce este, de fapt, un guvern drept? Mie mi se pare că istoria este o serie de guverne drepte, adunate unul peste celălalt. Nu te poți supune tuturor, iar circumstanțele te forțează să te supui ultimului din-tre ele. În acest caz, mai bine, nu este evident?

— Așa sper, spuse guvernatorul, cu severitate, chiar sper să fie așa.

— Muzică, din nou, spuse corintianul. Să mai ascultăm niște muzică. Și să vină înapoi și Melissa.

Glasul băiatului se înălță din nou, iar fata se întoarse imediat, purtând rochia ei – a mea – aurie și coroana. Corintianul făcu un semn abia perceptibil din mână, iar fata îngenunchie, zâmbind cu prefăcută modestie, presupun, în fața guvernatorului. Mi se părea că ochii acestuia ieșiseră din orbite, își ridică pocalul cu vin la buze și îl goli dintr-o dată, întinzându-l apoi în spatele său pentru a-i fi umplut.

— Simplu, murmură corintianul, vin simplu, nu-i așa?

— Și mie, spuse lonides. Poate să ningă. Poate să viscolească și totul să se acopere de zăpadă.

Înainte de sfârșitul cântecului, guvernatorul o trăsese deja pe fată pe divan lângă el, împărțind vinul simplu cu aceasta, în timp ce corintianul zâmbea larg și aproba, iar capul meu începu să se învârtă. Fata chiar nu avea ochi pentru nimeni altcineva în afară de Lucius Galba. Era ca și când noi nici nu am fi fost prezenți. Corintianul porunci ca muzica să continue și să înceapă și dansul. Atunci intrară dansatoarele, săltând și învârtindu-se, fluierele sunând tare și gutural, iar eu simțindu-mă plină de gelozie, o simplă bătrână, ale cărei demnitate și sanctitate erau desconsiderate în mijlocul zgomotului, dansului, băuturii și giugiulelilor. Băiatul care cântase șoptea ceva acum în urechea lui lonides. Sfidătoare, am întins cupa în spatele meu. Mi-a fost luată și imediat mi-a fost adusă plină cu vin simplu, de culoare închisă. Bărbatul care mi-o aduse îngenunchie și îmi zâmbi larg, dezvelind o dantură foarte albă. El era ne-gru. Arunci mi-am dat seama cine eram și ce eram. M-am ridicat în picioare și am strigat.

— O libație!

Am aruncat cupa pe podea, la picioarele divanului pe care ședeam. Era un gest care ar fi trezit la viață publicul

dintr-un teatru, dar în sala de banchet, trebuie să mărturisesc plină de umilință, nu avu nici un efect. Dansatoarele continuară să danseze, fluierele continuară să cânte, guvernatorul continuă să o giugiulească pe fată, iar băiatul îi spunea lui Ionides o poveste care-i făcu pe amândoi să chicotească precum niște co-pii murdari. Corintianul a fost cel care m-a salvat. Se ridică, veni spre mine și mă conduse în atrium, de unde servitoarea sa mă duse în camera în care urma să dorm.

A doua zi dimineață era încă rece, dar cerul era senin. Toate dealurile din Aetolia, care se vedeau peste apă, erau albe. Micuțul nostru grup se adună. Guvernatorul nu ne însoți la bac, lăsând acea îndatorire în seama corintianului. Galba își luă rămas bun de la noi în atrium. Nu a fost o despărțire prietenoasă, în nici un caz. Mie mi-a spus simplu:

— La revedere, doamnă. Să aveți o călătorie fără pericole. Iar lui Ionides îi spuse, aspru:

— La revedere Ionides, fiu al lui Ionides, Mare Preot al lui Apollo. Sfatul meu pentru tine este acela de a te limita strict la îndatoririle tale religioase.

Acum începeam să înțeleg cum stăteau lucrurile. Probabil că veți crede că eram oarbă de nu realizasem mai devreme. Dar de obicei auzi despre conspirații și revolte din alte locuri și nu te aștepți să dai peste așa ceva printre oamenii pe care îi cunoști. Traversarea cu bacul a fost liniștită și fără probleme. Eu l-am presat pe Ionides cu întrebări pline de neliniște, dar nu am reușit să-l fac să-mi vorbească.

— Renunță, Arieka. Acestea nu sunt lucruri pentru femei.

— Nici chiar pentru Pythia?

— Nici chiar pentru ea – sau, cel puțin, nu atunci când șase vâslași și un cârmaci ne pot auzi.

— Ce părere ai despre conducătorul nostru?

— Un bărbat deosebit din toate punctele de vedere. Tu ce crezi?

— Mă întreb dacă ei...

— Ce?

— Nimic. Coroana era superbă. Și fata. Când te gândești că o astfel de frumusețe poate fi cumpărată!

— Băiatul era un mic bastard cu o minte murdară.

— Eu credeam că l-ai plăcut.

Lonides nu mi-a răspuns, dar eu i-am observat acel vechi tremur din jurul gurii care mi-a spus, cunoscându-l atât de bine, că era timpul să schimb subiectul.

— Cel puțin avem banii pentru acoperiș.

— Sper doar că ninsoarea asta nu a înrăutățit lucrurile.

— Vom afla în curând.

Dar de fapt nu am aflat curând. A fost foarte dificil să ne ducem la mal carul sacru și chiar mai greu a fost să găsim caii necesari pentru a-l trage pe drumul greu. A trebuit chiar să merg pe jos, precum o femeie săracă, dar a fost bine, căci mișcarea m-a încălzit. Dacă aș fi rămas în car în timp ce ninsoarea porni din nou și vântul o viscolea pe orizon-tală, probabil aș fi murit înghețată.

• VIII •

Când am ajuns în sala Pythiilor, l-am invitat pe lonides să mă însoțească. Imediat ce ușa a fost închisă în spatele nos-tru am simțit că ceva nu era în regulă. Se simțea încă vântul bătând. Chiar așa și era. Într-un colț al sălii se strânsese o gră-madă de zăpadă. Micuța Menesthis apăru și ea și de cum mă văzu izbucni în lacrimi. Da, acoperișul se prăbușise, sau o parte a lui se prăbușise. Nici ea și nici servitoarea nu știuseră ce să facă. Mi-a spus că Perseus încercase să facă rost de lemn și pânză pentru a acoperi gaura, dar nu putuse să o acopere cum trebuia, căci imediat ce mișca ceva, tot acoperișul se mișca. Perseus apăru și el și ne spuse că ceea ce vedeam era doar jumătate din problemă. Acoperișul din bibliotecă începea să cedeze și el. Puteam oare veni să vedem? Lonides mă lăsă să mă instalez în apartamentele mele, care eram bucuroasă să văd că nu suferiseră stricăciuni, deși îți lăsau impresia unei case părăsite, acum când știam că o parte a acoperișului se prăbușise. Lonides se întoarse destul de repede, împreună cu Perseus și cu dulgherul-șef al Fundației. Dulgherul ne spuse că reparațiile vor dura până la festival, chiar dacă zăpada s-ar topi, și astfel ar putea să se apuce de lucru. Dar așa cum stăteau lucrurile, cu vremea ce nu dădea semne de îmbunătățire... Lonides mai discută cu el și obținu cât de multe informații putea. Apoi îi ceru să plece, spunându-i că-l va anunța cu privire la decizia sa. Apoi spuse:

— Pot să mă alătur ție, în apartamentele tale?

— Desigur, Prea Sfințite. Menesthis, nu mai plânge, co-pilă. Poți veni și tu cu noi.

Cel mai mare dintre vasele noastre cu mangal strălucea. Mi-am încălzit mâinile deasupra acestuia și mi-am lă-sat

voalul în jurul gâtului. Menesthis stătea, suspinând, lonides se plimba în sus și în jos prin atrium.

— Lonides, trebuie să-ți spun că decizia îmi aparține, știi și tu acest lucru.

— Ce decizie?

— Acesta este Pythionul, iar eu sunt Pythia.

— Desigur, dragă Doamnă. Eu încercam doar să te scutesc de un efort.

— Ei bine atunci, am decis să începem lucrările imediat ce vremea ne va permite.

— Îi poți spune tu dulgherului ce trebuie să facă?

— Nu. Tu poți?

— Nu vezi care este problema. Am adus destui bani din Atena pentru a putea începe, dar de unde să începi?

— De la acoperiș, desigur.

— Da, dar de la care?

— Nu înțeleg, lonides.

— De la care acoperiș să începi? Am rămas tăcută. Lonides continuă.

— Vezi tu, cărțile vor avea de suferit. Sunt fragile. De neînlocuit.

Am rămas tăcută în continuare, gândindu-mă. Cărțile. Acea listă magnifică și imensă de nume.

— Atât biblioteca, cât și Pythionul trebuie refăcute. Reparate. Este evident.

— Nu.

— Nu?

— Nu este evident.

— Ei bine, atunci fă să fie evident și pentru mine.

— La ce folosește Delphi?

— Oracolului. Asta cu siguranță este ceva evident.

— Poate oare exista Delphi fără oracol?

— Nu.

— Sau fără bibliotecă? Adică, s-a descurcat vreodată oracolul fără bibliotecă?

— Oracolul există dinainte de a se fi inventat scrisul.

— Nu cred. Dar nu-mi pot imagina că monstrul acela, pe care Apollo l-a ucis cu săgețile sale, nu avea o bibliotecă. Nu cred că, imediat ce l-a ucis, Apollo a spus: „Să se facă o bibliotecă”.

— Nu pot suporta asta – biblioteca mea!

— Locul în care ai învățat ce este puterea hexametrului.

— Ion, ce putem face, oare?

— Biblioteca va trebui să sufere. Vom încerca o reparație temporară acolo și să sperăm că va ține. Îndrăznesc să spun că Perseus poate muta cărțile dintr-un loc în altul. Când vremea se va liniști, vom merge să vedem.

Vremea nu se liniști pentru mult timp. Părea că va ninge pentru totdeauna. Cred că, pe vremea când au fost construite biblioteca și Pythionul, clima era mai blândă. Dar, în cele din urmă, zăpada încetă să mai cadă, deși a rămas înghețată pe jos și pe acoperișuri. Unul dintre principalele motive pen-tru care credeam că Pythionul și biblioteca erau cele mai vechi clădiri din Delphi, în afara oracolului, construit chiar în munte, era acela că pantele acestor acoperișuri erau diferite de celelalte. Erau mai plane, de parcă cei care le con-struiseră nu se gândiseră că vor trebui să suporte greutatea zăpezii. In ceea ce privește oracolul, construit chiar în munte, era o clădire prea mică pentru ca zăpada depusă să conteze prea mult. De asemenea, de parcă Apollo a fost cel care i-a inspirat pe constructori, panta acoperișului oracolului era mai înclinată, așa că zăpada aluneca de pe el.

Imediat ce zăpada se opri, ne-am înfofolit în haine groase și ne-am croit drum pe cei câțiva metri până la bibliotecă. Perseus ne întâmpină, arătând deznădăjduit, într-adevăr, la o primă privire, stricăciunile erau groaznice. Totuși, din fericire am descoperit că erau aproape limitate la acea parte a bibliotecii care conținea cărțile în limba latină și care din acest motiv se numea librarium. Pergamentele și codexurile, după cum denumea Ion niște blocuri ciudate de hârtie, fuseseră mutate și puse în grămezi în celălalt capăt al bibliotecii, în afara pericolului. Cred că atât Ion, cât și eu – dar în special Ion – ne bucuram în secret de faptul că Apollo cruțase cărțile grecești și își îndreptase mâ-nia asupra celor latine, barbare.

Ion chiar spuse:

— Asta le va fi învățătură de minte!

— Ion – Lucius Galba! Guvernatorul! Se va simți obligat să vadă acest loc reparat, pentru onoarea Romei!

Ion se gândi.

— Nu sunt într-o stare de spirit bună. Nu ți-ai dat seama nici măcar de asta?

— Nici măcar? Sanctitatea ta nu este întotdeauna foarte perspicace. Am primit un avertisment clar din partea Domnului și a Stăpânului nostru.

— Credeam că Sfinția ta era doar politicos.

— Amintește-ți că este și copila cu noi. Menesthis – nu ești șocată?

— Oh, nu, Sfinția Voastră. Este corect să vă numesc astfel, nu-i așa?

Ion râse, apoi se întoarse spre mine, din nou.

— Dar ai putea să-i scrii o scrisoare, Primă Doamnă.

— Eu? Să-i scriu o scrisoare?

— Și de ce nu? Dacă poți citi, poți și să scrii.

▫ L-aș putea pune pe Perseus să o facă, iar eu să sem-nez cu Pythia. PYTHIA.

— Mai bine m-ai lăsa pe mine să o fac. Iar tu mai bine ai repeta semnatul ei – pentru început repetă scrierea cuvântu-lui Pythia. Vom decide mai târziu dacă să o semnezi și cu numele de botez.

— Nu cred că ar fi un lucru adecvat, în plus, cineva ar putea folosi acel nume.

— Pentru ce?

— Ei bine, știi tu, pentru magie.

— Ne vom gândi. Poți scrie, Tânără Doamnă? Sau preferi să fii doar un obiect?

— Ce vrei să spui cu asta, Ion? L-am întrebat eu.

— Mă înțelegi, Tânără Doamnă?

— Da, Sfinția Voastră, răspunse Menesthis, bineînțeles că înțeleg.

— Și vrei? Vrei să înțelegi, sau preferi să fii doar un obiect?

— Ambele, desigur, Sfinția Voastră.

— Mai bine mi-ai explica mie, Ion. Presupun că mintea mea este mai înceată.

— Desigur că nu este așa. Doar că tu nu gândești în acești termeni. Menesthis știe că preferă să fie o fată drăguță, cu haine frumoase, decât să stea într-o bibliotecă toată ziua, consultând cărți vechi și plicticoase. Nu-i așa?

— Da, Sfinția Voastră.

— Menesthis! Cum o să poți folosi hexametrii dacă nu i-ai citit?

— Uiți un lucru, Dragă Doamnă. Odată și tu doar i-ai au-zit, nu i-ai citit; și chiar și când îi citeai, o făceai cu voce tare. Te-am auzit.

— Menesthis, ai stat în portic, așa cum ți-am spus eu să faci cât timp am fost plecați?

— Da, Primă Doamnă, bineînțeles că așa am făcut. Nu au fost prea multe întrebări, dar au urmat destul de multe, mai târ-ziu, după ce am devenit cunoscută. Obișnuiam să stau acolo, dar întotdeauna am pus-o pe Lydia să stea în spatele meu...

— Sigur, nu te-ai ghemuit?

— Nu, Primă Doamnă. Am pus-o pe Lydia să-mi care un scăunel de muls și am stat pe el. A fost destul de confortabil, să știți, aproape ca pe vremea când mă aflam încă la fermă. Desigur, am fost bine îmbrăcată. Este frig în acel portic și nu am intrat. Dar, în majoritatea zilelor, chiar mi-a plăcut. La început am simțit acel sentiment ciudat al meu, dar mai târziu nu a mai fost necesar.

— Dar ce ai făcut – spus?

— Ei bine, atunci când venea acel sentiment ciudat, nu-mi mai amintesc ce am spus! Dar mai târziu am realizat că era chiar foarte simplu. Dacă venea un bărbat tânăr, îi spuneam că va avea noroc în dragoste. Dacă era bătrân, îi spuneam că va avea o viață lungă și că un noroc neașteptat se îndreaptă spre el.

— Și femeilor?

— Nu au venit prea multe femei.

— Menesthis, poți pleca acum. Fata făcu o plecăciune și se retrase.

— Cineva va trebui să o stăpânească.

— Este treaba ta, Primă Doamnă. Și nu te invidiez.

— Majoritatea bărbaților nu ar face-o.

— Chiar așa? Da, presupun că ai dreptate. Este un lucru foarte drăguț – și din nou acel tremur al său.

Eram învinși. Menesthis se dovedi la fel de încăpățâ-nată precum un catâr. Chiar și „sentimentul ei ciudat” deveni din ce în ce mai rar și sunt sigură că în cele din urmă doar se prefăcea că are acel sentiment, în timp ce primăvara înflorea în ținutul din vale și se strecura în sus pe drumul către Delphi, fata deveni palidă, plângăcioasă și smiorcăită. În cele din urmă mă implora cu atâta ardoare să o las să plece acasă, încât am fost nevoiți să-i dăm drumul, căci era o femeie liberă, iar tatăl ei fusese de acord să o primească înapoi, cu toate că pierdea zestrea fetei. Era un băr-bat blând și foarte deosebit față de propriul meu tată. El m-a făcut să mă gândesc la situația mea mai mult decât o fă-cuse fata. Căci ea era foarte ușor de înțeles – o preoteasă răsfățată. El, pe de altă parte, era un bărbat – ceva mai mult decât un mic moșier – care își răsfățase animalele, ca să nu mai vorbim de propriii săi copii.

Chiar m-am întrebat cu privire la „sentimentul ciudat” al Menesthiei. Acest sentiment al ei mă neliniștea, căci am fost Prima Doamnă pentru mulți ani și, cu toate acestea, eu nu am simțit ceva similar. Eu aveam nevoie de fumul frunzelor de laur, cu toate că puterea lor magică părea că se diminu-ează. Olimpienii păreau să se depărteze tot mai mult. Eu am devenit – prin crize – din ce în ce mai neliniștită cu privire la ei, și mai ales la Apollo. Deja citisem foarte mult și eram confuză. Nimeni nu părea să știe cu exactitate cine erau olimpienii și dacă Apollo fusese, la început, unul dintre ei. I-am povestit lui Ion despre neliniștile acestea ale mele, dar el nu a avut prea multe sfaturi pentru mine. Mi-a spus să continui ca până atunci și să sper că înșiși zeii vor face lumină asupra acestui lucru, în afară de aceste probleme ale mele mai exista și grija de a alege o fată ca posibilă a Doua Doamnă, căci, după cum i-am spus și lui Ion, eu nu voi trăi veșnic.

— Dragă Doamnă! Oare oracolul nu-și va purta de grijă lui însuși?

— Aș vrea să fiu sigură de asta.

— Dacă tu nu ești, atunci cine ar putea fi?

— Tu, desigur!

Ion îmi aruncă o privire lungă și critică.

În cele din urmă am reparat și acoperișul Pythionului și am lăsat colțul sudic al bibliotecii, unde fusese locul căiților în limba latină, așa cum era, ca „soluție temporară”. Asta însemna că întreaga bibliotecă era mai friguroasă, iar Perseus se plânse că va strănuta tot anul. Dar, după cum i-am spus și lui, ce ar fi Delphi fără Pythia, și a trebuit să fie de acord cu mine.

Orașul Phocis ne-a trimis o fată. Era o făptură mică și slăbuță, iar noi am primit-o tocmai când începea să crească. Avea pielea închisă la culoare, ca și mine, și se numea Meroe. Cred că avea ceva rădăcini egiptene. Era o ființă solemnă și extrem de pioasă. Chiar m-am decis să nu mă las intimidată de pioșenia ei, dar nu am reușit niciodată să scap de sentimentul că ea o dezaproba pe Prima Doamnă. Nu avea „sentimente ciudate” și nu consideră că trebuie să în-vețe să citească până când Serapis nu îi arătă acest lucru. Serapis era un zeu nou, nu unul dintre zeii vechi ai Egiptului, și aceasta mă neliniștea și mai mult. Dacă era vorba să inventăm zeități, unde vom ajung oare?

Arunci lonides dispăru. A trecut ceva vreme până să observ că lipsea, căci fiind atât de obișnuită cu prezența sa mi se părea că este alături de mine chiar și atunci când nu era. A fost un moment de confuzie când m-am îndreptat spre trepied pentru a glăsui cuvintele zeului și am realizat că Ion nu era acolo, în cele din urmă, unul dintre Cei Sfinți i-a ținut locul, însă am fost nevoită să-l ghidez mereu, căci nu se descurca cu hexametrii. Nu a fost un moment edificator.

Oamenii se obișnuiseră să audă forma versului de la mine și, deși eu am utilizat hexametrii, acești tineri nepre-gătiți au transmis o versiune slabă în proză. Așa că ceea ce unii oameni erau destul de buni să numească „reînvierea oracolului” a suferit o cădere, după cum se spune. Eram nerăbdătoare ca Ionides să se întoarcă, învățasem să mă bazez pe el. Apoi am descoperit că Perseus lipsea și el. Am aflat asta pentru că a cerut să mă vadă și mi-a mărturisit că fusese plecat.

— De ce?

— L-am însoțit pe Sfinția Sa, Primă Doamnă.

— Unde?

— În Epir.

— Dar – cred că ar fi mai bine să-mi explici.

Așa am aflat totul. Adunatul informațiilor, viteza comunică-rii, mesagerii, întreaga organizație care credeam că are scopul de a sprijini oracolul fusese transformată de către Ion și unii din-tre Cei Sfinți într-un complot împotriva romanilor. Nu mă aș-tept ca cineva care a citit povestea mea până aici să dea crezare acestei situații. Dar Delphi și câteva dintre oracolele mai puțin cunoscute încercau să convingă Grecia continentală să se elibe-reze de sub domnia romană! Ceea ce făcea ca întreaga schemă să fie absurdă era faptul că nu era nimic în neregulă cu domnia romană! Desigur că fiecare pădure își are uscăturile sale, dar romanii dăruiau Greciei ceea ce ea nu reușise niciodată să-și dăru-iască. Pentru sute de ani, Grecia continentală nu fusese altceva decât o adunătură de sate mari, luptându-se între ele prin orice mijloace, trucuri, trădări și cu sălbăticie. Acum exista domnia legii și a păcii. Desigur că romanii ne obligau să plătim bani pentru acestea, dar noi eram bucuroși să o facem. Chiar și acum, când se părea că romanii înșiși erau gata să pornească un război civil pe care

să-l ducă în țara noastră și nu în a lor, situația era mult mai liniștită decât era în zilele în care fiecare sat credea că are o datorie sfântă de a se lupta cu vecinul său. Credeam – în secret – că ar fi trebuit să evităm două sute de ani de neînțelegeri dacă persanii ne-ar fi cucerit așa cum au facut-o romanii. Și acum, Ionides dintre toți oamenii, conspira în Epir cu alti nebuni împotriva celei mai puternice țări din lume!

Nu se pune problema că această conspirație a ajuns departe, însă exista un anumit patos legat de ea. Perseus – că-ruia Ion tocmai îi ordonase să i se alăture, fără însă a-i spune mai mult decât „trebuia el să știe" – Perseus mi-a spus ce se întâmplase. Ajunseseră în locul unde trebuiau să se întâlnească cu ceilalți conspiratori – cu parole și tot tacâ-mul – dar acolo nu era nimeni. Au așteptat, așezați pe o pia-tră în mijlocul pustiului, cercetând viitorul prin urmăritul păsărilor. Se părea că viitorul le era extrem de favorabil. Dar apoi apărură romanii, care parcă răsăriseră din pământ, și îi arestară pe amândoi. Au fost percheziționați într-un mod total lipsit de necesitate și umilitor, dar Ionides nu avea nimic asupra sa, iar Perseus căra niște merinde și toate hârtiile relevante într-o desagă din piele. O altă umilință, mi-a spus Perseus, a constat din faptul că ofițerul care îi conducea pe romani nici măcar nu era colonel. Insă știau to-tul – din ce motiv ceilalți conspiratori nu se aflau acolo și care era planul lor. Romanii fuseseră eficienți – ca să utili-zez un cuvânt latinesc pentru care grecii nu au echivalent.

— Știu că sunt un sclav, spuse Perseus, și mă resemna-sem în fața ideii de a fi torturat până la moarte, din moment ce nu-l puteau tortura pe Sfinția Sa. Dar chiar și așa, am și eu mândria mea și cea mai mare umilință am simțit-o atunci când mi-au pus că pot pleca.

— Ți-au dat drumul!

— Mi-e teamă că da.

— Cum ai putut să-l părăsești acolo pe Ionides?

— Într-adevăr, Primă Doamnă. Am făcut toate lucrurile despre care citiți în cărți. Toate lucrurile ce țin de un servitor loial, dar nu au avut nici un efect. Chiar și atunci când am încercat să-i urmez au început să mă împingă cu capătul bont al lăncilor lor.

— Și pe el l-au luat...

— Ultima dată când l-am văzut, declama. Spunea că se află în mâinile zeului. Iar ofițerul îi spunea: „Haideți, Sfinția Voastră, lucrurile nu stau chiar atât de rău!”

— Oh – ce să fac?

— Nu se cade să vă spun eu, Primă Doamnă. Eu mă voi întoarce în biblioteca pe care nu ar fi trebuit să o părăsesc niciodată. Făcu o pauză, apoi se întoarse spre mine, din nou.

— Mi-a spus să vă dau asta.

Era o cheie de argint, dar cu o formă extraordinară. Cele două capete ale sale erau în formă de labrys, dublul topor cretan.

— Care capăt este care?

— Nu știu, Doamnă. Am crezut că veți ști dumneavostră. Ofițerul s-a purtat cu mare respect față de acest obiect, nici nu a vrut să-l atingă. Oh, s-au purtat cu toată politețea, așa cum spun ei, după ce ne-au percheziționat.

Nu aveam nici o idee ce ar trebui să fac cu acea cheie, sau măcar dacă era mai mult decât un simbol. Am înnodat un lănțișor de argint de capătul ei cilindric pentru a-mi aminti de ea, și apoi am pus-o bine. Ce să fac, oare? Era un moment ideal pentru ceea ce voiam de mult să fac – să cer sfatul oracolului din Delphi! Dar cum oare își poate adresa o întrebare Pythia ei înseși și apoi să-și transmită răspunsul

zeului, dacă, dacă, dacă există un zeu care să dea răspunsul? M-am gândit că la fel de bine aș putea cere un răspuns celor șapte înțelepți ai Greciei; era în van. Chiar și cu toată teama mea pentru Ion nu mă puteam împiedica să nu mă gândesc la cât de unică era situația și, într-un mod jalnic, amuzantă. Cu toate acestea, mă simțeam atrasă către clădirea oracolului. M-am acoperit cu vălurile și am pornit într-acolo. Mărețele uși se loviră cu zgomot de coloane când le-am deschis destul cât să pot intra. Iată-le, treptele ce coborau, nișele din perete, fiecare pentru unul dintre Cei Sfinți și ultima pentru cel mai sfânt dintre toți, Marele Preot al lui Apollo, Sfinția Sa, Custodele Celor Sfinți. Acolo se afla și trepiedul, lângă el vasul de mangal, gol acum, din moment ce cea de-a șaptea zi a lunii trecuse. Mai departe, în spatele trepiedului se afla perdeaua cu șnurul atârnând în partea dreaptă. O imagine țeapănă, ca să nu spun crudă, a lui Apollo era țesută pe perdeaua din partea stângă, cu fața spre un monstru deformat, țesut pe perdeaua din dreapta. Ca întotdeauna, aceste perdele îmi dădeau fiori, iar respirația mi se înteți. Acesta era un loc sfânt, cel mai sfânt din toată Grecia, cel mai sfânt din lume. Am încercat să-mi explic asta, mi-am spus că eu eram Pythia față în față cu tentația... Nu. Eu eram Arieka, micuța barbară ce se teme de întuneric, însă întunecată ea însăși. Am înaintat, pe vârful picioarelor, prin crepusculul din altar și m-am oprit aproape de perdea, atât de aproape, încât respirația mea o putea mișca – și am simțit un fior de teamă la gândul că respirația mea ar putea da viață monstrului și că el/ea s-ar trezi, copieșindu-mă. Nu m-am gândit la imaginea lui Apollo de pe cealaltă parte a perdelei, ci doar la monstru, care acum cu siguranță se trezea la viață. Am început să mă îndepărtez, mergând cu spatele și cu ochii ațintiți asupra imaginii monstrului, și imediat perdeaua nu se mai mișcă, iar respirația mea reveni încet la nor-mal. Atunci am știut

că o femeie țesuse cele două imagini, cea a monstrului și cea a zeului, o femeie din carne și oase, poate chiar o Pythie, instruită de către zeu să îi țeasă imaginea și momentul înfruntării sale cu întunericul.

Așa să fie. Perdeaua poate continua să atârne acolo. Apollo, trimite-l pe Ionides la mine! El îmi este mai mult decât soț, este acel argint viu, nisip mișcător, acel șarlatan învățat al zeilor! Eu cred în el – mincinosul, ghicitorul, în-șelătorul de sine, nebunul, cel de-al optulea înțelept...

Ei bine, Arieka, la ce te așteptai?

La un zeu, la asta te așteptai.

Dar ei ți-au întors spatele.

Au dispărut, iar dinaintea vidului a rămas durere. Vidul.

Imediat mi-am revenit din acest sentiment dăunător și m-am trezit că mă plimbam pe stradă, cu chipul dezgolit, în timp ce oamenii se uitau curios la mine. Așa că, printr-un gest intrat în obișnuință, m-am acoperit și am intrat în Pythion.

El stătea pe unul dintre scaune, precum o femeie. Sau ca o statuie străveche. Avea ochii închiși.

— Ion. Lonides, oh, tu, prostule. Nătărăule, tu, tu...

— Ridică-te, pentru numele zeului. Nu, nu face asta. Doar ridică-te. Nu-mi mai plânge la picioare. Mi-a ajuns. Mă voi sinucide...

— Ion...

— Știu. Știu. Imaginează-ți. Mi-au dat drumul. Lucius Galba, acel bastard roman. Mi-a dat drumul. Mi-a spus că se-cretul puterii romane se află în faptul că fură demnitatea oamenilor. Și atunci aceștia nu mai sunt nimic. Oh, zeule, Tată al zeilor și al oamenilor, lovește-l! Oh, Apollo, risipește-i să-mânța cu săgeata ta – Artemis, îngheață-i patul – voi, de-moni invocați, chinuiți-l!

— Ion...

Acest bărbat ciudat își puse brațele în jurul trupului și începu să psalmodieze.

— Ion, Ion, Ion, Ion, Ion, Ion...

Apoi mi-am dat seama ce făcea, își găsea un loc în care să se ascundă, în care să se retragă departe de el însuși, de rușinea sa, ultima bucată de veșmânt aruncat în fața vidului, unde, în cele din urmă, găsești pacea non-zeului, non-omului-nimicului...

— Ion, Ion, Ion.

Dintr-o dată se opri. Se șterse la ochi și se ridică. Vorbi cu vioiciune.

— Ei bine, asta este atunci.

Mai stătu puțin, privind în jos la mine.

— Ei bine, Pythia. Asta este. Nu înțelegi, nu-i așa? Tu, cu abilitatea ta de a suporta. Eu nu mai pot. Vreau să spun că nu mai pot deloc, exact cum s-a întâmplat adineauri și înainte de a intra tu în cameră. Nu mai suport rușinea reală – adevărată. Iar acum s-a sfârșit. Asta este diferența dintre noi.

— Dar te-ai întors...

— Nu, nu m-am întors.

Și astfel s-a întors acasă Sfinția Sa. Dar, după cum spusese și el, nu era întors acasă. Iar puținul care se întorsese nu a mai rezistat mult. Am văzut cum se ofilea. Imediat mi-am dat seama că se va ofili complet. Am întrebat zeul dacă era posibil ca Ionides să mai trăiască. Și am știut care a fost răspunsul zeului, căci era același cu al meu. Nu am încercat să mă adresez unui Apollo, de undeva de acolo, dintr-un loc empiric – ci imaginii unei femei, așa cum ar face un copil. Presupun, deci, că până la urmă

Pythia chiar și-a răspuns. Perseus mi-a spus ceva impresionant.

— Dacă Sfinția Sa era sclav, atunci ar fi trăit.

Mi-am dat seama că ceea ce spusese era adevărat; și, într-un fel, era potrivit pentru Ion, așa că i-am transmis și lui. A râs ca un nebun când m-a auzit.

— Perseus crede că sunt destul de bărbat!

— Și chiar ești, Ion. Fii bărbat.

— Îți lipsește puterea de convingere. Cât de minunat, totuși, dacă ceva real precum a muri din cauză că mi-am pierdut demnitatea chiar mi s-ar întâmpla! Nu, nu, draga mea. Mă voi târî în continuare, voi deveni senil și voi găsi nu moartea, ci uitarea. Tu poți rămâne cu poverile vieții.

Și chiar astfel s-a întâmplat, mai mult sau mai puțin. Chiar a început să se comporte prostește, nu așa cum o făcuse câteodată, ci într-un mod prostesc lipsit de orice înțelepciune. Apoi a urmat uitarea și imediat trupul său s-a stins. Nu am suferit pentru el căci, așa cum se întâmplă în majoritatea cazurilor cu oamenii foarte bătrâni, el se stinsese, de fapt, cu mult timp în urmă.

În ziua în care corpul său s-a stins, am mers și m-am așezat în nișa lui pentru prima dată în viața mea, și cred că și pentru ultima dată. Acolo nu exista nimic. El nu s-a întors. Mi se părea că, o dată cu moartea sa, deși eu eram Pythia cu o a Doua Doamnă gata să-mi preia îndatoririle, și oracolul s-a stins. Am lăsat-o pe cea de-a Doua Doamnă să preia îndatorirea profețiilor. Atunci am înțeles-o pe acea Primă Doamnă pe care o cunoscusem cu atâția ani în urmă. Oare șaizeci de ani? Cred că mai mult. Le-am pierdut șirul. Dar lumea se schimbase. Să spunem că șaizeci de ani sunt suficienți.

Când sosi iarna, cea de-a Doua Doamnă încetă să mai facă profeții, iar tânărul care ședea în nișa lui Ion încetă să

le mai interpreteze pentru cei care consultau oracolul – când acel vânt mortal începu să sufle din nou, învolburând zăpada netopită de pe străzi, m-am întors la oracol, căci era dreptul meu, și am deschis una dintre uși. Am trecut printre coloane, am coborât scările, trecând de nișe, pe lângă trepied, și am rămas în fața perdelei. Cheia cu labrys-ul dublu îmi atârna la gât. Am tras de cordonul perdelei încet și aceasta s-a deschis, în spatele ei se afla o ușă dublă. Am rămas în fața acesteia mult timp, dar singurul gând din mintea mea era acela că, indiferent de ce s-ar fi întâmplat, nu mai conta prea mult. Așa că am introdus cheia de argint în broasca de argint și am răsucit-o. Ușile s-au deschis destul de ușor. În spatele lor se afla peretele solid și impenetrabil al muntelui.

Abia a doua zi am primit o scrisoare din partea arhonului Atenei. Datorită lungului meu serviciu ca Pythia oracolului lui Apollo, orașul dorea să ridice o statuie a mea printre altarele de pe Câmpul lui Marte. I-am răspuns – amintindu-mi vidul, și simțind o ciudată tandrețe în acest vid, în-cât nu puteam explica nimănui. Am cerut ca în locul statuii mele să ridice un altar simplu pe care să scrie: PENTRU ZEUL NECUNOSCUT.

TE
TRA
GRAM
MA
TON
יהוה
אדם

Colecțiile **Cotidianul**

LITERATURA • 122

Destinul ultimului roman al lui William Golding a fost mai puternic decât soarta autorului său. Editorul laureatului Premiului Nobel a descoperit o variantă aproape perfect publicabilă a acestei cărți despre secretele Oracolului de la Delphi, după moartea neașteptată a romancierului. Să fie o întâmplare că *Dublu limbaj* e o carte inițiatică în misterele Pythiei, dar și în tainele cuvântului, mărturisirea imaginară a uneia dintre ultimele preotese ale Oracolului și depoziția în filigran a unuia dintre marii scriitori ai secolului 20? După dispariția autorului nu ne rămâne de[illegible] căutăm răspunsul în pagini[illegible]lui său.

EDITURA UNIVERS

ISBN: 978-1-60257-185-3

DISTRIBUIT NUMAI ÎMPREUNĂ CU ZIARUL COTIDIANUL, 2009

www.clubliteratura.ro